De wereld in
door
G.J. LIGTHART en
H. SCHEEPSTRA

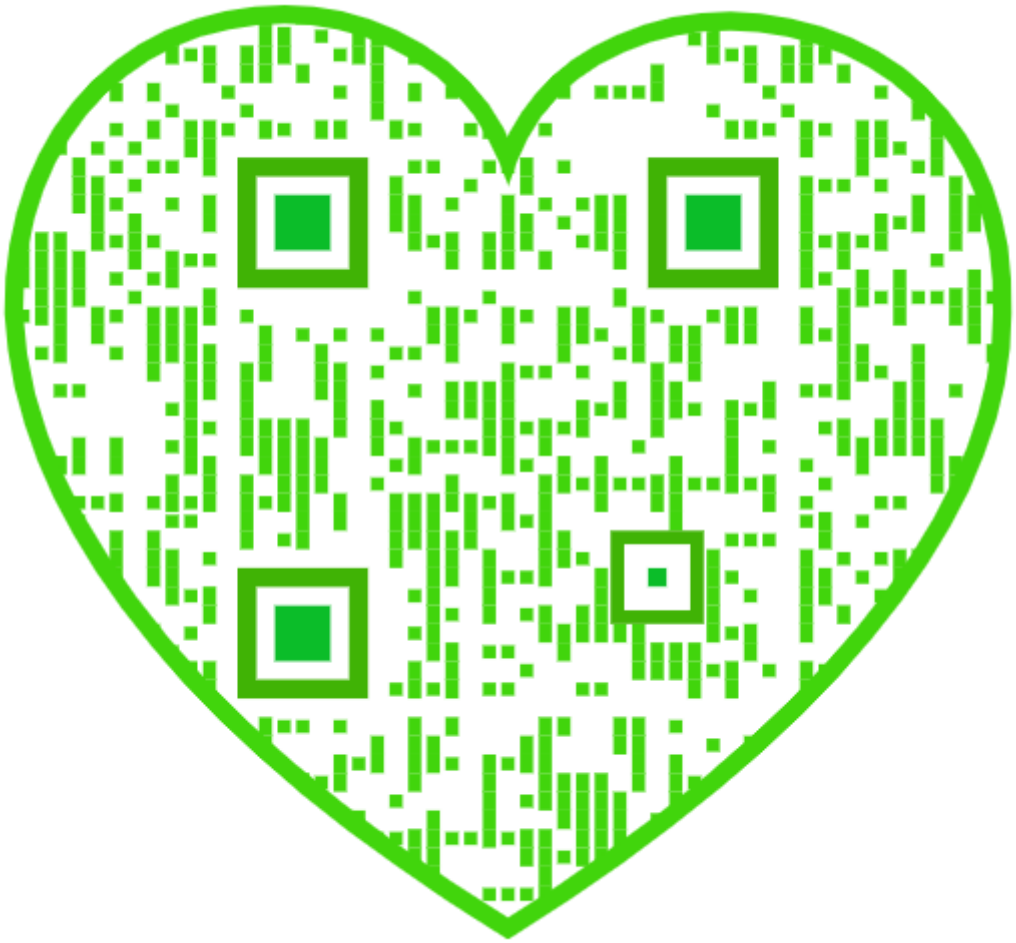

DE WERELD IN!

DOOR

JAN LIGTHART,

HOOFD EENER SCHOOL TE 'S-GRAVENHAGE,

EN

H. SCHEEPSTRA,

LEERAAR AAN DE RIJKSKWEEKSCHOOL VOOR ONDERWIJZERS TE GRONINGEN.

GEILLUSTREERD DOOR W. K. DE BRUIN,

ONDERWIJZER TE 'S-GRAVENHAGE.

ACHTSTE STUKJE. – ZESDE DRUK.

TE GRONINGEN BIJ J. B. WOLTERS, 1908.

VOORBERICHT.

De Wereld in!

Deze titel drukt een beginsel uit.

We hebben ons best gedaan, ons aan dit beginsel te houden.

Wie de boekjes opmerkzaam leest, zal 't niet ontgaan, dat *de inhoud der lessen* rekening houdt met *den tijd van 't jaar.*

Het 1e, 3e, 5e en 7e stukje der serie zijn bestemd voor den *zomercursus;* de overige deeltjes voor 't *winterhalfjaar.*

Om de lesjes voor de leerlingen aantrekkelijker te maken, handelen ze over *dezelfde kinderen*, met wie de schooljeugd dus een halfjaar of langer *meeleeft.*

Alle lesjes en versjes en plaatjes der eerste vier deeltjes zijn oorspronkelijk; in de hoogere stukjes komen enkele vrije bewerkingen naar anderen voor, terwijl daarin ook versjes van onze meest gevierde kinderdichters zijn opgenomen.

Met Nederlandsche toestanden is voortdurend rekening gehouden; we hopen, dat de boekjes daardoor een *echt Nederlandsch karakter* hebben gekregen.

De vier eerste deeltjes zijn geschreven door LIGTHART, de vier laatste door SCHEEPSTRA; alle zijn geïllustreerd door DE BRUIN.

'S-GRAVENHAGE, / GRONINGEN, } Maart 1902.

JAN LIGTHART.
H. SCHEEPSTRA.

VOOR DEN ZESDEN DRUK.

Deze druk is gelijk aan den vorigen.

DE SCHR.

Naar het oordeel der schrijvers kunnen hun boekjes *zonder eenig bezwaar* gebruikt worden in de leerjaren, hieronder aangegeven.

Nog bij Moeder	I, 6e	druk.	2e leerj.	**De Wereld in!**	I, 11e	druk.	4e leerj.
»	II, 6e	»	»	»	II, 10e	»	»
»	III, 4e	»	»	»	III, 9e	»	5e leerj.
»	IV, 4e	»	»	»	IV, 9e	»	»
Dicht bij Huis	I, 7e	druk.	3e leerj.	»	V, 9e	»	6e leerj.
»	II, 7e	»	»	»	VI, 8e	»	»
»	III, 6e	»	»	»	VII, 7e	»	7e leerj.
»	IV, 6e	»	»	»	VIII, 6e	»	»

De Wereld in! IIe serie, I. 4e leerjaar.
» » II. »
» » III. 5e leerjaar.
» » IV. »

De Wereld in! 2e serie, kan gebruikt worden naast de 1e; hoofdzaak in deze serie is **het verhaal.**

VAN PLANTEN EN DIEREN:

Op de Boerderij in het Zomerhalfjaar, 2e druk. 4e leerjaar.
» » » Winterhalfjaar, 2e » »
Bij den Boschwachter in het Zomerhalfj., 2e » 5e leerjaar.
» » » Winterhalfj, 2e » ».

Op vele scholen zal het mogelijk zijn, ook *Dicht by Huis* nog in het 2e leerjaar te lezen en de deeltjes van *De Wereld in!* alle een jaar te vervroegen. Dit zal te gemakkelijker gaan, wanneer in het 1e en 2e leerjaar Zaakonderwijs gegeven is volgens of althans in den geest van: *Het volle leven*, in serién van 6 platen, met handleidingen, waarin de voornaamste landschappen, dieren, planten en bedrijven aan de orde komen.

De schrijvers achten het zeer wenschelijk, dat de zaakkennis in hun boekjes reeds *vooraf* in de lessen van Zaakonderwijs, Aardrijkskunde en Natuurkennis, behandeld is. En dat kan zonder bezwaar.

Present-exemplaren ter kennismaking worden op aanvraag gaarne gezonden.

1. LEVENSLUST EN LEVENSZORG.

Tine kwam uit school. Ze had even een kennisje naar huis vergezeld en zoo moest ze een kleinen omweg maken. Daar was ze niet rouwig om: aan de Rijnkade was het heerlijk. Ofschoon het reeds October was, scheen de zon er lekker tegen de huizen, en aan en op de rivier was 't gezellig druk.

Werkten de heldere zonneschijn, het mooie weer en de gezellige drukte op haar in, of was er een andere oorzaak voor haar opgewektheid? Dat ze in een prettige stemming verkeerde, kon je merken aan haar blik en haar gang.

Blij keek ze rond, vroolijk keek ze de menschen en al het haar omringende aan. En ze zette de voeten zoo stevig neer, dat je je haast moest verwonderen, hoe er in zoo'n jong meisjeslichaam zooveel kracht stak.

In de linkerhand droeg ze een pakje schoolboeken. Dat zwaaide gezellig mee op de maat van **haar** veerkrachtigen stap. Er was iets prettigs en opgewekts in haar verschijning, en niemand zou gezegd hebben, dat dát meisje zoo juist drie uren onderwijs achter den rug had.

Ze volgde de tramlijn en ging nu het Roermondsplein over. Kort daarna wipte ze de trap op, legde hoed en

mantel af en kwam binnen met een gezicht, waarop heel duidelijk te lezen stond, wat Dr. J. P. Heije zoo aardig uitdrukt in:

'k Heb ontzaglijk pret vandaag!
Zoo iets recht plezierigs
Tierigs,
Dat ik heel de wereld vraag:
„Zie je 't? ... ik heb pret vandaag!"

In een dolle bui liep ze op d'r Moeder toe, sloeg haar de armen om den hals en zou juist haar lachend gezicht tegen Moeders wang drukken, toen ze plotseling zag, dat deze niet vroolijk keek, misschien zelfs geschreid had.

„Moe!" riep ze eensklaps. „Wat scheelt u?"

„Niets kind. Er is een brief van Karel."

„O!"

Tine ging zitten. Ja, dat wist ze; als er een brief van Karel kwam, dan was Moeder altijd voor een paar dagen minder opgewekt. Ze kon zich nog steeds niet geheel heenzetten over het verdriet, dat ze leed door zijn afwezigheid. En hoezeer ze ook naar de brieven van haar jongen verlangde, ze stemden haar nooit recht prettig: er kwam, als zij ze las, altijd iets droevigs over haar. Maar bij het zien van haar opgewekt meisje, dat nu wel wat minder dartel dan zooeven was, gleed er toch een deel van haar droefheid weg en maakte plaats voor een prettiger gevoel.

Daar kwam Tony met haar pop aandragen. „Liesje is gevallen Moe, Liesje heeft pijn. Haar been doet zeer.

Kijk Moe, het bloedt een beetje." En met een ernstig gezicht liet Tony het beentje van de arme Lies zien.

Daar viel de voordeur met een harden slag dicht. Zingend stormde iemand de trap op. Het volgend oogenblik stond Ko midden in de kamer.

„Dag allemaal!" riep hij. En wie weet, wat hij zou gedaan hebben, als hij niet op 't zelfde oogenblik had gemerkt, dat er iets bizonders moest zijn.

„Er is een brief van Karel," zei Tine.

„Ook aan ons?"

Dat had Tine nog vergeten te vragen.

„Ja, een heel pak," zei Moeder en meteen reikte ze den brief over.

Beide kinderen gingen zitten lezen. Ze namen Tony tusschen zich in. Tine las den brief halfluid voor: het kleine Zusje begreep wel niet veel van den inhoud, maar ze vond het toch prettig, ernaar te luisteren, want Karel schreef soms ook wat aan haar.

---

2. EEN BRIEF VAN KAREL.

1 September 1897.

Lieve Tine, Ko en Zus,

Ik zal ook maar tegen Ko spreken, al heeft hij dien armen broer vergeefs op een brief van hem laten wachten, en ook maar tegen Zus, al is ze nog te klein, om te

schrijven. Een volgenden keer krijg ik stellig ook wat van Ko te hooren en over een paar jaar wat van Zus.

Ik bedank Tine voor haar mooien brief en zal probeeren, een heel langen terug te schrijven.

Ik woon hier bij menschen in, die twee aardige kinderen hebben, een jongen van tien en een meisje van zeven jaar, Fransie en Lettie. Vaak moet ik van jullie vertellen en van Holland. Ik heb ze ook de eerste deeltjes van *De Wereld in!* gegeven; die kan Fransie best lezen. Met zijn zusje bekijkt hij dan de plaatjes, vertelt er haar van en leest haar voor, wat er in de lesjes staat.

Het bevalt me hier heel best. 't Is hier een heerlijk land. Weet je, het is hier alles zoo heerlijk groot en ruim. Hier wonen de menschen niet allemaal boven op elkaar, zooals in de Hollandsche steden, maar meer op de manier, zooals bij onze familie in Drente. Ieder gezin heeft zijn eigen huisje en erachter een stukje grond, waarin vruchtboomen staan. Zoo is het tenminste in de dorpen. De boeren, die op een ,,plaats'' wonen — zooals hier een boerderij genoemd wordt, ook al precies als in het noorden van ons land — hebben natuurlijk bij hun huis een groote uitgestrektheid grond, die hun toebehoort.

Zoo'n ,,plaats'' is voor mij het heerlijkste wat er is. We zijn laatst met een kar naar een plaats gereden. Dat was een genot. Het pad gaat door het veld, d. i. de onbebouwde grond, waar de schapen en beesten en vogelstruisen en paarden loopen. Beesten zijn koeien. Je weet wel, dat wij in Holland alles een beest noemen,

L en S De Wereld in' VIII

Een „Plaats" in Zuid-Afrika

Groningen J B. Wolters.

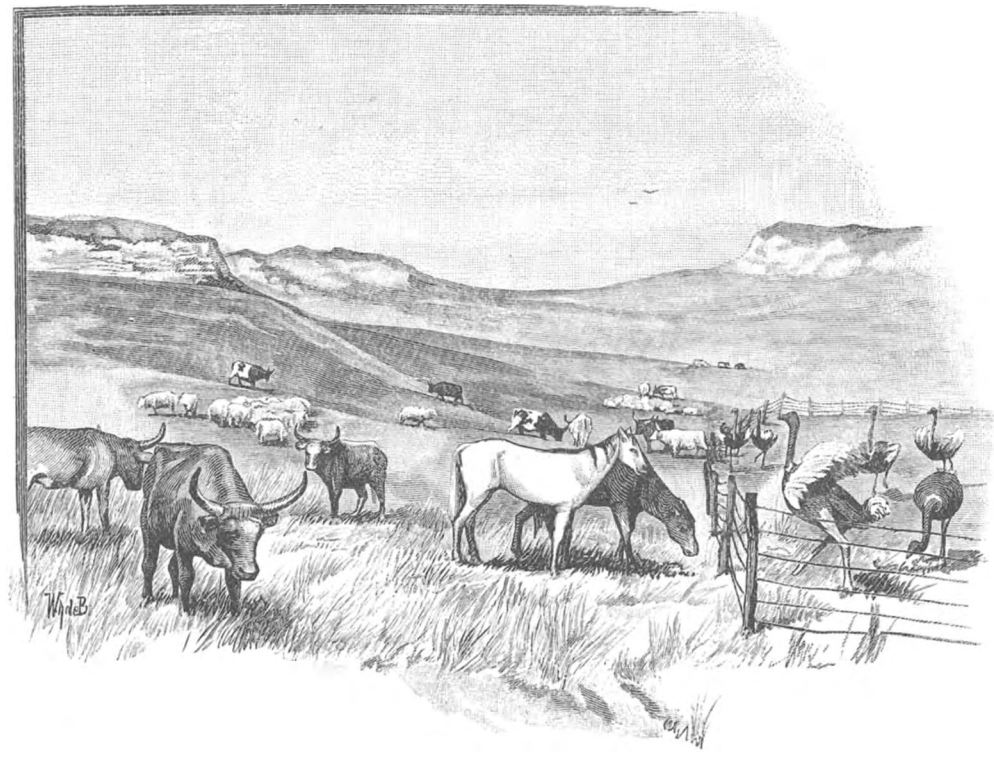

DE ONBEBOUWDE GROND.

zelfs een vlieg. Ik werd hier in 't begin vaak uitgelachen, als ik b.v. een vogel een mooi ,,beest" noemde.

Eens wandelde ik met Fransie, en we zagen een salamander. Fransie nam dadelijk een klip (een stuk steen) en gooide daarmee naar het dier. Ik zei: ,,Foei Fransie, laat dat beest met rust," en Fransie riep: ,,Allà, Neef, dat is immers gaar geen beest; het is een ,,koggelmander."

Nu maar, toen we op de ,,plaats" waren, waarvan ik zooeven sprak, heb ik plezier gehad. Ik heb den heelen dag buiten geloopen en op de bergen geklauterd.

Op die bergen, op die ,,kopjes" is het zoo mooi. De zon daarboven en de heldere blauwe hemel, schitterend van licht, en dan die stilte! Vér weg hoor je kalvers loeien, schapen blêren, hanen kraaien. Menschen hoor je niet of zie je niet — alleen sjilpen de vogeltjes. Ik heb daar lang gelegen, ik zou er uren kunnen zitten en — genieten. Weet je, het is niet zoo prachtig of schitterend, maar het is zoo groot, zoo verheven, zoo statig en zoo rustig. Het is vreemd, dat de menschen hier zoo weinig oog daarvoor hebben. Daarin zijn de kaffers ons de baas. Onze meid (een kaffermeid) kan, terwijl ze bezig is den pot te schuren, ophouden met haar werk en naar een vogeltje liggen kijken en luisteren en ze zegt: ,,Hoor, hoe gezels[1]) daar die vo'eltje."

Bij zoo'n ,,plaats" is altoos een riviertje, een *spruit* noemen ze dat. Als een boer een ,,plaats" gaat neerzetten, zoekt hij altijd een plek uit bij een spruit. Het

---

[1]) Praat, babbelt.

land is overal goed genoeg en is vruchtbaar. Het eenige gebrek is de droogte; de boeren moeten al hun gezaaide land „nat leiden". Dat beteekent, ze maken een grooten, vierkanten kuil, liefst op een plaats, waar een wel, een bron is. Je weet immers, dat het regenwater door de bovenste lagen van den grond heenzakt, en vaak ergens diep onder den grond op een steenlaag stuit, waar het niet doorheen kan dringen? Het verzamelt zich dan en als een boer nu niet te diep onder den grond zoo'n plek treft, en daar zijn grooten, vierkanten kuil graaft, dan heeft hij een uitstekenden vergaarbak, die hier *dam* genoemd wordt.

Soms ook wordt de dam niet gevoed door zoo'n „fontein", maar door een spruit en gelukkig de boer, die op zijn plaats èn een spruit èn een „fontein" heeft. Die behoeft niet bang te zijn voor droogte. Het water uit de spruit is drinkwater voor de menschen, het water uit den dam is drinkwater voor het vee en voor het *land*.

Door al zijn gezaaide land maakt de boer voren, en laat het water uit zijn dam, zoo dikwijls als het noodig is, in die voortjes loopen, en zoo wordt zijn heele land besproeid. De dam ligt altijd wat hooger dan het overige land.

Sommige dorpen hebben een waterleiding, zooals wij. Ergens een paar uren van hier is een groote „fontein", en nu leidt men daarvandaan het water door buizen naar het dorp, en zoo heeft ieder huis een kraan. (In andere dorpen drinken de menschen regenwater.) Verder loopen er door het dorp een aantal voortjes, waar-

door water stroomt. Dat is drinkwater voor de beesten, en de menschen mogen het tevens gebruiken, om hun tuinen te besproeien. Bij ieder huis loopt van de groote voor een kleinere dwarsvoor naar den tuin. Wil de eigenaar van den tuin water hebben, dan maakt hij voorbij zijn huis in de groote voor een dammetje, zoodat het water wordt tegengehouden en door de dwarsvoor in zijn tuin vloeit. Is zijn tuin voldoende besproeid, dan neemt hij het dammetje weer weg en het water stroomt weer verder naar zijn buurman toe.

Het is grappig, zoo tegen den avond al de menschen bezig te zien, hun tuinen „nat te leiden". Die tuinen zijn over het algemeen niet erg mooi. Neen, als je denkt dat het, wat bloemen betreft, hier mooier is dan in Holland, dan heb je het mis. Er zijn hier in Zuid-Afrika streken, waar het prachtig mooi is, vooral in het „boschveld", noordelijker in Transvaal. Maar hier, waar wij wonen, is het droog en bloemen zijn hier weinig. Die er zijn, bloeien soms het geheele jaar. Onze goudsbloemen hebben den geheelen winter bloemen gedragen. Boomen, zooals eiken, beuken, linden zijn hier ook al niet. We zijn hier een heel eind boven de zee, het is hier te koud en te droog. Voor menschen is het hier gezond, maar boomen en bloemen kunnen hier niet goed groeien, behalve vruchtboomen.

Hier groeien in de straten wel wat blauwgomboomen en acacia's en populieren en een of twee magere eikjes in ons plantsoen, maar die zijn allemaal geplant. En sommige menschen hebben in hun tuin „banja" (d. i.

veel) mooie bloeiende rozen, viooltjes, asters, maar een mensch heeft vreeselijke moeite en zorg met ze: ochtends en avonds nat spuiten en dan weer toedekken tegen de nachtvorst (rijp, zooals ze hier zeggen), tenminste in den winter. In het veld groeien heel weinig bloemen. Of eigenlijk niet zoo weinig, maar ze zijn zoo vreeselijk klein en mager en dicht bij den grond. Je kunt ze haast niet afplukken en nog veel minder vasthouden. En de meeste ruiken verre van lekker. Van sommige word je bepaald naar.

Je kunt je niet denken, hoe wonderlijk hier in dit land het weer in een oogenblik kan veranderen. Het is nu het eind van den winter of het begin van den zomer, net zooals je het verkiest te noemen. Den eenen dag is het verschrikkelijk warm, warmer dan menigen Julidag in Holland, maar den volgenden dag is het guur, zooals vandaag bijvoorbeeld. De wind, de vijand van oud en jong, waait zoo koud, dat je zit te rillen en te beven. Want natuurlijk zijn deuren en vensters wijd open, het was „mos" warm, een uur geleden, en nu waait de lieve zuidenwind en je wordt zoo maar ziek. Je hebt niet geluisterd naar de wijze raadgevingen van je huisgenooten, maar je hebt je warme onderkleeren uitgetrokken en voor dun goed verwisseld — het was „mos" zoo vreeselijk warm gisteren, je bezweek haast — en nu ril je van de kou. Het zal een mirakel wezen, als ik niet voor de derde maal verkouden word en ik ben van de tweede nog maar nauwelijks genezen.

Hier zijn twee blaadjes, waarvan de menschen hier medicijn koken tegen verkoudheid. Ze zijn van den blauwgomboom. De ronde zijn de jonge blaadjes, de lange spitse de oude. De boomen staan hier in de straten, gelijk ik zoopas reeds geschreven heb, en je kunt telkens mannen en jongens en kaffertjes bezig zien, die met lange stokken probeeren, er een paar blaadjes af te slaan, die ze dan heel zorgvuldig oprapen en meenemen naar huis als een grooten schat. En dan koken ze er medicijn van, net als Grootmoeder voor ons altijd „goed" maakte van lindebloesem en vlier. Maar wij gingen het niet eerst zelf plukken, wij kochten voor een stuiver bij Smeer, den drogist. Dat is wel gemakkelijker, maar niet zoo aardig, hè?

Mijn hospes vraagt me juist, of ik nu niet zie, dat hij gelijk had met zijn waarschuwing. Ik heb hem maar niet verteld, dat ik niet naar hem heb geluisterd. Je ziet, dat je groote broer ook nog wel eens stout en erg dom kan wezen. Maar ik zeg „ver jou", dat het haast al te warm was, om in den middag op 't kantoor te zitten en wij al verleden Dinsdag begonnen zijn, 's morgens om 7 uur naar 't kantoor te gaan. Dat is „banja" lekker. Weet je, eerst van 7—$8^1/_2$ werken, dan ontbijt, dan van $9^1/_2$—1 weer werken. Om 1 uur „dinner", en dan — eerst een half uurtje of drie kwartier, als ik erg lui ben een uur, in mijn kamer „lè en lees" (of slaap) en dan — weer naar 't kantoor tot zes uur, want dan wordt het donker. Dan „supper" en dan wat „gezels" of wat studeeren. Ik ga om tien uur naar bed en ik

probeer iederen dag om vijf uur op te staan, hoewel het me nog niet gelukt is. Het is om vijf uur nog donker en dan is het maar moeilijk, om op te staan.

Ik ga uit bed, als de vogeltjes wakker worden, en die beginnen nu nog pas om half zes te schreeuwen, en dan spring ik ook op. Ik zal toch „nooit nie" vroeger opstaan dan de vogeltjes; ik wacht altijd „voor hulle". Soms, als ik 's morgens vroeg wakker schrik, dan zit ik overeind, om te luisteren of ik de vogeltjes nog niet hoor, en als het dan nog heelemaal stil is, leg ik mijn hoofd weer gerust neer. Die „ou-hoenderhanen" kraaien dan wel, maar daar stoor ik me niet aan, en dan denk ik: „nee ouwe, al kraai je ook nog zoo hard, ik sta toch niet op."

De vruchtboomen lijken nu toch zoo mooi. In onzen „yard" (tuin) staan vijgeboomen, perziken, abrikozen, moerbeiboomen, peren, noten, druiven. „Als er nu maar niet weer ontijdige rijp komt," zeggen de menschen tegen elkaar. De amandelboomen zijn al uitgebloeid: die zijn altijd het eerst. De perzikboomen zitten vol bloesem en de pereboomen beginnen ook al. De abrikozen hebben nog maar hier en daar een bloempje en de vijgeboomen hebben al kleine, kleine vijgjes. Weet je, de vijgen hebben niet eerst kleine bloempjes, of liever ze hebben ze wel, maar je ziet er zoo weinig van. Je ziet eerst niets dan een klein, bruin knopje en den volgenden dag is het bruine knopje open en er zit een klein, groen vijgje, zóó klein en zoo maar aan de

takken: hier een vijgje en daar een vijgje en zoo voort. Het lijkt al heel wonderlijk. Kijk maar naar mijn mooie teekening. Maar wacht, ik zal een plaatje bij dezen brief doen, dan kun je alles nog beter zien. Je had natuurlijk liever een echte vijg; ik ook, hoor!

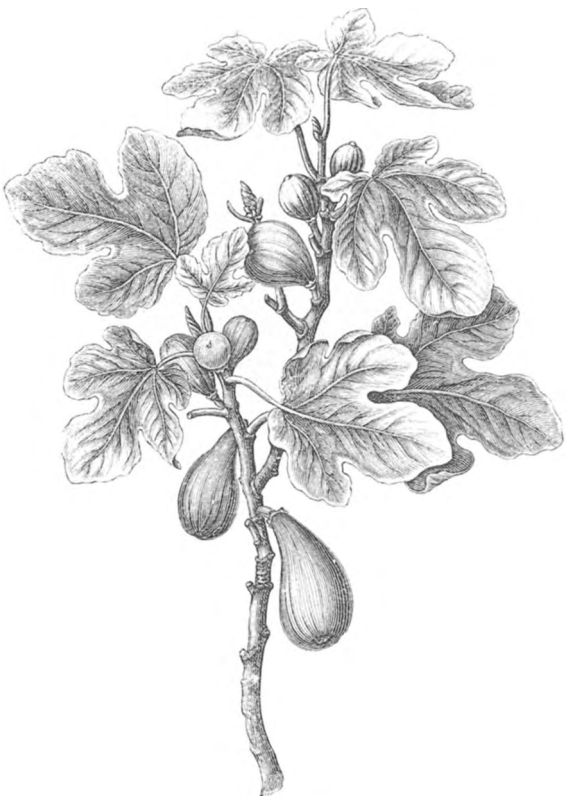

De moerbeiboomen staan nog even dood als in den winter. Je ziet er nog niets bizonders aan. En toch zijn de moerbeien het eerst rijp.

O, o, als er maar geen rijp komt! 't Is zoo vreeselijk koud vandaag. De zuidenwind waait en dan zingen we niet: „Lieve, zoele zuidenwind," want de zuidenwind

komt hier van de Zuidpool en is ijskoud, en als nu vannacht die arme vruchtjes maar niet doodrijpen. Er zijn er al dood gevroren bij andere menschen, maar nog niet bij ons. Het is erg droog juist nu, en op sommige plaatsen vallen de ,,beesten" zoo maar neer van zwakte, omdat er geen ,,kost" in het veld is, zoo droog is alles. Daar kan jullie in Holland geen idée van krijgen, waar het gras maar altijd mooi groen is. Hier sukkelen de boeren ,,banja", om water te krijgen.

2 September 1897.

Ik heb gisteren al een eind geschreven. Nu schrijf ik verder.

De rijp heeft vannacht erg veel schade gedaan. Sommige boomen zijn heelemaal zwart, de bladeren zijn dood, de jonge vruchtjes zijn dood en de grond ligt bezaaid met kleine abrikoosjes en perzikjes. Toch blijft er nog genoeg over, om van den zomer lekker te smullen. Bij ons is December 't hartje van den zomer; dan moet het hier vreeselijk warm zijn en dan bibber jullie van de kou. Als het hier winter is, dan is het overdag net zoo warm als in Holland in den zomer, maar 's morgens en 's avonds is het bitter koud en 's nachts vriest het. Het sneeuwt hier ook wel eens. Sneeuw noemt men hier kapok. Als het ,,kapokt", krijgen de scholen ,,holyday" en mogen de kinderen kapokballen gooien en dan vragen Fransie en Lettie mij, wat jullie doet, als het ,,kapokt".

Weet je, wat voor mij altijd zoo wonderlijk was in het begin? Dat hier de paarden en de beesten zoo maar

los door de straten hollen. Je moet weten, dat de menschen hier in het dorp bijna allemaal zelf een koe hebben. 's Morgens brengt een kafferboytje de koe naar het veld. Daar blijft ze den geheelen dag en 's avonds jaagt het kaffertje ze weer „dorp toe". Die koeien weten goed den weg. Als ze in het dorp komen, loopen ze naar haar stal en blijven daar staan loeien, totdat er wordt opengedaan. Onze paarden komen zelfs, zonder dat iemand ze voortjaagt, 's avonds uit zich zelf „stal toe".

Hier trekken tegenwoordig veel kaffers door het dorp. Ze trekken met hun heele familie en alles, wat ze bezitten, het land door, om zich bij den een of anderen boer te verhuren. Sommigen hebben een koe of een paar paarden of schapen in eigendom, die dan natuurlijk ook meetrekken.

Het zijn wonderlijke menschen, die kaffers. Jullie hebt de Dahomeyanen in „Musis" [1]) gezien. Welnu, zoo ongeveer zien er de kaffers ook uit. — Hoe leek dat wel, die kinderen op den rug? Ik kan evenmin de kaffers verstaan, als jullie die negers van de Goudkust. De meiden praten hier onder elkaar ook altijd kaffertaal en dat vind ik niets aardig.

Het is een wonderlijk gezicht, zoo'n „klompie" kaffers. Een kaffer vindt niets zoo heerlijk, als met duizend pakken beladen door het land te trekken. Een mensch moet er zich eigenlijk over verbazen, dat ze er niet onder bezwijken, onder al die pakken bedoel ik. En weet je, hoe warmer het wordt, hoe warmer ze zich

[1]) Concertgebouw in Arnhem.

aankleeden. Ze kleeden zich eigenlijk niet aan. Ze hangen alles maar aan hun lijf: oude zakken, schapevellen, wollen dekens. Als je zoo'n trekkaffer ziet loopen, is

KAFFERS.

het net, of je een hoop vodden met een paar beenen en een stokje ziet. Hun gezicht zie je heelemaal niet, zoo

zijn ze ingepakt. Als ze moe zijn, maken ze maar ergens een vuurtje en daar liggen ze dan omheen. De mannen liggen op hun rug en rooken hun pijp, de vrouwen gaan voor „de kost" zorgen en de kinderen springen rond over de klippen. De vrouwen dragen de babytjes in een doek op den rug. Die kleine kafferkindertjes lijken net kleine aapjes.

Van apen gesproken, er is hier een heel kwaad soort van apen: de bavianen. Men noemt ze hier babbiaan. Die doen vreeselijk veel kwaad in de tuinen der boeren. Ze stelen de vruchten van de boomen en eten het koren op en bijten de hoenders dood. De boeren gaan op ze schieten. Weet je, wat grappig is? Een babbiaan kan wel tot twee tellen, maar niet tot drie. Hoor maar.

De babbianen zijn heel slim en heel schuw. Als ze ergens in de buurt een mensch zien, komen ze niet voor den dag. Maar niet zoodra heeft de boer zich omgedraaid en is in huis, of ze komen allemaal aanzetten. Als zoo'n troep babbianen in een tuin aan het stelen is, zetten ze een wacht uit, en zoodra de wacht wat ziet, geeft hij een schreeuw en in een oogwenk is de heele troep over de klippen en uit het gezicht. Komt de boer naar buiten, om op ze te schieten, dan behoeft hij niet te denken, dat hij er een raken zal: er is niet een te zien. En nu doen de boeren zóó. Drie mannen loopen door het land, zoodat de babbianen, die op de loer liggen, ze goed kunnen zien. Een der mannen verbergt zich dan ergens achter een boschje of een klip en de

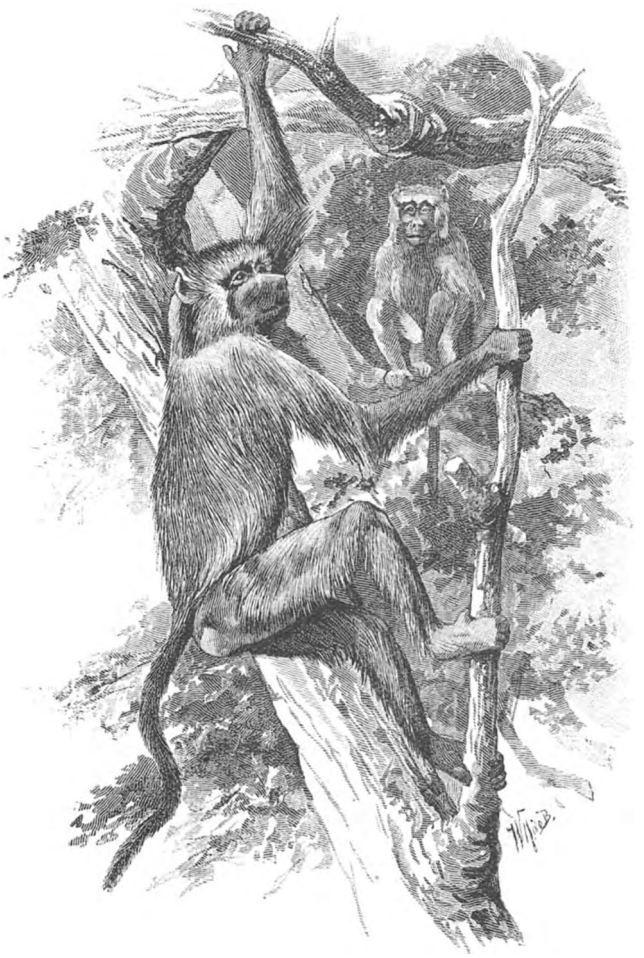

BAVIANEN.

twee anderen gaan weer „huis toe". Nu zien de babbianen geen verschil tusschen twee en drie, en als nu die mannen teruggaan, merken ze niet, dat er een is achtergebleven. Ze komen nu voor den dag en gaan den tuin in, en de boer kan ze „lekker skiet". Eerst gingen de boeren wel met hun tweeën uit en dan ging er één terug. Maar de babbianen bleven nu, waar ze waren; ze begrepen wel degelijk, dat er één was achtergebleven! Zoo zagen ze wel verschil tusschen een en twee.

De boeren gebruiken nog een ander middel om ze te verschalken. Een babbiaan is vreeselijk verzot op pompoen. Vooral de pitten lust hij graag. De boer zet daarom in zijn tuin een paar pompoenen neer, met een kleine opening in den bast, zoodat de aap met zijn hand binnen in den pompoen kan komen. De babbiaan stapt op den pompoen los, steekt zijn hand in de opening en grijpt zijn hand vol met de lekkere pitten. Nu wil hij zijn hand met pitten weer uit den pompoen trekken, om de pitten op te peuzelen, maar hij kan zijn hand niet uit de opening krijgen. Die kan er wel plat doorheen, maar niet dichtgeknepen. Hij worstelt en wringt wel, om zijn vuist uit den pompoen te krijgen, maar hij is toch te begeerig naar de lekkere pitjes en zoo doet hij zijn hand niet open, wat natuurlijk het eenige middel is, om eruit te komen, en zoo blijft hij gevangen, en de boer komt en slaat hem dood.

Hier waren laatst een paar „ou-koelies" met groote, dikke slangen. Ze speelden daarmee. Ze leken net als

die slangenbezweerders uit boeken, ze hadden ook zulke dingen bij zich, zoo'n soort van doedelzak en zoo'n trom. Ze maakten muziek en de slangen zaten overeind en bewogen den kop op de maat van de muziek en ze goochelden er ook mee. Dan stopte de een een ,,oupoppie'' in een kokertje en dan maakte hij allerlei ,,tricsen'' en bromde allerlei onverstaanbare woorden en sloeg een beetje op zijn trom en blies een beetje op zijn doedelzak en hij en zijn maat riepen een paar zwaarmoedige woorden tegen elkaar en dan liet hij een van de omstanders het kokertje weer openmaken en dan kronkelde er een prachtig groen slangetje uit en alle menschen vlogen achteruit van schrik.

Fransie was den heelen dag om en bij dien ,,ou-toovenaar'' en 's avonds vertoonde hij al ,,die ou-man z'n kunsten'' voor ons, alleen niet zoo handig als die ,,outoovenaar'' zelf. Want we moesten telkens eventjes niet kijken, als hij het eene ding uit het doosje nam om het andere erin te doen.

En hoe gaat het nu met mijn lieve, kleine Zus? Huil je nog wel eens? Weet je wel, dat je vroeger altijd huilde, als je gewasschen werd? Net als het kleine meisje hier, Lettie meen ik, die altijd enà . . . . àà schreeuwt als haar moe haar wascht. Die zou veel liever als de kaffertjes willen rondloopen. — En heb je nu al je struiseidop gekregen! Ik heb het met de post gestuurd. Ik hoop maar, dat het niet gebroken is onderweg. Eet jullie ,,banja'' appels? Ik zou graag een zuren appel hebben, maar . . . wij zien nu geen vruchten. Ze zijn er niet.

Ik ben naar Johannesburg geweest. Wat een stad! En nog zoo jong! Daarover vertel ik later eens. Alleen dit: voor een tiental jaren was er nog geen Johannesburg en nu is 't al een groote stad. En dat alleen, doordat men hier goud vindt; niet zoo in groote klompen, maar in de klippen. Om te onderzoeken of er in de klippen goud zit, stampt men ze fijn en waścht die fijngestampte massa uit met water. Het goud vertoont zich dan op den bodem als een laagje met een schitterenden goudglans.

Zulke steenen moest je in Arnhem ook kunnen vinden, wat zeg jij Ko?

Nu jongetjes, ik zet hier een punt. Leef gelukkig en vroolijk en gezond en schrijf gauw eens aan jullie je liefhebbenden broer

Karel.

P. S. Soe, de wind waait. Mijn tafel is vol stof, en dorre bladeren vliegen zoo maar door mijn venster naar binnen. Goeien dag, hoor!

---

3. STORM.

Het had in Transvaal gewaaid, toen Karel zijn brief had geschreven, dat bleek uit het postscriptum. Maar 't had er stellig niet zoo gestormd als het geval was in Arnhem op een der laatste dagen van October.

De schoolkinderen hadden moeite, tegen den wind in te loopen.

De jongens vonden dat wel prettig. Ze bogen zich voorover, en drukten de schouders vooruit, alsof ze tegen een onzichtbaren tegenstander duwden. Maar de meisjes vonden het minder aangenaam: het haar woei haar om de ooren, de rokken spanden haar om de beenen, ze konden den hoed bijna niet op houden.

Half buiten adem, blazend en hijgend kwamen de kinderen in school. En toen ze al op hun plaatsen zaten, kon je aan de roode gezichten zien, hoe de wind hun langs 't gelaat had gestriemd.

Terwijl de wind tegen de ramen beukte en gierend langs de buitenwanden van de school gleed, schreef Meneer Jansen het volgende versje op het bord, dat hij met de kinderen las en besprak en dat ze daarna moesten afschrijven.

Hoor, hoe het waait! De wind huilt door de pijpen
  Van d' ouden schoorsteen, blaast soms in het vuur,
Komt daar een handvol gloênde vonken grijpen,
  En smijt ze omhoog in 't grauw of in 't azuur;
Vliegt in en uit, gaat langs de daken slijpen,
  Of ploft dan in de diepte bij een muur.

Hoor, hoe het waait! De wind loeit door de straten
  En buldert als een ruwe varensgast;
Wilt ge u op zijn rondborstigheid verlaten,
  Dan heeft hij gauw uw hoed of pet verrast,
En drijft hem voort in hoeken en in gaten,
  Tot hij er straks mee in het water plast.

Hoor, hoe het waait! De wind giert door de takken
  En schudt de kruinen woest en wild dooreen;
De blaadren strooit hij rond als bonte vlakken;
  Veel twijgen breekt hij, maar de doode alleen;
En poogt hij soms den forschen stam te knakken,
  Dan glijdt hij ziedend langs zijn zijden heen.

Hoor, hoe het stormt! De wind raast langs de velden,
  En jaagt de wolken door het luchtruim voort;
Wat grauwe onstuimigheid! — Gevlerkte helden,
  Door tegenwind nooit in hun vlucht gestoord,
En die dan slechts hun vleugelslag versnelden,
  Bezwijken thans, in 't vliegen half gesmoord.

Hoor, hoe het stormt! De wind fluit door de touwen
  Van 't visscherspinkje, tuimlend op de zee . . . . .
't Is donkre nacht, het spooklicht der flambouwen
  Is uitgebluscht. . . . Waar ligt een veilge ree? . . . .
Hoor, 't stormt! En in het hart der arme vrouwen
  Aan gindsche kust, daar stormt het angstig mee.

---

4. MET Z'N DRIEËN.

Ko Schepers en Hendrik Schelthuis halen op 'n Zaterdagmiddag Kees Walters af.

Even later stappen de drie jongens den Janssingel langs en vervolgens den Apeldoornschen weg op. Bij Sonsbeek, het mooie landgoed, dat daar links aan den

weg grenst, begint de weg al aardig te stijgen, vooral even voor je het bord bereikt, dat daar door den Algemeenen Nederlandschen Wielrijdersbond is geplaatst. Hendrik blijft staan, om te lezen, wat er op het bord staat: *Gevaarlijke helling.*

Hij kijkt om zich heen. „Een helling?" denkt hij. Maar dan ziet hij verrast op. Wat kun je hier vèr zien! Onwillekeurig gaat hij een weinig ter zijde, rechts van den weg, en klimt daar op een hoogte. Wel verbazend! Je kijkt hier warempel over de stad! Wat 'n huizen! En daarachter, over de huizen heen, zie je het weiland weer. Dat is de Betuwe. Daar heb je den Rijn: hier een plek en daar een plek, maar je kunt den loop toch volgen. Heel, heel in de verte is de lucht wazig blauw; de zonnestralen, die toch op de daken der huizen zoo fel blikkeren, schijnen niet door dien sluier te kunnen dringen.

„Kom nou met je gezeur!" roept Ko.

„Ja!" antwoordt Hendrik. Maar hij blijft nog staan kijken. Zoo iets had hij in Drente nog nooit gezien, en dat was ook niet bij of in Groningen te vinden.

„Kom je nou haast!" roept Kees, die bedaard met Ko is doorgestapt. „Bij de Steenen Tafel kun je nog veel verder zien."

De jongens verlaten den rijweg en dwalen het bosch in: laag kreupelhout, maar ook hooge stammen, die vrij ver uiteenstaan of groepjes vormen, hier en daar een stomp van een afgezaagden tronk, overal wortels, die zich als reusachtige, kronkelende armen stevig in

den bodem vastklemmen; nergens een pad, zelfs geen spoor ervan.

De sporen van den geweldigen storm zijn nog overal zichtbaar. Hier hangt een boom scheef, daar ligt een groote tak op den grond of bengelt aan den stam. Alle boomen staan kaal, behalve de dennen en sparren: zij fluisteren geheimzinnig over den geweldenaar, die zoo woest in hun kruinen greep.

Een frissche herfstwind strijkt nu door het bosch. De zonnestralen, niet meer tegengehouden door het loover, schitteren en starrelen op stammen en takken en op hun afgevallen tooi. Het doode hout kraakt en de dorre bladeren ritselen onder hun voeten, terwijl de jongens onder den invloed der veranderde omgeving een poos zwijgend naast elkaar voortloopen.

Plotseling blijven ze staan. Wat was dat? Behoedzaam kijken ze rond.

„Daar is ie," fluistert Kees. Hij kijkt scherp naar een punt, dat hij met den vinger aanduidt.

„Wat?" vraagt Hendrik zacht. Hij denkt aan een haas of een konijn, heel vaag, maar toch aan zoo iets, want hazen en konijnen kent hij; die heeft hij in Drente vaak in 't wild gezien.

„Een eekhoorn!" zegt Kees fluisterend.

Hè, dat vindt onze Henk prettig! Een eekhoorn in 't wild, dat is nog wat anders dan een eekhoorn van een plaatje of zelfs in een hok achter de tralies. Hij kijkt en kijkt, zijn gelaat drukt spanning uit en op gedempten toon vraagt hij: „Waar? Waar dan toch?"

En inmiddels zoeken zijn oogen in de richting, door

EEKHOORN.

Kees aangewezen.

„Daar achter dien dunnen berk."

Nu ziet Henk het diertje ook. Het snuffelt in de bladeren op den grond: nu de beukenoten en eikels zijn afgevallen, tracht het ze te vinden tusschen de bladeren.

Ko doet een stap in de richting van het diertje, maar Hendrik houdt hem tegen, hij wil het graag nog wat nauwkeuriger waarnemen. „Wacht nog even," fluistert hij. Maar 't beest heeft zeker eenig onraad bespeurd. Kijk, het spitst de gepluimde ooren, verheft zich op de achterpooten als een haas, die een mannetje maakt, en wip! — weg is het.

Waarheen? Hendrik zoekt op den grond, maar Ko en Kees zien naar de stammen der boomen.

„Daar heb je 'em!" zegt Ko. „Daar, zoowat halfweg den stam van dien den."

En jawel, daar zit het diertje. Het buigt even den kop naar buiten en gluurt nieuwsgierig naar de jongens. Als Ko om den boom loopt, komt het met een sprongetje aan den kant, waar Kees en Henk staan.

„Kijk," zegt Henk, „de lange ruige staart drukt tegen den stam; 't is net of het heele beest tegen den boom geplakt is."

Lang laat de eekhoorn zich niet bekijken; met een paar vlugge sprongen windt hij zich langs den stam en is tusschen de takken verdwenen; hoe de jongens ook turen, hij is niet meer te zien.

Kees schopt tegen den boom. „Ik zal hem bang maken," zegt hij. Maar het helpt niet.

„Zal ik erin klimmen?" vraagt Henk.

L. en S.,
De Wereld in 't Vlil

Eekhoorns.

Groningen,
J. B. Wolters

De jongens kijken hem met verbazing aan. ,,Durf jij in zoo'n boom?'' vragen ze.

,,Waarom niet?'' vraagt Hendrik op zijn beurt met verbazing. ,,Durf jullie dat niet? Nou, dan ben ik wel in andere geklommen!''

Hendrik omvat al den stam en toont zoo, dat het hem ernst is. Maar nu springt de eekhoorn met een grooten boog, den staart als een valscherm naar boven gericht, op den naastbijzijnden boom over, loopt of liever springt of huppelt over een tak en verbergt zich tusschen de dichte naalden van een den.

,,Kolossaal, wat 'n sprong!'' roept Henk. ,,Nou maar, zoo'n beest krijg je nooit!''

,,En je zou hem ook niet moeten aanpakken, al bleef hij stil zitten; hij zou je een geduchten knauw kunnen geven, want hij heeft scherpe tanden,'' vertelt Kees.

Hendrik blijft nog staan turen. Voor hem is het geval erg ongewoon, maar even later dwalen de jongens toch weer verder. Hendrik kan den eekhoorn nog niet vergeten, die speelt hem nog door 't hoofd.

,,Waar zijn ze 's winters?'' informeert hij.

,,Hier in 't bosch natuurlijk, of dacht jij, dat we ze dan in Arnhem bewaren?''

,,Och, wat ben je geestig! — Maar 's winters is er toch niet veel voor die beestjes te eten hier in 't bosch. Ze leven immers van planten?''

,,Ja, maar ze lusten ook wel vogeleieren en jonge vogels.''

,,Die zijn er 's winters toch ook niet.''

„Daar heb je gelijk in. Maar eikels en beukenoten en dennezaden en dergelijke dingen kunnen ze nogal lang vinden. En dan moeten ze 's winters ook een poos slapen in hun nest, nu en dan tenminste; niet zoo den heelen winter door als de kikkers."

„Heb je wel eens een nest van een eekhoorn gezien?"

Kees wijst naar boven. „Dat kan er wel een zijn," meent hij.

„Dat is een gewoon eksternest," verklaart Hendrik beslist.

„Zoo zien hun nesten er toch uit; op een oud kraaienest bouwen ze een kap."

„'t Is vreemd," zegt Henk weer, „bij ons in Drente is bosch genoeg, en daar heb je toch geen eekhoorns."

„Dat is jammer voor jullie," zegt Ko, „maar voor 't bosch niet, want het zijn schadelijke beesten. Ze vreten de jonge knoppen van de boomen en als je eikels zaait of beukenoten en die komen even uit den grond kijken, dan vreten de eekhoorns ze op."

Een poosje gaan ze zwijgend voort. Hendrik begint te zingen en de anderen stemmen in:

De storm vloog rond door 't krakend woud,
En brak
De broze twijg, den forschen tak,
En schuifelde in het kreupelhout,
Tot dwarlend struik en heesters vlogen....

Nu is zijn grimmigheid gestild: —
De lucht is rein, geen blaadje trilt,
Het heldre meer ligt onbewogen,
De bloempjes zijn in slaap gesust: —
O zoete rust!

Pas zijn de laatste klanken van de frissche jongensstemmen weggestorven, of Henk begint weer: „O schittrende kleuren van Nederlands vlag", maar verder dan den eersten regel komt hij niet, want een heester trekt zijn aandacht, die beladen is met groote trossen oranjekleurige bessen. De takken zijn gebogen onder het gewicht van al die vruchten. Er zitten geen bladeren meer aan, ze zijn afgevallen. En de vruchten zijn gedeukt en verschrompeld.

„Die groeien er bij ons ook genoeg," zegt hij, terwijl hij bij het boompje blijft staan. „'t Verwondert me, dat ze er nog aan zitten. Zijn hier geen lijsters?"

Kees en Ko blijven ook staan en de eerste vraagt: „Wat zijn dat dan?"

„Hoe is het mogelijk! Ken je geen lijsterbessen? Jij ook niet, Ko?"

„'t Spijt me verschrikkelijk, maar ik ken ze niet, hoor! Dat is te zeggen, ik heb er wel eens van gehoord, maar gezien heb ik ze nooit, dat ik weet. Bij jullie vangen ze er lijsters mee, hè?"

„Kun je een lijsterstrik maken?" vraagt Kees.

Hendrik snijdt een twijg, buigt hem in den vorm van een lus en toont zoo, hoe een strik gemaakt wordt.

De andere jongens plukken bessen en werpen er elkaar intusschen zoo'n beetje mee, terwijl ze meteen toekijken, wat Henk doet. Ko steekt ook een paar bessen in den mond. „Heerlijk!" zegt hij. „Wat smaken die dingen lekker!"

Henk kijkt hem guitig aan, hij weet wel beter; maar Kees laat zich beetnemen, hij steekt een handjevol in den mond en kauwt ze fijn; aan 't doorslikken komt hij echter niet toe, hij trekt een vies gezicht en spuwt ze uit.

„Gemeenert!" roept hij, en hij gooit Ko meteen een handvol bessen om de ooren. Die gooit terug en al gauw wordt Henk, die nog aldoor met den strik bezig is, het mikpunt van beiden. Hij laat den strik den strik, steekt vlug zijn mes in den zak, plukt in der haast bessen en werpt ze met handenvol naar zijn aanvallers. Gelukkig zijn de projectielen vrij wat minder hard, dan gewone kogels. Nu blijft het bij een lachpartij, en anders zou het wel een huilpartij hebben kunnen worden.

Binnen korten tijd staat het boompje erg gehavend; zijn tooi is verdwenen, er zitten nog maar enkele bessen aan. Kees kijkt naar andere om. Plotseling holt hij weg, Henk en Ko rennen hem na. Ze begrijpen zijn bedoeling: in de verte staat een tweede heester met roode bessen. Woest grijpt Kees naar de blinkende trossen, zoo woest, dat hij de bessen in zijn hand fijn knijpt en het roode sap hem tusschen de vingers doorloopt.

Hendrik begint te lachen: „Dat zijn geen lijsterbessen,"

roept hij al uit de verte. Nu Kees wat nauwkeuriger toekijkt, ziet hij het ook: de bessen zijn veel sappiger en er zitten er veel minder aan een tros.

„Wat is dat nu voor goedje?" vraagt Kees.

„Ken je dien heester ook al niet? En die heet nog wel naar de provincie, waarin je woont, misschien wel, omdat hij hier zooveel voorkomt."

„Zeg 't maar, ik kan het toch niet raden. Geldersche bes?"

„Neen, Geldersche *roos*."

„Een knappert ben je!" zegt Ko, en hij meent 't ook. „Maar," vervolgt hij, „van een roos heeft zoo'n tros toch weinig. Lijkt de bloem er misschien op?"

„Uit de verte een beetje. Jullie kent ze wel, ze staan nogal vaak in tuinen: sneeuwballen."

„Je bedoelt die witte bloempjes, waarvan er een aantal bijeenstaan in den vorm van een bol? Dat geloof ik nog niet. Ik heb aan de onze nog nooit bessen gezien."

„'t Is toch zoo," houdt Hendrik vol.

„Groeien deze bloemen dan ook in ronde bollen?"

„Neen, in vierkante!"

Kees barst in lachen uit en Ko roept: „Akelige vent!" Meteen slaat hij naar Henk, die den slag ontwijkt en wegholt, gevolgd door de andere jongens. Voor een laag gebouwtje houdt Henk stil.

„Wat is dat nou?" vraagt hij, nog half buiten adem.

„Dat is onze watertoren. Is het geen mooie?"

„Maak dat een ander wijs!"

„'t Is toch, zooals Ko zegt," bevestigt Kees.

„Ei kom! Hoe kan het water uit zoo'n laag gebouwtje boven in de huizen van de stad dringen! Dan staat er bij Groningen een andere watertoren hoor, dat verzeker ik je."

„Dat zal wel, maar je vergeet, dat we hier veel hooger staan dan in de stad. En als de toren maar hooger is dan de hoogste huizen, dan is 't immers voldoende."

Daar gaat Henk een licht op. „Je hebt toch gelijk," zegt hij, „daar dacht ik niet aan en, 'k heb het zelf gezien op den Apeldoornschen weg. Maar — hoe komt het water hierin?"

„Het wordt hierheen geperst uit 't Velperbroek; daar heb je de putten; 't gaat, denk ik, net als met de waterleiding in Den Haag. Daar krijgen ze 't water uit de duinen en wij krijgen het uit putten in 't Broek."

Ko pakt Hendrik bij den arm: „Kom nu mee, die waterleiding heeft ons al lang genoeg opgehouden. We moeten nog naar de Steenen Tafel."

„Wat moeten we daar eigenlijk?"

„*Wij* niets, maar *jij* moet kijken. Je kunt er heel ver zien, wel naar Nijmegen en Kleef en Keulen . . . . ."

„En Parijs," zegt Kees.

Hendrik roept: „Jullie houdt me voor den gek. Denk jullie, dat ik me alles op de mouw laat spelden?"

Doch nu ze er staan, valt het uitzicht hem toch nog mee. De lucht is uitermate helder, dat treffen ze dus. Arnhem ligt, ten deele verborgen achter de boomen, schijnbaar op korten afstand. Kees en Ko geven aanwijzingen. „Daar heb je de Coehoorn-kazerne. Zie je

De Rijn. Toren in de Steenstraat. Torens van St. Walburgsplein. Groote Kerk. Heel in de verte de torens van Nijmegen.

ARNHEM GEZIEN VAN DE STEENEN TAFEL.

onze school links van dat torentje? Kijk, daar heb je de Groote Kerk. Kun je nu de school van Meneer Maartens vinden?"

Ver achter de stad komt van links de Rijn gekronkeld: alleen enkele glinsterende meertjes wijzen zijn loop aan. In de blauwende verte duikt een torenspitsje op, dat zich maar nauwelijks afteekent tegen den helderen hemel: Hoog-Elten. Nijmegen is met zijn drie torens daar aan den rechterkant heel goed zichtbaar.

Hendrik kan er maar niet genoeg van krijgen.

„Net een plaatje, hè?" vraagt Ko.

„'k Vind het veel, veel mooier," zegt Hendrik uit den grond van zijn hart. Je hebt hier hoog en laag, huizen en torens, bosch en wei, je kan zoo hèèl, hèèl ver zien — hij weet het niet alles te ontleden, maar ..... 't is mooi.

„Je treft het," zegt Kees; „je kunt vandaag heel ver zien; soms is Nijmegen niet eens zichtbaar."

„En als je de pet voor de oogen hebt, zie je vandaag net niets," roept Ko, en meteen grijpt hij Henks pet en houdt hem die stijf voor 't gezicht.

„Hou op," roept Henk, en hij slaat van zich af.

„Ho jongetje, wou je vechten? Pak aan, Kees!"

„'k Ben je hond niet."

„Je heet toch Kees?"

„Da's flauw," roept deze; maar Hendrik moet er toch om lachen.

Ko holt 't pad af naar beneden; Kees en Hendrik volgen, zoo hard ze kunnen. Hendrik kan zijn vaart niet goed bepalen, hij smakt neer en geeft een schreeuw

van pijn. De knieën worden bekeken, ze zijn niet geschaafd.

„'t Beteekent niets," stelt Ko vast.

„Ze doen me toch erg pijn."

Geen broek, geen kous, geen huid stuk; — 't geval is de moeite niet waard, om erover te spreken.

Een weinig bedaarder gaan ze verder. Ko raapt een steen op en bekijkt hem met alle aandacht.

„Wat zie je d'r aan? Meen je, dat hij van goud is?" vraagt Kees.

„Dat kon je wel eens geraden hebben."

Henk en Kees beginnen te lachen en de laatste roept: „Ben je goed!"

„'t Kon toch wel," meent Ko.

Nu vertelt hij, wat Karel geschreven heeft over 't vinden van goud in Transvaal en 't duurt niet lang, of ze loopen alle drie steenen te zoeken. Je kon niet weten, misschien lagen er hier op de Veluwe ook wel steenen met goud.

Ko klopt 's avonds in de keuken de steenen fijn, die hij heeft meegebracht. Van de meid vraagt hij den mortier en eerst als de stamper voor een goed deel bedorven is — het harde graniet drong in het veel zachtere messing — is hij overtuigd, dat er geen goud in de steenen wordt gevonden. 't Was anders zoo'n mooie ontdekking geweest. Hij vindt nu evenwel beter, er met niemand over te spreken. De naam van mislukten goudzoeker lijkt hem niets aardig en Tine is er juist een meisje naar, om hem er een paar weken mee te plagen.

En Kees en Henk? Ook zij hebben goudglans en, na wassching, goudstof trachten te ontdekken. Je kon niet weten!

---

5. EEN KOMMERVOLLE TIJD.

De zuster gaat onhoorbaar van haar stoel opstaan en buigt zich voor de zooveelste maal over het ledikant, om zich te overtuigen, dat haar kleine patiënt nog slaapt. Ze luistert aandachtig naar de zwakke, maar nu toch regelmatige ademhaling, kijkt op haar horloge en telt het aantal keeren, dat het kleintje ademhaalt. Veertien — vijftien — zestien, — de strakke trekken van haar gelaat ontplooien zich. De minuut is om: dertig keer. „Goddank!" prevelt ze, „eindelijk dan toch!" Heel behoedzaam gaat ze weer zitten: het kraken van haar stoel mocht het kindje eens wekken!

Wat zal die moeder straks blij zijn! Zal ze — neen, nog niet! 't Is pas zes uur, tot zeven uur minstens zal ze wachten. Wat de dokter wel zeggen zal? Die had dien gunstigen keer niet verwacht. De aanval was ook zoo hevig!

Wat was het toch heerlijk, dat het heilserum was uitgevonden! Vroeger werden de patiënten in het uiterste geval geopereerd en dan was de afloop gewoonlijk niet gunstig. En nu? Bijna al haar patiënten doorstonden de ziekte. En ze vond het zoo prettig in haar betrekking, dat ze meehelpen kon aan het verzachten van

het lijden der zieken, vooral wanneer ze langzamerhand beterden. Dat was telkens zoo'n heerlijk gevoel, wanneer de herstellenden haar met een dankbaar gelaat aanstaarden en zij de overtuiging had, dat ze werkelijk dien dank had verdiend, ofschoon — neen, dat was het toch ook weer niet. Ze was alleen blij om die patiënten zelf, dat wist ze te goed. En dat heerlijke gevoel was een groote steun voor haar, en steun had ze noodig, om niet te bezwijken onder den zwaren last, dien ze geheel vrijwillig en blijmoedig op zich genomen had. „Leven voor anderen" was haar leuze, daarom kon ze gemakkelijk berusting vinden in haar moeilijken arbeid, — er was veel zelfopoffering voor noodig, om altijd en altijd weer te zien lijden en ook hen te troosten, voor wie geen hoop op leven meer bestond . . . .

Bewoog het kindje zich?

Even scherp luisteren. Toch?

„Moe," fluisterde een zwak stemmetje.

De zuster stond alweer naast het bed en boog zich erover heen met blijde verrassing op het gelaat.

„Moe komt zoo, lieve! — Kom, drink eens, je zult wel dorst hebben."

Zoo voorzichtig als een moeder — voorzichtiger nog: door jarenlange ervaring was haar een handigheid in de verpleging eigen geworden, welke die eener moeder nog overtrof — beurde ze de zieke een weinig op en liet haar drinken.

„Mag ik je handje eens voelen?"

Alweer die prettige gewaarwording. Onmiddellijk

merkt ze, dat de koorts is afgenomen, veel afgenomen. Slap slaat het polsje, nauw merkbaar, want de kleine is heel zwak; de slag is evenwel regelmatig, niet driftig. Een zucht van verlichting ontsnapt aan de borst van de zuster. Kind, denkt ze, kind, je bent gered. Wat zal die Moeder straks blij zijn! Zacht verschikt de zuster een weinig het hoofdkussen en vlijt dan 't kindje neer en drukt even haar lippen op 't bleeke gezichtje.

Al meer dan een uur ligt Mevrouw Schepers klaar wakker. Ze is pas om drie uur naar bed gegaan, en ofschoon dit reeds de vijfde nacht is, dien ze in het Diaconessenhuis doorbrengt, ze kàn niet slapen. Hoe zou 't nu met haar lieveling zijn? O God, als ze dit kind eens moest missen! Ze herhaalt, wat de dokter nog gisteravond heeft gezegd: „Mevrouw, zoolang er leven is, is er hoop."

Was dat geen ontwijkend antwoord op haar vraag? En had de dokter de zuster niet op zoo'n veelbeteekenende wijze aangezien? En was de zuster niet nòg liever voor haar geweest, dan ze anders al was? Of verbeeldde ze zich dat alles? Ze wist niet, of het verbeelding of werkelijkheid was. Haar arm hoofd bonsde en klopte, ze kon niet geregeld denken. Och, als 't kindje maar eerst een weinig beter was, wat zou dat heerlijk zijn! Je staat zoo hulpeloos in zoo'n geval, je zou alles, alles willen doen, en je kùnt niets doen. En die gedwongen werkeloosheid, die verlammende onmacht maakt je zoo onrustig, zoo angstig, zoo akelig.

Even strijkt ze een lucifer aan: half zeven. Ze kàn niet meer in bed blijven, ze mòet eruit. In 't gesticht is alles nog in rust. Wel waken er verscheiden zusters bij de zwaar kranken, maar die zielen vol toewijding merk je niet. Vlug kleedt ze zich en onder het kleeden door luistert ze maar al scherp naar ieder geluid, dat tot haar doordringt. Was dat niet in het kamertje naast haar? Hoort ze niet de stem van de zuster? Het volgend oogenblik draait ze behoedzaam de kruk van de deur rond en kijkt met groote vraagoogen te gelijk naar haar kind en naar de zuster.

Ze ziet het al. — Goddank!

De hartelijke zuster drukt haar de hand. „Gelukkig, gelukkig, ze wordt beter," fluistert ze.

De Moeder lacht en schreit, en kijkt met een blik vol moedergeluk, vol oneindige liefde naar haar kind. Ze is innig, innig blij en — 't volgende oogenblik twijfelt ze weer. Als 't nog eens niet zoo was, Tony is nog zoo bleek!

„Jawel," zegt de zuster zacht, alsof de moeder haar iets had gevraagd, — ze heeft de vraag in haar blik gelezen — „jawel, ze wordt beter. Het serum heeft goed gewerkt. Ga u gerust nog een poosje slapen, u zult het nu wel kunnen, u behoeft werkelijk niet meer bezorgd te zijn."

De Moeder kan van 't kind niet scheiden. Ze buigt zich over het ledikant, heel voorzichtig, en staart stil naar haar kleine lieveling, die zacht sluimert en — ze hoort het ook wel — regelmatig en vrij kalm ademhaalt.

Bij 't schijnsel van 't nachtlampje merkt ze, hoe smal dat gezichtje, hoe bleek die wangetjes zijn, en hoe diep die gesloten oogjes liggen. De twijfel rijst weer in haar op, en ze schudt het hoofd: als de zuster zich eens vergist had!

„Neen Mevrouw," fluistert de zuster, terwijl ze haar bij den arm neemt en zacht van 't ledikantje wegvoert, „neen, u kunt werkelijk gerust zijn, ze herstelt, ze is al veel beter."

En dan laat de Moeder zich overtuigen; ze wil zoo graag, dat gebeuren zal, wat de zuster haar zegt. Als een ingeving komt het over haar, dat de zuster gelijk heeft; alle twijfel verdwijnt opeens, en opnieuw wordt ze vervuld met een onzeggelijke blijdschap.

„Ik zal hier bij u blijven zuster," zegt ze zacht; „ze mocht eens naar me vragen, en ik zou 't niet prettig vinden, als ik er dan niet was."

Tony sloeg de oogen op.

„Moe," klinkt het zwakke stemmetje, maar zóó zwak is het niet, of 't is voor de moeder volkomen verstaanbaar.

Moe buigt zich over 't ledikant. „Wat is het lieveling?"

„Dag Moe."

„Dag, mijn schat!" De Moeder heeft moeite, zich goed te houden, ze kan zich haast niet bedwingen. Ze zou het kind in de armen willen nemen, ze zou het tegen haar lichaam willen drukken en haar willen kussen, maar dan, zich bedwingende, drukt ze even haar lippen op 't voorhoofd van haar kind, en in dien kus

legt ze al haar moederlijke teederheid, al haar onbegrensde liefde.

Mijnheer Schepers is op den gewonen tijd opgestaan. Hij heeft niet veel geslapen, zijn gedachten dwaalden telkens weer naar zijn ziek kind en naar zijn vrouw, hoeveel moeite hij ook deed, die onaangename gedachten van zich af te zetten. Hoe 't nu met Tony is? De crisis moet er nu toch zijn. — Als 't misloopt — zijn hart krimpt ineen. En dan zijn vrouw! Zal die afstand van het kind kunnen doen? Zal ze 't niet besterven?

De kinderen komen binnen, om met Vader te ontbijten.

„Is er al bericht?" vraagt Tine.

„Nog niet, 't is ook nog geen acht uur."

„Nu is 't al vijf nachten, Vader!"

„Ja, kind!"

Er wordt niet veel gesproken. Zwijgend wordt het ontbijt genuttigd. Vader heeft moeite genoeg, de boterham erdoor te krijgen, maar hij wil zijn groote bezorgdheid zooveel hij kan voor de kinderen verbergen, en daarom tracht hij gewoon te zijn en gewoon te doen. En toch merken de kinderen, dat Vader erg ongerust is.

Tine is bij 't venster gaan staan. Ze staart in den killen Novembermorgen. 't Heeft geregend: de straten zijn vochtig en vuil. Een mist hangt nog in de toppen der boomen van 't Nieuwe Plein, de lucht is dik en grauw. Uit de Rijnstraat komen werklieden, die zich met bedaarden pas naar hun werk begeven. Een bak-

kersjongen schuift vlug zijn kar voort, belt aan en blaast even haastig op de toppen van zijn vingers: de handen worden koud aan den stang der kar. Een dienstmeisje komt met een broodschaal, de jongen flapt forsch de kap van zijn kar op, geeft het verlangde, en flapt met een slag zijn kar weer dicht. Dan een forschen duw en onder 't schuiven omkijkend en een aardigheid zeggend, haast hij zich voort naar een anderen klant. En het meisje met haar heldere muts en haar wit schort waagt een pas in de kou en buigt zich naar rechts en kijkt naar links, roept uit de verte een goedenmorgen tegen een buurmeisje en gaat weer in huis. Zoo gaat het leven zijn gewonen gang, zonder zich te storen aan den kommer, die hier en daar gevoeld wordt.

„Daar komt Moeder!" roept Tine.

Vader en Ko loopen ook naar 't venster en kijken uit. Ze zien met vragende blikken naar buiten, ze zijn in groote spanning. Welke tijding zou ze brengen?

„Moe lacht," zegt Tine.

„Moe lacht!" roept Ko.

„Ze lacht Goddank!" roept ook de Vader, en dan grijpt hem plotseling een machtig gevoel aan, de tranen springen hem in de oogen, de sterke man moet zich vasthouden aan het kozijn van het raam. Spoedig herstelt hij zich en hij snelt zijn vrouw tegemoet en uit de verte al roept ze: „'t Gevaar is voorbij."

En dan komt er een heele verandering in 't uiterlijk en in 't denken van deze menschen. De gezichten staan

anders, veel vroolijker, en ze zien de dingen om zich heen anders, ook veel vroolijker.

„En wat zei de dokter?" vraagt Vader, als Moeder hoed en mantel heeft afgelegd en weer in de huiskamer zit.

„De dokter? Die is er nog niet geweest."

Een oogenblik rijst er twijfel in 't hart van Vader. Als Moeder verteld heeft, hoe stellig de zuster heeft gesproken, en dat die de uitwerking van het serum bij ervaring kent, en het verloop der ziekte daarna, dan is ook Vader overtuigd.

„En nu moet ik weer weg," zegt Moeder. „Jullie begrijpt, ik kan nu niet van Tony weg; maar ik moest jullie het blijde nieuws toch zelf even gaan zeggen."

„Eet eerst een stukje, je ziet eruit, alsof je dagen gevast hebt," zegt Vader.

„Dat kan wel zijn, maar ik kan nu niet langer blijven, ik moet weer naar mijn kind."

Tony zou met een rijtuig van 't Diaconessenhuis worden gehaald. Tine en Ko wilden graag ze mee afhalen. Vader vond beter, dat dit niet gebeurde: de kleine meid mocht zich eens te veel opwinden, ze moest nog voorzichtig behandeld worden. Natuurlijk, als 't beter was voor Tony, dan zouden ze haar maar thuis opwachten.

Moeder bedankte de zuster wel tienmaal, voor ze haar kind in 't rijtuig droeg. Die had ook zooveel met haar kindje doorgemaakt, zooveel nachten bij haar gewaakt, zooveel zorg voor haar gehad.

„We kunnen u niet dankbaar genoeg zijn, Zuster!"

„Kom, kom, Mevrouw, 't is mijn betrekking. Ik ben heel blij, dat het kind weer beter is."

„Dag Zuster!" riep Tony, en ze sloeg haar de kleine armen om den hals en drukte haar mondje op de wang van de zuster. De kus werd met hartelijkheid teruggegeven, de zuster pinkte zelfs een traan weg, toen ze het kind uit de verte nog nawuifde, en lang nog staarde ze 't rijtuig na met een leeg gevoel: ze had zich, meer dan ze wist of vermoedde, aan haar kleine patiënt gehecht.

Tony was nu alweer een week thuis. Je kon haast niet meer aan haar zien, dat ze ziek was geweest. Aan Moeder was het nog duidelijk zichtbaar, dat ze een zeer moeilijken tijd, vol zorg en kommer en angst, achter den rug had: aan de slapen teekenden zich de blauwe adertjes merkbaarder af op de blanke huid. Opgewektheid, vroolijkheid en levenslust waren echter weergekeerd in 't gezin.

„Ik zou de zuster, die Tony heeft opgepast, wel een cadeautje willen geven," zei Moeder op een avond.

„De zusters mogen geen cadeautjes aannemen," meende Vader.

„Waarom niet?"

„Wat ze noodig hebben voor hun onderhoud, krijgen ze van het huis, maar overigens wijden ze zich uit liefde aan haar moeilijke taak en je voelt wel, zoo iets kan men niet beloonen."

„Beloonen? Een cadeau is toch geen belooning, en nog veel minder loon!"

Vader glimlachte; Moeder was de oude weer, ze pakte hem, als vroeger, steeds weer op zijn woorden. En Moeder dacht, wat er in Vader omging, en ze glimlachte ook. Alsof er niets was voorgevallen, vervolgde Vader:

„Je kunt wel wat geven voor de arme patiëntjes."

„Zullen we dat dan doen en de zuster vragen, of die het voor ons wil uitreiken?"

„Dat vind ik goed, maar zou die dat willen?"

„Of ze! 't Is immers prettig, een ander blij te maken. En die zuster vooral voelt toch zooveel voor anderen. Dat is zoo'n lief mensch, dat weet je niet half."

„Jawel, dat begrijp ik, ze heeft je lieveling zorgvuldig opgepast, en al was ze nu nog zoo'n feeks, dan zou jij ze een beste vrouw noemen," plaagde Vader.

„Ze *is* een beste vrouw."

„Weet je, wie òns best heeft opgepast, toen jij in het Diaconessenhuis was?"

„Bedoel je Jantje?"

„Juist. Die heeft uitstekend haar best gedaan. Die mocht je ook wel eens bedenken, en die mag wel cadeautjes aannemen."

---

6. EEN KIJKJE IN DE KEEL.

Ko kreeg een hoestbui.

„Serum!" riep Zus.

Allen lachten.

„Wel jij klein ding!" riep Ko, terwijl hij ze van den grond oplichtte en met haar in 't rond sprong, „ik heb geen diphtheritis!"

„Hoe komt het kind toch aan dien naam?" zei Vader.

„Denkelijk heeft de zuster haar dien verteld. Die zat maar bij het bed en praatte en vertelde met haar lieve stem over alles, en dan lag Zus met wijd-open oogen daarnaar te luisteren," meende Moeder.

Tine vroeg: „Wat is eigenlijk diphtheritis?"

„Een keelziekte," zei Vader. Meer wist hij er ook niet van. Wel, dat de ziekte besmettelijk en zeer gevaarlijk is, maar wàt de ziekte nu was? Vader kon het antwoord niet geven. „De patiënt krijgt erg pijn in de keel, de keel zwelt op en daarin vertoont zich een witte uitslag en dan krijgt de zieke koorts, waarschijnlijk doordat zijn bloed vergiftigd wordt," vertelde hij er nog bij.

„Kijk r's hier," zei Moeder, „of je 't ook weet! Daar moet je ons meer vertellen. Maar eerst moet ik mijn schat in bed brengen." Ze nam de kleine in haar armen, en toen Tony allen goedennacht gezoend had, bracht Moeder haar naar boven en in bed.

Vader nam een boek uit zijn kast, bladerde er even in en had spoedig de afbeeldingen gevonden, die hij zocht, en toen Moeder terug was, zei hij: „Nu moeten we elkaar eerst eens goed in den mond kijken. Kom maar eens hier, Ko!" Die deed wat hem gezegd werd. „Doe je mond eens flink open, verder nog, steek nu de tong uit en zeg à . . . à . . . à." Inmiddels nam Vader zijn hoofd beet, en draaide 't zoo, dat het licht

van de lamp precies in zijn keel viel. Moeder en Tine mochten kijken en moesten zeggen, wat ze zagen. En zoo keken ze elkaar om de beurt in de keel. Vader gaf de uitlegging.

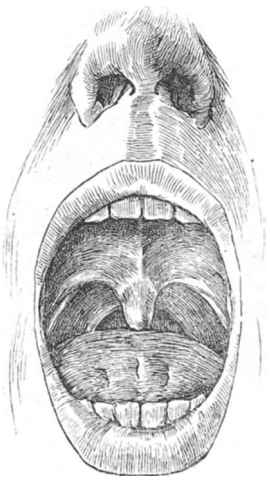

„Dat neerhangende lapje vleesch is de huig; dat is beweegbaar, evenals de bogen aan weerszijden, de gehemelte-bogen."

„Zeker," zei Moeder, „'t hangt wel eens, en dan moet je het middelste haartje van je hoofd pakken, en daar kun je de huig weer mee omhoog trekken."

De anderen wisten wel beter: Moeder maakte er een grapje van. Vader pakte Ko nog eens bij 't hoofd en nu moest hij den mond weer open doen, de tong vèr uitsteken en à . . . à . . . à zeggen. Moeder en Tine zagen duidelijk de amandelklieren, aan weerszijden van de keel, achter de gehemeltebogen, en verder aan den achterwand van de keelholte.

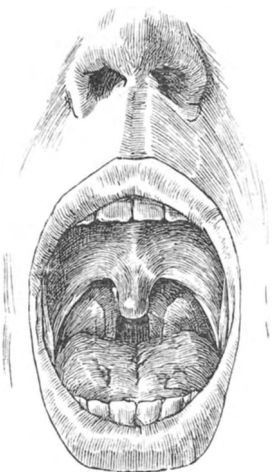

„Je bent verkouden, je keel is een beetje ontstoken, ze ziet een weinig rood."

Ko merkte er niet veel van, hij wist het zelf niet eens, maar toen Tine zich in de keel

liet kijken — Ko moest toch ook de amandelklieren en den achterwand van de keel zien — zag Moeder heel duidelijk, dat haar keel minder rood was, dan die van Ko.

„En wat is daar boven nu?" vroeg Moeder.

„De neusholte en de neus-keelholte. We hebben twee neusgaten, zooals je weet, die zijn door een middelschot van elkaar gescheiden. Dat weet ieder. Maar wat niet ieder weet is, dat we inwendig, boven de huig ook twee neusgaten hebben, die we de achterste of inwendige neusgaten zouden kunnen noemen. Kijk op deze teekening kun je 't goed zien. Die groote, zwarte plekken zijn de inwendige neusgaten, zooals je ze zou zien, als je achter de huig om kon kijken. De lichtere plekjes erin stellen de neusschelpjes voor, die in elk neusgat zitten."

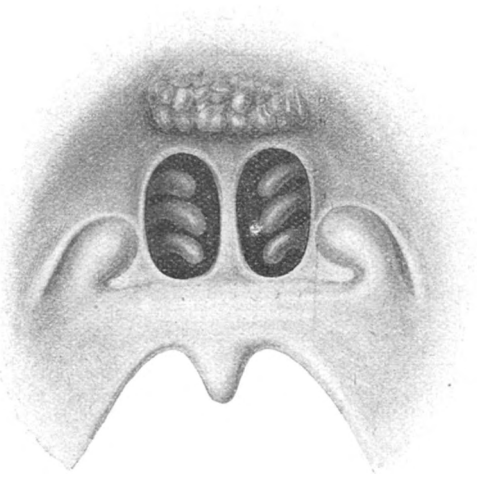

De derde amandel zit boven de inwendige neusgaten.

„En dat dan?" vroeg Moeder weer.

„Ja, dat is de zoogenaamde derde amandel. Die zwelt

bij kinderen wel eens op, ze groeit aan, en dan bedekt ze meer of minder de inwendige neusgaten.

Hier heb je een teekening van zoo'n gezwollen derde amandelklier. Kinderen, die daaraan lijden, hebben meestal den mond open en dat geeft ze een dom uiterlijk; en die opzwelling heeft ook wezenlijk wel eens invloed op hun verstand: ze kunnen minder goed leeren dan andere kinderen. Men noemt die opzwellingen *adenoïde vegetaties*, dat beteekent: *kliervormige aangroeïingen*. Ze moeten weggenomen worden door een keelarts; dat is, meen ik, een niet heel pijnlijke operatie. En wonderlijk is 't, dat korten tijd na de operatie de kinderen flinker worden, een gunstiger uiterlijk krijgen en den mond gesloten houden."

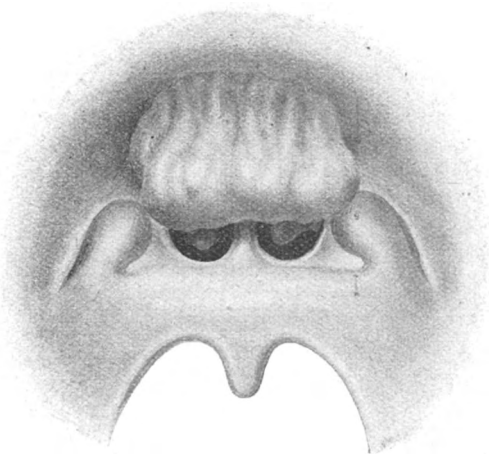

De derde amandel bedekt voor een groot deel de inwendige neusgaten.

„Ja," zei Moeder, „er is niets, dat kinderen leelijker maakt, dan altijd den mond open te hebben. Ze doen

het vaak uit gewoonte, maar ik hoor nu, dat die stumpers niet anders kunnen. Hoe komt dat toch?"

„Je weet, dat we door den neus en door den mond kunnen ademen.

Zie, als je door den neus ademt, strijkt de lucht door de neusgaten over den achterkant van 't weeke gehemelte, langs de huig, en vervolgt zoo haar weg." Vader wees den weg met den vinger op de teekening aan. Hij vervolgde: „En als je door den mond ademt, komt de lucht tusschen tong en gehemelte door op dezelfde plaats, zooals je ziet. En wat blijkt nu heel duidelijk uit deze teekening? Dat de weg door den neus veel ruimer is dan die door den mond. Daarom moeten we altijd door den neus ademen. Maar als de derde amandel sterk opgezwollen is en geheel of gedeeltelijk de inwendige neusgaten bedekt, dan kunnen we niet door den neus ademen."

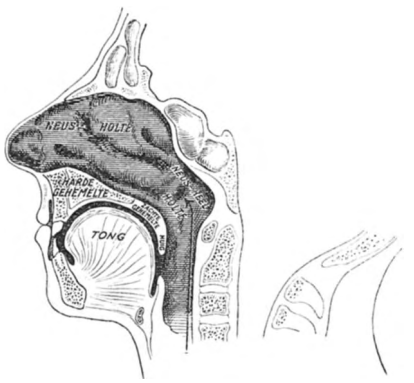

Neusademhaling. De ruimte, waardoor de lucht strijkt, is donker. Het pijltje van onderen naar boven wijst de opening aan, waar een buisje van de neuskeelholte naar de oorholte uitmondt.

„Net als bij een verkoudheid," zei Tine, en ze gaf daardoor meteen het bewijs, dat ze de verklaring goed gevolgd en tevens goed begrepen had.

„Juist. Bij een verkoudheid zwelt de *huid* in de neusgaten op, of, zooals men zegt, het *slijmvlies* van den neus, en daardoor wordt dan die weg afgesloten."

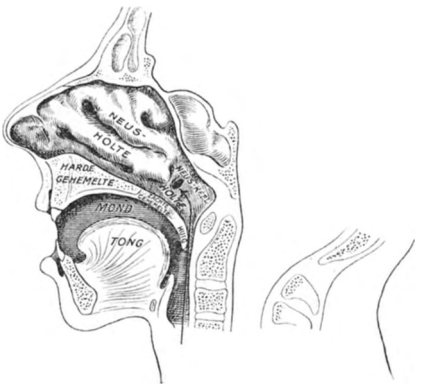

Mondademhaling. De ruimte, waardoor de lucht strijkt, is donker. De opening van het buisje, dat van de neuskeelholte naar de oorholte loopt, is duidelijk zichtbaar.

„En Vader, hoe gaat de lucht nu verder?" vroeg Ko.

„Door de luchtpijp naar de longen. Jullie weet, dat er van den mond twee buizen naar beneden loopen, één met vaste wanden, de luchtpijp, en één met slappe wanden, de...."

„Etenspijp," viel Moeder in.

De kinderen lachten.

„Knap," zei Vader; „maar we zeggen gewoonlijk slokdarm. En welke is de voorste?"

„Natuurlijk de slokdarm," meende Ko, „anders zou het voedsel, dat we doorslikken, immers in de luchtpijp komen, als die de voorste was?"

„En toch is die de voorste. Kijkt eens," zei Vader, terwijl hij slikte, „zie jullie ook wat?"

„Een grooten vent, die zijn hals uitrekt," zei Moeder. Ko en Tine lachten weer en Vader kon het lachen ook niet goed laten. „Ik bedoel hier aan mijn keel," zei hij.

„Daar gaat iets omhoog," zei Tine.

En nu probeerden ze allen te slikken en ze voelden naar d'r keel en ze merkten, dat men zijn tong terug-

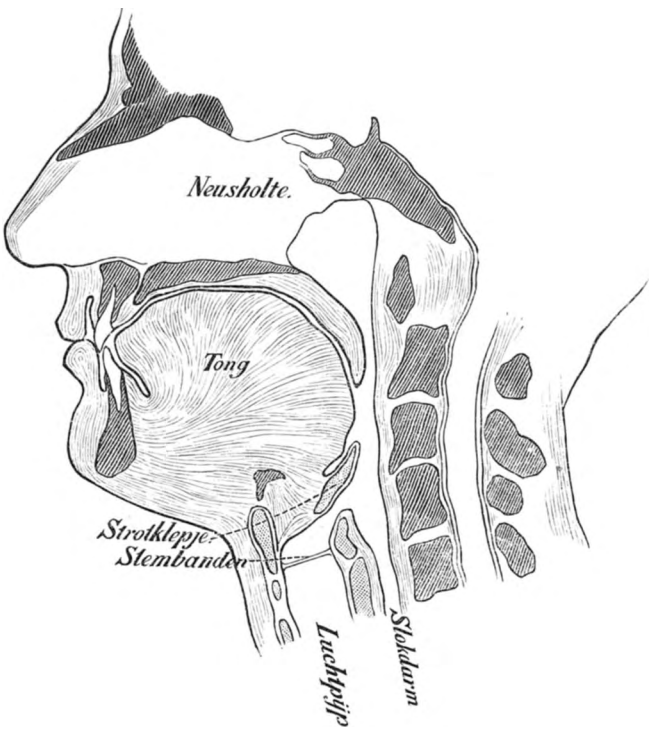

trekt, terwijl het voorste deel van de keel, het strottenhoofd, omhoog wordt getrokken.

Vader liet weer een teekening zien en wees het strotteklepje aan en legde uit, hoe de tong bij 't slikken dit klepje naar achteren duwt, terwijl door het optrekken

van het strottenhoofd de toegang tot de luchtpijp geheel wordt afgesloten.

„En zoo komt het," zei hij, „dat bij 't slikken de spijs wèl in den slokdarm komt en niet in de luchtpijp."

„En als je drinkt?" vroeg Moeder.

„Dan komt het natuurlijk ook in den slokdarm. Maar als je praat of lacht onder 't slikken, dan kan het licht gebeuren, dat er iets in je luchtpijp komt en dat is heel gevaarlijk."

„In de verkeerde keel?" vroeg Tine.

„Juist."

„Dan moet je zoo geweldig hoesten; het prikkelt erg, en je hoest zoolang, tot het er weer uit en de prikkeling over is."

„Is die luchtpijp dan zoo nauw? 't Lijkt nogal een wijd ding," merkte Moeder op.

„Hier zitten de stembanden en daarboven zijn ook

STEMBANDEN.

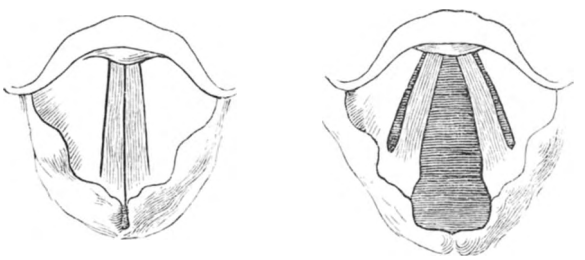

Gespannen. Gedeeltelijk ontspannen.

nog een paar plooien in den binnenwand." Vader wees inmiddels aan. „En daardoor is de luchtpijp in het

bovenste gedeelte zóó nauw, dat ze met een stukje vleesch zoo groot als een erwt wel geheel kan worden afgesloten, en je begrijpt, dat je stikt, als je zoo iets in je keel krijgt. Vooral lachen onder het eten is heel gevaarlijk."

„Die stembanden màken van de luchtpijp een spreektrompet, is 't niet?" vroeg Moeder.

Vader maakte duidelijk, hoe de stembanden of stemvliezen zich kunnen spannen en ontspannen, hoe de lucht, die door de luchtpijp stroomt, die vliezen in trilling kan brengen, hoe er dan een geluid ontstaat, dat we zacht en luid kunnen doen klinken en door mond- en neusholte, door wangen, tanden en tong allerlei klank kunnen geven.

Ko zette zijn handen voor den mond en trompetterde, alsof hij op een wezenlijke trompet blies.

„Maak me Tony niet wakker!" riep Moeder, terwijl ze hem de hand voor den mond hield.

„Dat kunt u wel anders doen," sprak de guit.

„Hoe dan?"

„Als u er een paar moppen in steekt."

„Je weet er altijd een middel op, om achter wat lekkers te komen. En nu — gauw met Tine naar boven!"

---

7. NOG EEN BRIEF VAN KAREL.

November '97.

Lieve Tine, Ko en Zus!

Wel, wel, wat ben je in een half jaar knap geworden, Zusje! Ik bedank je wel voor die dikke voorletters van

je naam; heb je die voor je eigen geld gekocht? En ik bedank Tine en Ko ook voor hun mooien brief, en ik ben heel blij, dat ik Ko nu ook kan bedanken. Ik zal probeeren, al jullie vragen te beantwoorden, en als 't niet in één brief kan, dan schrijf ik er later nog een. Laat ik nu alvast beginnen.

Of Johannesburg een mooie stad is? Prachtig, werkelijk in één woord prachtig! Eigenlijk is 't een stad, die uit verschillende plaatsen bestaat, en die nu één geheel vormen. De stad is heel regelmatig gebouwd: de meeste straten zijn recht en de straten staan voor een groot deel rechthoekig op elkaar. Om je er eenig idee van te geven, voeg ik hierbij een paar photographieën.

Op 't oogenblik wonen er wel vijftig duizend blanken in Johannesburg en een groot aantal kleurlingen, kaffers. Je weet, dat die de oorspronkelijke bewoners van Transvaal zijn? Daarover nu niet; eerst wat over Johannesburg. Hoeveel blanken, denk je wel, dat er voor een tiental jaren woonden? Niemand, of beter gezegd, er stonden een paar „boerenplaatsen" ergens in den omtrek, dat was alles. En nu is Johannesburg in een tiental jaren geworden, gegroeid mag ik wel zeggen, tot een mooie stad met groote huizen, met fraaie kerken en groote torens, met groote hotels en met een spoorweg natuurlijk. Ja, ja, de menschen zijn daar verder dan in Arnhem: de straten worden te Johannesburg 's avonds voor een gedeelte electrisch verlicht en de huizen ook; de gasfabriek levert meteen electrisch licht. Is dat niet leuk?

Ik schreef je al, meen ik, wat daar in zoo'n korten

tijd zooveel menschen bij elkaar gebracht heeft. Het goud. Voor ongeveer vijftien jaren was Transvaal zoo

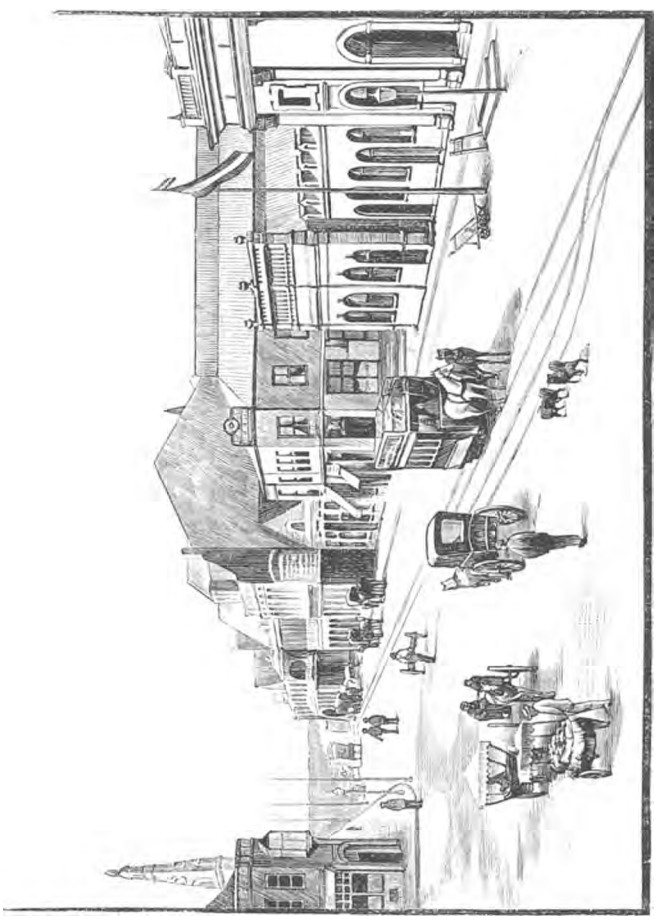

STRAAT IN JOHANNESBURG (Rissikstreet).

arm, dat de regeering haar ambtenaren niet kon betalen, en nu is het land rijk. Er werd goud in den grond

gevonden. Dat graaft men er maar niet met schoppen uit, schep op maar, elke schop een kapitaal! 't Goud zit in korreltjes verdeeld in de rotsen of, zooals men hier zegt, in de „klippen". Die worden fijngemaakt en dan wordt het goud eruit gewasschen.

Toen daar maar eerst goud was ontdekt, stroomden de menschen van alle kanten toe, in de hoop, zich gauw even rijk te zoeken. Je begrijpt, dat dit niet ging, maar toch — veel menschen zijn in korten tijd heel rijk geworden.

En weet je, voor al die menschen moesten er huizen zijn, om erin te wonen, en winkels, om er levensbehoeften te koopen en alles, wat er noodig is, om een stad vol menschen te onderhouden. Gelukkig heeft de regeering er dadelijk voor gezorgd, dat alles op ruime schaal werd aangelegd, en ook, dat er maar niet in 't wilde weg gebouwd is. Aan haar goede zorg is het te danken, dat Johannesburg zoo'n mooie, ruime stad is geworden, waar Arnhem in de verte niet mee vergeleken kan worden. En ik was vroeger nogal trotsch op mijn geboortestad. Geen wonder! Als er menschen uit andere streken bij ons te Arnhem kwamen, roemden ze altijd de stad, en vooral haar mooie omstreken. Die zijn ook heerlijk! Te Johannesburg mist men een mooie rivier als den Rijn, die des daags door de schepen en booten zoo'n prettige drukte geeft en bij warm weer zoo'n frisch gevoel.

Gebrek aan water heeft men in Johannesburg erg. Je hebt ook daar in de meeste huizen wel buizen van de

waterleiding, en er zitten mooie kraantjes aan, maar in den winter, als het hier bizonder weinig regent, dan zijn de buizen vaak ledig en dan helpt het niet, dat je het kraantje ronddraait. O, het kan hier zoo droog zijn! Zie je, het kan hier niet gebeuren, dat je met mooi weer uitgaat en onderweg de regen je vangt. Als het hier wil regenen, dan regent het, en dan wacht het niet, tot een mensch eerst goed en wel op straat is. In een heelen tijd hebben we alweer geen regen gehad. Elken dag is de lucht geheel blauw. Als het eindelijk regent, moet ik mijn paraplu altijd eerst onder het stof uitgraven, waaronder ze begraven ligt, al die maanden, dat het *niet* regent.

Maar ik vergeet heelemaal mijn bezoek aan Johannesburg. Nu, toen ik daar was, ben ik niet overvallen door een regenbui, maar door een zandstorm, en ik verzeker je, dat zoo'n storm nog veel onaangenamer is dan de zwaarste regenbui, die een mensch kan overvallen. Ik liep een eind buiten Johannesburg. 't Begon plotseling te waaien, en natuurlijk werd het stof van den weg opgejaagd. Ik bekommerde me daar weinig om, ik vond het alleen maar hinderlijk. De menschen, die daar liepen, gingen zoo gauw mogelijk naar de stad terug en in mijn wijsheid lachte ik die menschen wat uit. Hoe konden die nu bang zijn voor een beetje stof! Maar och arme, wat moest ik boeten voor mijn waanwijsheid! Sterker werd de wind, al hooger vloog het stof en ik was nog een eind buiten de stad. Eindelijk barstte de storm met volle kracht los. Stof en

zand en gruis vulden de lucht en sloegen me in 't gezicht en om de ooren. Ik kon haast niet verder gaan,

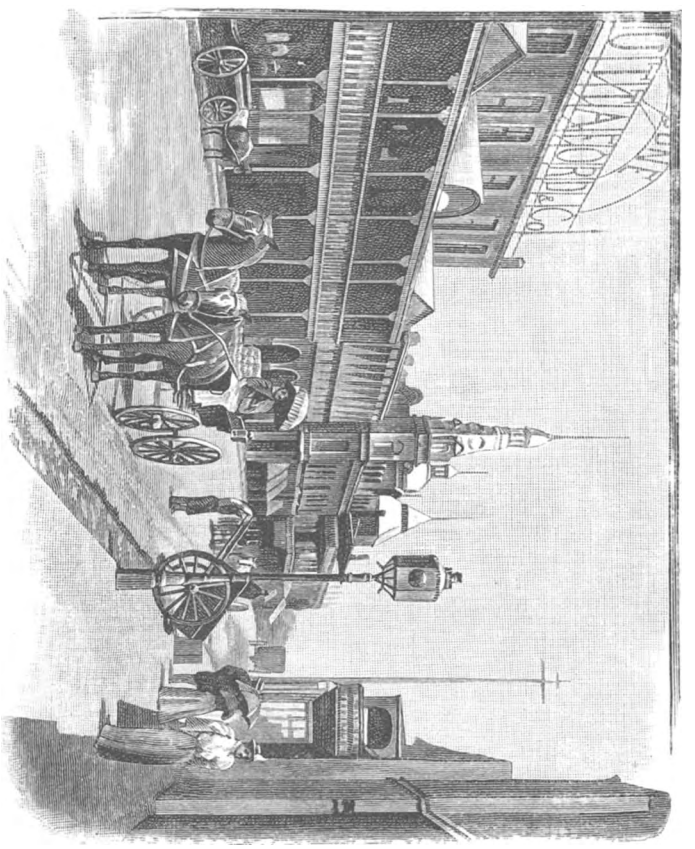

STRAAT IN JOHANNESBURG (Pritchardstreet).

omdat ik mijn oogen nu en dan maar even durfde te openen, en het ademhalen viel me ook zoo moeilijk. Vlug heb ik een plaatsje gezocht aan den kant van

den weg achter een grooten „klip", en daar ben ik rustig blijven zitten, tot de grootste hevigheid van den storm over was.

Ik zit hier nu weer kalmpjes op mijn kamer te schrijven en praat wat met jullie op papier. Dat is prettig, ofschoon het heerlijker zou zijn, als . . . . neen, daarover niet. 't Bevalt me hier heel best hoor, ik heb nog geen oogenblik spijt gehad, dat ik naar hier ben gegaan. Natuurlijk zou ik zoo af en toe wel even een kijkje thuis willen nemen, om eens lekker met jullie te „gezelsen", en zusje eens op de knie te laten rijden, of met haar over den vloer te rollen. Dat gaat niet, daarom — keer ik maar weer naar Johannesburg terug, en vertel verder. Daar is het verschrikkelijk duur leven, vooral de huizen zijn er duur. Wekelijks worden er wel 150 nieuwe huizen afgewerkt en toch staat er geen enkel huis leeg: voor elk nieuw huis zijn wel vijftien huurders. Waar al die menschen vandaan komen? Van buiten, uit Europa, vooral uit Engeland; „uitlanders" worden ze door de Transvalers genoemd. Boeren wonen er maar weinig in de steden. Een boer houdt niet van het drukke stadsleven, hij voelt zich prettiger, als hij rustig buiten woont op zijn plaats, des zomers op het Hoogeveld en des winters in het Boschveld.

Voor tien jaren was het in de streek, waar Johannesburg ligt, nog rustig. De Witwatersrand, het gebergte, of de heuvelrij, die zich van Oost naar West uitstrekt, en waarin thans de grootste stad van Transvaal is gelegen, was een kalm oord, waar een paar

L en S De Wereld in' VIII

Met een ossenwagen op reis

Groningen, J B Wolters

zeer uitgestrekte ,,plaatsen'' lagen: Turffontein en Doornfontein, die aan de familie Bezuidenhout behoorden. Op een dezer ,,bezittingen'' woonde een verarmde boer, wien men uit medelijden had toegestaan, zich als bijboer daar te vestigen. Hij heette Jacobus Gouws en werd in de wandeling Oom Jacob genoemd. Dat was een echte doeniet: wat ,,gezelsen'' en pijpjes rooken en koffie drinken was al, wat hij deed.

Bij dezen boer woonde een arme metselaar van Engelsche afkomst, Tom Brown. Die man kon niet best werk krijgen en daarom had hij uitgezien naar een schoolmeestersbaantje. De wetenschap zat er bij hem niet heel dik op en nog minder diep in, en daarom had hij zich tevreden moeten stellen met de betrekking bij Oom Jacob, wiens talrijk kroost hij voor kost en inwoning onderwees ,,in die Engelsman zijn taal''.

Een boerenschoolmeester in Transvaal behoeft niet elken dag de kinderen te leeren, o neen! Tom ging nu en dan voor een dag in het veld met een of meer van de kinderen van Oom Jacob. ,,Een weinig sluimerens en een weinig slapens'' was dan het voornaamste werk. Tom raapte nu en dan een ,,klip'' op en deed, wat hij dikwijls had gezien van de goudzoekers te Barberton, waar hij ook geweest was; hij brak ,,de klip'' stuk, om te zien, of er eenige goudkleur in te ontdekken viel. Barberton — dat moet ik er zeker nog even bij vertellen — ligt ten Zuiden van de Delagoa-spoorlijn, die Pretoria met Lorenzo-Marques verbindt. In Barberton waren reeds een paar jaar vroeger goudmijnen ontdekt,

want wat ik nu vertel gebeurde in 1886. De goudmijnen van Barberton brachten in 1885 al voor vier millioen gulden aan goud op.

Nu, op zekeren dag nam Tom een paar „klippen" mee naar huis en begon met den vijzel en den stamper van juffrouw Gouws de klippen stuk te kloppen en fijn te maken, en toen hij de gestampte klippen begon te wasschen, zag hij, dat er een aanzienlijk gedeelte goudhoudend stof in was.

„Oom Jacob, Oom Jacob, come and see, what kout ik het gekrij out of die klip," [1]) riep hij in een mengsel van Engelsch en Afrikaansch.

Oom Jacob zat in een gemakkelijke houding en rookte zijn pijp en „gezelste" wat met een anderen Boer over „die armoede van die land en die rooiwater onder die beeste" en daarom lette hij niet op het geschreeuw. Maar Tom was buiten zich zelf van blijdschap en riep luider: „Oom Jacob, ik is rechtig waar ni skelm ni; jij come hier en jij look al die kout for jou eigen."

Ten laatste rees Oom Jacob van zijn stoel op en liep naar Tom, als iemand, die gaat naar een moeilijken arbeid.

„Wel jou Rooinek, jou Engelsman, wat wil jij hè? Wat het jij gemaak?" „Oom", zei Tom, „Oom, ons shall nou rich wees; kijk assemblief nou, die kout is one [2]) dikke streep."

---

[1]) Kom eens zien, hoeveel goud ik gekregen heb uit „de klip".

[2]) Eén.

„Jou verbrande Engelsman — is dit alles? Moet jij mij daarvoor van mij plek laat oprijs, en ik was net zoo lekker an het gezels met Oom Jan!"

Tom was volstrekt niet uit het veld geslagen door Oom Jacobs geringe belangstelling. Hij begon te vertellen, dat hij te Barberton veel goud had zien wasschen, maar nooit zooveel uit een paar klippen.

„Als wij de klippen konden ontginnen, zouden we spoedig rijk zijn." Dat was, in het Nederlandsch uitgedrukt, Toms zienswijze van de zaak.

Maar oom Jacob zei: „Nou kijk hier, as ons een Engelsman kan krij, om die ding te werk, en hij voor ons zoo een bietje geld wil gé, as ons ver hom die plek wijs, dan kan het ampertjes mooi wees, maar anders is het goed voor niks ni."

Zoo dacht Oom Jacob Gouws erover en zoo redeneeren nog veel boeren hier. Zelf mijnen ontginnen, daar denken ze niet aan, dat laten ze aan de „uitlanders" over, aan de „verflekste Hollanders", aan de „verbrande Rooies" of aan de „slechte Duitschers".

Op aandringen van Tom ging Oom Jacob met een zak vol klippen naar Pretoria, waar Oom en Tom na een reis van twee dagen met den ossenwagen aankwamen voor het huis van Japie de Villiers, een man, die groote ondervinding in de Australische goudvelden had opgedaan en nu van zijn renten leefde. De zak met klippen werd achter het huis gebracht, en Japie en Oom Jacob en Tom begonnen te spreken over de nieuwe ontdekking. Oom Jacob beweerde, dat deze goudklippen waren

gevonden op zijn „plaats"; hij meende natuurlijk op de plaats, waar hij uit goedheid van den Heer Bezuidenhout woonde.

Japie deed een volledig onderzoek: verschillende partijen klippen werden tot poeder gestampt en vervolgens gewasschen. De uitkomsten waren verrassend voor Japie. Hij sloot een contract met Oom en Tom. De laatste kreeg een vijfpond banknoot en ging terstond uit, om vrienden te zoeken, die hij onder zulke gunstige omstandigheden gemakkelijk kon vinden.

Oom Jacob kreeg een zak rijst, een zak suiker, een kistje thee, een vijf en twintig pond koffie, een paar stukken sits, voor „tabbertjes" voor zijn vrouw en natuurlijk „een bietje contant geld".

Den volgenden dag ging Japie met Tom in een kar, bespannen met twee paarden, vooruit naar de plaats; Oom Jacob zou met zijn wagen volgen, als hij klaar was.

Tom bracht meneer Villiers naar de plaats, waar hij de klippen had losgebroken. Het onderzoek was zoo gunstig, dat binnen enkele dagen een aantal kaffers aan het werk werden gezet. Spoedig was de Villiers overtuigd van den rijkdom van het rif en dit deelde hij aan de regeering te Pretoria mee.

Op den 9den Juli 1886 zond de regeering een ambtenaar uit Pretoria met den veldkornet Jan Meijer naar Turffontein. De ambtenaren sloegen hun tenten op en begonnen hun bezigheid. Een groote menigte vreemdelingen stroomde naar de plaats en zes maanden later was er een kamp met ongeveer twaalf duizend personen. President

Paul Kruger kwam in December en verklaarde de plaats

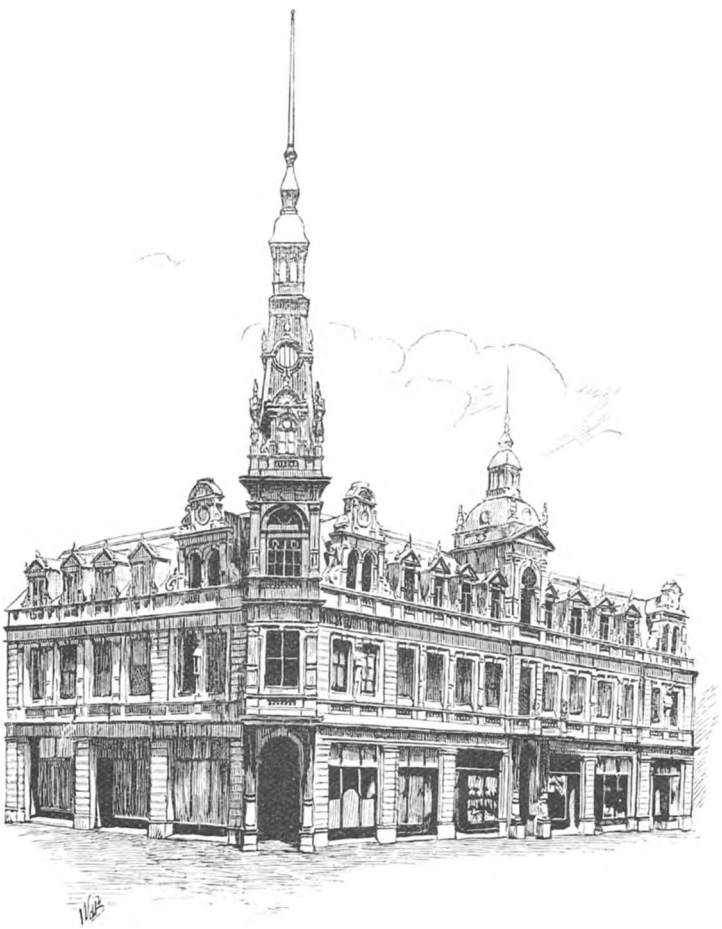

GEBOUW IN JOHANNESBURG (PALACE BUILDINGS,
ook zichtbaar in de vorige straat).

tot publieke delverij niet alleen, maar hij verklaarde

ook het kamp tot een stad met den naam van Johannesburg naar een van de eerste ambtenaren. En nu is het grasveld van Turffontein een der wonderen van onzen tijd, een stad vol weelde en met een wondervolle toekomst.

Vind je het haast niet onbegrijpelijk, dat er in tien jaren een heele stad kan ontstaan met scholen en kerken en publieke gebouwen en wat niet al? Nu begrijp jullie ook, dat door het voortdurend toestroomen van vreemdelingen de huizen daar zoo duur zijn en dat men voor al die menschen haast niet vlug genoeg kan bouwen.

Nu, lieverts, mijn hand is lam van 't schrijven, ik kan niet meer. Ik praat zoo graag met jullie en als ik lange brieven schrijf, dan schrijf jullie mij ook heel lange terug, niet waar? Je moet me maar van alles schrijven, ik lees het met groot genoegen, al meen jullie ook, dat het heel onbelangrijk en de moeite van 't schrijven niet waard is. Zoo'n heel, heel langen brief te ontvangen, hè dat is zoo prettig!

Als Tine dezen brief heeft voorgelezen aan Zusje, dan is ze zeker al lang in slaap gevallen of met haar poppen gaan spelen, voor de brief nog half uit was. Je moet niet kwaad worden, Zus!

Dà - - - àg!

Je Broer Karel.

8. GEVAARLIJKE DIEVEN.

„Moeder, je mag wel op de kippen passen." Met die waarschuwing kwam meneer Schepers op een winterdag thuis, en hij vervolgde: „Als het nachthok niet goed gesloten wordt, kan het wel gebeuren, dat ze ons alle in één nacht worden ontstolen."

„Zijn er kippendieven in de buurt, manlief? Ik zou wel eens willen zien, hoe die bij ons in den tuin zouden komen! Ze zouden immers over de daken moeten klimmen. Heb daarom maar geen zorg voor onze kippetjes."

„Dat zeg je wel, Moeder, maar ik bedoel geen gewone kippendieven, geen menschen, maar bunzings. 't Kan ook wel zijn, dat er maar één is. Bij Gielings zijn den vorigen nacht alle kippen uit de ren gehaald."

„Wat je zegt! Nou, maar dan zullen we oppassen! En dan mag jij wel wat extra zorg voor je duiven hebben, Ko!"

„Mijn duiven? Hoe zou een bunzing daar nu bijkomen! Het hok hangt wel drie M. van den grond en ook wel 3 M. van de dakgoot."

„En als een bunzing het op je duiven gemunt heeft, dan komt hij er toch bij. Wees liever voorzichtig en sluit elken avond het hok. Het zou me spijten, dat je mooie kroppers en pauwstaarten ellendig doodgebeten werden door zoo'n roofdier als een bunzing. Als hij erbij komt, blijft er geen enkele duif over: hij bijt er

één dood en sleept die weg naar zijn schuilhoek en hij

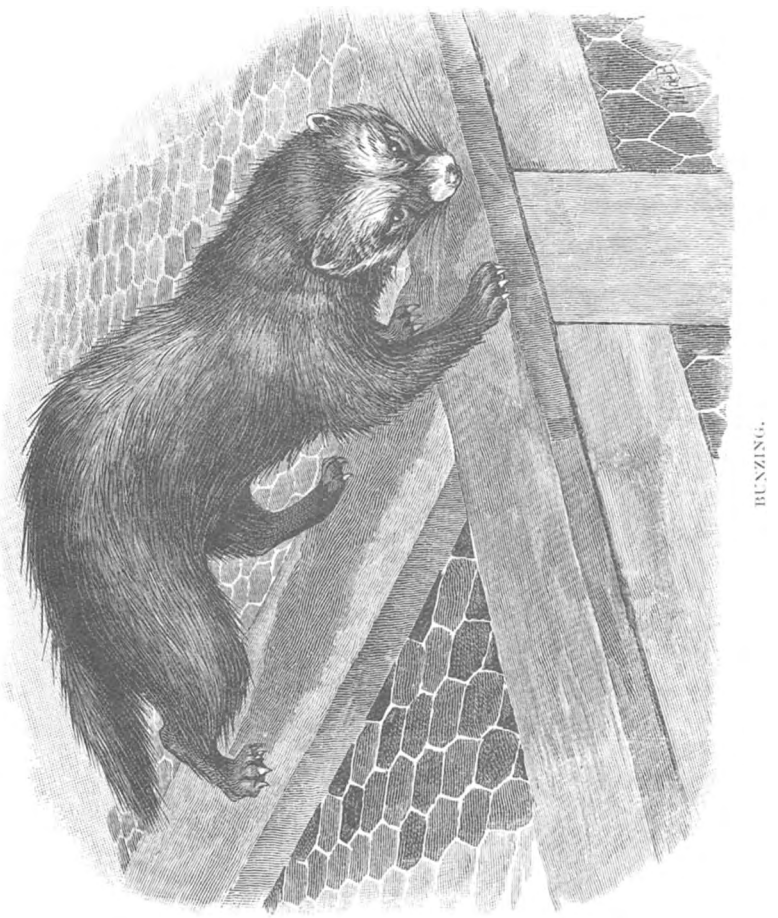

keert terug, zoolang er nog één is. Die beesten zijn verschrikkelijk bloeddorstig."

„Hebt u er wel eens een gezien, Vader?"

„Jawel, ... in de Ketelstraat. Daar staat er een opgestopte in de uitstalkast."

„Dien heb ik ook gezien. Maar ik meen, of u wel een levende, zoo in 't wild, gezien hebt."

Vader moest bekennen, dat dit niet het geval was. Al wat hij ervan wist, had hij ervan hooren vertellen of in een boek gelezen. Door eigen waarneming wist hij er weinig van.

„Ik geloof, dat ik hem op zolder gehoord heb," zei Moeder. „Daar was vannacht zoo'n leven, dat kunnen onmogelijk ratten geweest zijn. Dat is gek, ik wou het vanmorgen nog aan jullie verteld hebben, maar 't is me door 't hoofd gegaan, en nu je erover spreekt, herinner ik 't me ineens weer. 't Was een lawaai van belang."

„Onmogelijk is dat misschien niet," meende Vader; „en als we niet bezorgd behoefden te zijn voor onze kippen en de duiven van Ko, dan was 't waarschijnlijk beter, hem niet te verjagen."

„Waarom niet, Vader?"

„Omdat hij evengoed muizen en ratten kan vangen als een kat en er veel meer verdelgt, omdat hij veel bloeddorstiger is."

„Ik zou hem toch maar niet sparen." Dien raad gaf Moeder. Ze meende, dat je zoo'n ondier, dat je kippen en duiven verslindt, niet behoeft te ontzien.

„Hoe heb ik het nu?" vroeg Vader. „Hoe kom jij zoo wraakzuchtig? Het dier heeft onze kippen nog niet eens opgevreten en nu wil jij het al vermoorden!"

„En mijn lieve man wil eerst de kippen en duiven laten verslinden of verscheuren en dan — wil hij het diertje, dat niet beter weet, dat alleen maar zijn natuur volgt, de vrijheid geven."

„We maken hem dood, is 't niet Vader?"

„Ja jongen, dat doen we, maar — we moeten hem eerst hebben."

„Zullen we hem vergiftigen?" vroeg Ko.

„Waarmee?"

„Met vergif natuurlijk. Met rattenkruit of zoo, of met luciferskoppen."

„Daar zal hij niet hard in happen, 't is een roofdier," merkte Vader op.

„We doen 't vergif in een stuk vleesch." Ko wou zijn voorstel nog verder verdedigen.

„En dan kon onze kat of die van een buurman er wel eens van eten." Met deze woorden mengde Tine zich in 't gesprek. „Ik denk, dat die er nog eerder van eten dan een bunzing. Zoo'n roofdier heeft natuurlijk liever levende dieren dan een stuk vleesch."

„Je moest hem kunnen vangen," stelde Moeder voor.

„In een rattenval," viel Ko in.

„Of in een vogelklem."

Er werden verschillende plannen gemaakt, overwogen en weer verworpen. Eindelijk vroeg Moeder: „Weet je wel stellig, dat 't een bunzing is, die in de buurt verblijf houdt?"

„En de kippen van Gielings dan?"

„Die kunnen toch ook door een kat doodgebeten zijn."

„Och kom, als 't nog duiven waren, maar dat een kat kippen zou verscheuren, dat heb ik nog nooit gehoord! — We moeten er Vreeken maar eens over spreken," meende Vader eindelijk; „voorloopig zullen we goed op de hokken passen."

Vader en Ko stapten den eerstvolgenden Zaterdagmiddag den Amsterdamschen straatweg op naar het huis van den boschwachter Vreeken. 't Was een lange wandeling, want Vreeken woonde nog verder dan den achteringang van Mariëndal. Hij was opzichter op het landgoed Lichtendaal, dat aan den noordkant van den Amsterdamschen straatweg zich uitstrekt en waar je groote uitgestrekte bosschen bij hebt, die heelemaal tot aan de heide van de Veluwe reiken.

't Was een frissche wandeling, want het was reeds in December en de wind was koud, ofschoon het niet vroor. Ze stapten flink op, om de warmte te houden, en onderweg koutten ze over allerlei dingen, maar vooral over wat Vreeken vermoedelijk wel van den bunzing zou zeggen.

Eindelijk hadden ze 't huisje van den boschwachter, dat een weinig ter zijde van den straatweg aan een zijlaantje gelegen was, bereikt en traden ze binnen.

De huishond ontving hen met onvriendelijk gebrom en geblaf; de huisheer stak hun gul de hand toe, en de boschwachtersvrouw groette vriendelijk en noodigde hen uit, plaats te nemen bij de snorrende kachel. Toen kroop de stevig gebouwde terrier weer in zijn mand; het verstandige dier begreep onmiddellijk, dat de bezoekers niet met verkeerde bedoelingen kwamen.

Meneer Schepers vertelde al gauw het doel van hun komst. „Er was," zei hij, „vermoedelijk een bunzing bij hen in de buurt, de kippen van een buurman waren tenminste in één nacht alle doodgebeten. En mijn vrouw meent, dat ze hem vannacht op zolder gehoord heeft," besloot meneer Schepers zijn mededeelingen.

„Op zolder?" vroeg Vreeken. „Dan is 't geen bunzing. Een bunzing bij jullie op zolder, en in de stad? Dat geloof ik niet. Als u buiten woonde en u zei, dat u hem in de schuur had gezien of bij huis, of desnoods op zolder, dan zou ik zeggen: dat is mogelijk, maar bij jullie in de stad! Neen, dat geloof ik niet. Maar op zolder of niet, als 't een bunzing is, pas dan op je kippen! Die rakkers kruipen door een gat, waar geen rat door kan."

„Zouden we hem niet kunnen vangen? Eerlijk gezegd, komen we daarvoor je raad inwinnen."

„Dat gaat niet gemakkelijk, vooral niet, als er nogal wat kippen bij jullie in de buurt zijn. Zie je, een bunzing eet liever een levende kip op dan een dooie, en hij is ook verstandig genoeg, om een kip boven een ei te verkiezen. Ik bedoel, dat je, àls je hem wilt vangen, een ei — of als 't kan een doode kip — als lokaas moet gebruiken."

„En dan dat aas bij een strik?"

„Welneen, je moet een klem of een val nemen."

„Hebt u die?"

„Wis en zeker heb ik die! Op 't oogenblik heb ik verschillende vallen uitstaan, eigenlijk niet voor de bunzings, maar voor de marters. Die rakkers zijn nog erger

dan bunzings. — Een bunzing, dien vang ik met mijn

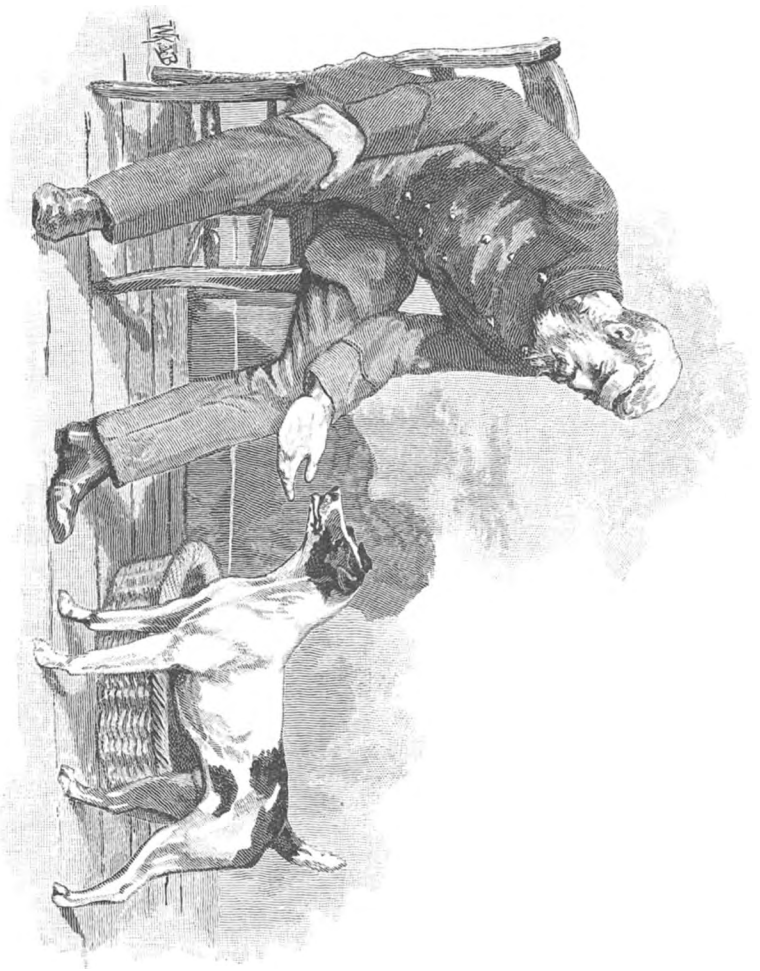

hond, is 't niet Fox?"

De hond keek zijn baas met zijn verstandige oogen aan, kwispelde even met zijn stompje staart en kwam uit zijn mand voor zijn meester zitten, of hij te kennen wou geven: hier ben ik, wat is er van uw orders.

Even streelde Vreeken het dier over den kop en vervolgde: „Ik heb dit jaar nog geen bunzing gemerkt, maar ik denk, dat er nu marters in 't bosch zijn, want het wild wordt zoo schaarsch en een paar maal heb ik al een dooien haas gevonden en een half opgevreten patrijs. Tot nog toe is 't me niet gelukt, een marter te ontdekken, ofschoon de duidelijke teekens er zijn, zooals ik zei. Natuurlijk geef ik bij mijn wandeling door 't bosch mijn oogen goed den kost, en ik kijk naar alle kraaie- en eksternesten, of ik ook een ruigen staart naar beneden zie hangen, maar ik heb tot heden niets ontdekt dan aangevreten wild."

„Leven de marters dan op de boomen?" vroeg Ko.

„Zeker, mijn jongen, we hebben hier in 't bosch boommarters."

„En maken die d'r nest, evenals eekhoorns, van oude kraaienesten?"

„Daar liggen ze overdag zoo'n beetje in te dutten, en, omdat de ruimte in 't nest eigenlijk te klein voor ze is, steekt de staart erbuiten en hangt als een dikke pluim naar beneden. Maar om op de bunzings terug te komen, als hij ze ziet — Vreeken wees op zijn hond — dan zijn ze verloren. Hij vliegt erop aan, of 't hazen waren. Is 't niet Fox, jij durft ze aan."

De hond likte zich om den bek en wreef zijn stompje

BOOMMARTER.

staart langs den vloer.

„En 't is toch gevaarlijk, ze aan te pakken, want ze

hebben tanden als scheermessen, die rakkers. Je hebt maar enkele honden, die ze aanpakken durven, en wee! als zij ze niet in den nek grijpen en met den eersten knauw den ruggegraat breken! — Kijk eens, zoo leelijk heeft een bunzing hem te pakken gehad."

Vreeken liet een groot vergroeid litteeken aan den hals van Fox zien. „Maar ik geloof, al beten ze hem dood, dan zou hij ze nog niet loslaten. Jij hebt verbazend het land aan die beesten, hé Fox?"

De hond gromde, als begreep hij, waarover gesproken werd.

„En een taai leven als die beesten hebben, daar heb je gewoon geen begrip van," vervolgde Vreeken, die niet gauw was uitgepraat, wanneer het over wilddieven liep.

„Ik heb eens een bunzing door zijn lijf geschoten en hem daarna met de kolf van mijn geweer den kop bijna plat geslagen. Hij bleef dan ook stokstijf liggen, trok nog wat met zijn pooten en — was dood. Ik raap het beest op, — dat tusschen twee haakjes in zijn angst een stinkend vocht had afgescheiden, zoodat ik er haast misselijk van werd — en stop het in mijn weitasch. Na nog geen tien minuten — daar krieuwelt me wat op mijn rug. Als mijn hond niet beter had opgelet dan ik, dan was de rakker er nog van door gegaan. Door mijn weitasch heen had hij een gat gebeten en was eruit gesprongen. — Maar kom, ik zal je een val laten zien." —

Vader en Ko gingen met Vreeken in 't achterhuis, in 't schuurtje. Daar stond een gewone houten val, een 75 cM. lang en 30 cM. breed en hoog. Aan de beide zijden

was een klep, aan de voor- en de achterzij was ze open: net een muizen- of rattenval, in 't groot, maar dan zonder tralies. Vreeken nam de val op en liet erin kijken.

„Waarvoor dient dat plankje?" vroeg Ko, terwijl hij in de val wees.

„Daar leg ik een ei op. Wacht, ik zal de val even

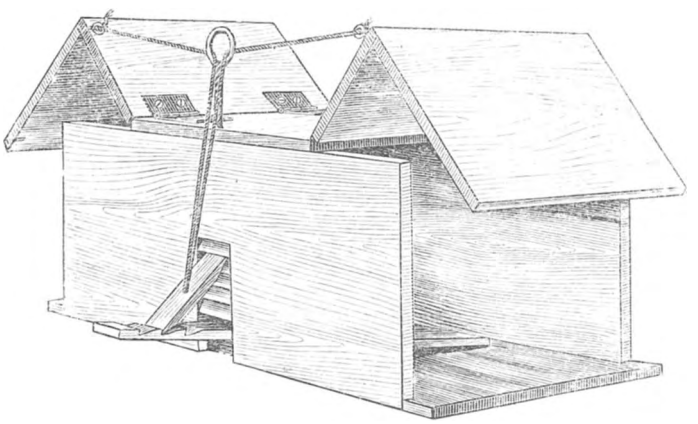

stellen. Zie je, als je nu op 't plankje drukt, flap! dan slaat ze dicht. Gesnapt?"

Natuurlijk, dat begrepen de bezoekers.

„Gemakkelijk gaan ze er niet in; alleen de honger drijft ze naar binnen. 't Is net, of die slimmerts weten, wat een val is. — Hier heb ik een klem."

De boschwachter liet een plankje zien met twee gebogen ijzeren veeren.

„Als je 'm uitlegt — zoo! — dan moet je de veeren nog bedekken met bladeren of aarde, anders gaan ze er niet op. En hier heb ik er nog een. Die maak ik zelf

van latten. Kijk, je stelt ze precies als een val. Als je op deze lat hier drukt, slaat de klem dicht door de zwaarte van een steen, dien ik er boven op leg."

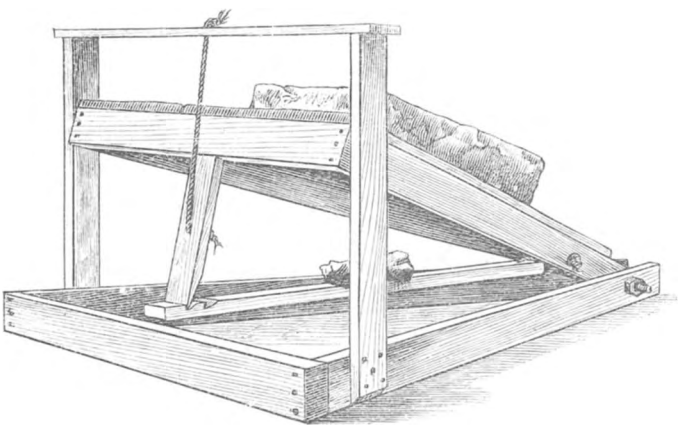

„Gebruikt u die klemmen ook voor de marters?"

„Stellig Meneer, op 't vangen van bunzings leg ik me niet bizonder toe. Maar deze houten klem is toch ook zeer geschikt voor 't vangen van bunzings."

„En gebruikt u voor de marters ook eieren als lokaas?"

„Ja, maar ook wel een stuk brood, gebakken in uien. Dat schijnt een lekkernij voor ze. 't Zijn vraatzuchtige roofdieren, maar behalve vleesch, eten ze ook graag wat anders. Sappige vruchten als peren, pruimen en kersen lusten ze ook graag. — En wat wilt u nu meenemen, Meneer?"

„Wat dunkt je, wat zou het beste zijn?"

„Een klem kunt u gemakkelijk dragen, maar voor een bunzing is een val zekerder, ofschoon . . . ."

„Nu?"

„Ik denk, dat het toch weinig zal geven. Die beesten zijn zoo verbazend slim. — Als er maar eerst eens sneeuw ligt, dan kun je ze sporen en opzoeken in d'r schuilplaats. Daar wacht ik ook op met de marters. Zoo gauw er spoorsneeuw ligt, ga 'k er met Fox op uit."

„Zoo'n jacht zou ik wel eens willen meemaken," zei Ko half binnensmonds.

Vader glimlachte en keek den boschwachter aan: ze hadden beiden de woorden van Ko wel verstaan. Vreeken knikte toestemmend en zei: „Dat mag hoor, als je vader 't goedvindt."

„Als 't in de Kerstvacantie valt, dan is 't mij goed, maar dan ga 'k zelf ook mee, en dan zou ik graag nog een jongen meebrengen."

„Kees?" vroeg Ko. „En Hendrik dan?"

„Die gaat immers naar zijn ouders."

„Een meer of minder," zei Vreeken, „dat komt er niet op aan, maar dan moet jelui vroeg opstaan. 'k Hoop maar, dat het wat vroeger dan de vacantie gebeurt; ik vrees, dat er anders nog heel wat wild verloren gaat."

Er werd met Vreeken afgesproken, dat ze — mits de eerste sneeuw op een dag in de vacantie viel — direct den volgenden morgen zoo vroeg mogelijk zouden komen. Daarna namen ze afscheid en gingen vader en zoon, de eerste met een val onder den arm, naar huis.

't Was diezig, mistig weer. De boomen stonden zoo kaal en de takken leken in de vochtige, grijze lucht nog zwarter en doodscher dan anders. Onze wandelaars

stapten vlug op: de weg naar huis was nog ver en de wandeling bij zulk weer niet bizonder aangenaam.

De weg was vochtig, het pad glibberig, het water droppelde van de takken der boomen, die langs den weg stonden. Hoe dichter ze bij de stad kwamen, hoe dichter de mist werd. De boomen op eenigen afstand leken nu wel schimmen, die spookachtig hun lange, dunne armen en nog langere vingers omhoog staken. De enkele wandelaars, die ze ontmoetten, kwamen plotseling te voorschijn en verdwenen het volgend oogenblik weder.

„Mist, vorst in de kist," zei Vader.

„'k Wou, dat er sneeuw kwam," antwoordde Ko.

„Nu nog niet, jongen, dat moet niet vóór de vacantie komen, anders gaat onze marterjacht voorbij."

„Dan kunnen we eerst op de bunzingjacht gaan en dan kon de sneeuw wel weer weggaan en dan kon er in de vacantie wel weer nieuwe spoorsneeuw vallen."

„Wat niet kan! Maar dat zou al te mooi wezen. Jij wenscht zooveel opeens! Je kent immers het spreekwoord: wie het onderste uit de kan wil hebben, krijgt het lid op den neus?"

Dat kende Ko en toch — hij wou maar, dat er sneeuw viel, om den bunzing te kunnen vangen.

Zoodra ze thuis kwamen, werd in den tuin dè val gezet met een ei erin. En toen dat klaar was, zei Moeder: „Zie zoo bunzing, nu mag je van onze kippen en duiven afblijven, maar je mag dat eitje oppeuzelen. Dat heb ik ervoor over."

9. RIJP.

Van morgen is de mist verdwenen,
Maar 't is nog wel gevoelig koud;
Hoe schittrend schoon zijn nu de boomen!
Net planten uit een tooverwoud!

Zie, elke tak en ieder twijgje,
Hoe diep verscholen of het zit,
't Is alles eensklaps rijk verzilverd,
De heele kruin is glinstrend wit.

En roerloos staan de donkre stammen
Als stoere dragers van dat schoon;
Ze spreiden 't blanke winterloover
In stille statigheid ten toon.

Geen twijgje durft zich te bewegen,
Geen vlokje waagt zich in de vlucht,
En door het fraaie kanten weefsel
Straalt klaar een helderblauwe lucht.

Daar rijst de zon — haar warmend schijnsel
Trekt als een goudmist door het hout;
Een oogenblik is 't wonder prachtig:
Door 't zilver tintelt zonnegoud.

Maar dan verdwijnt het zilverloover,
Het droppelt neer en brokkelt af:
Door warmen goudglans wordt genomen,
't Geen koude zilvernevel gaf.

10. HOE HET MET DE WILDDIEVEN AFLIEP.

Ko was elken morgen vroeg in den tuin, nog vóór hij een boterham had gegeten, maar . . . . een bunzing kwam niet in de val. 't Liep tegen Kerstmis. Nog altijd was er geen sneeuw gevallen; de boschwachter was daarom zeker ook nog niet op de marterjacht geweest. In de buurt had men af en toe nog van doodgebeten kippen en duiven, zelfs van halfopgevreten konijnen gehoord. Er was geen twijfel meer aan, er waren stellig bunzings in de buurt.

„Ik heb hem vannacht weer op zolder gehoord," beweerde Moeder op een morgen.

„Vreeken zegt, dat een bunzing niet op zolder komt, tenminste niet in onze stadshuizen."

„Vreeken mag zeggen, wat hij wil, maar wat ik hoor, dat hoor ik, dat laat ik me niet uit m'n hoofd praten."

„Verbeelding!" plaagde Vader. „Waarom zou ik hem niet hooren, en de kinderen niet, en jij alleen?"

„Och, dat moest niet gevraagd worden door iemand, die zooveel van slapen houdt."

„Ik wou, dat er maar spoorsneeuw kwam!"

Dat was een wensch, dien Ko wel al tienmaal had uitgesproken en die wel nooit vervuld scheen te worden.

„'t Lijkt wel, of we dezen winter geen sneeuw zullen krijgen."

De dagen gingen eentonig heen; de eerste kerstdag was al voorbij, de tweede kwam. Aan bunzing of marterjacht was de beide laatste etmalen niet gedacht; andere

zaken hielden de menschen bezig. Op de zondagsschool was 's avonds feest. Een mooie kerstboom met fraaie kerstgeschenken was er opgericht. Kees en Ko waren 's middags al een kijkje gaan nemen: door een kier van de deur hadden ze uit de verte er al iets van gezien en ze deden thuis heele verhalen van al het moois, dat ze meenden gezien te hebben, of dat de verbeelding hun voor den geest had getooverd.

De kinderen praatten er thuis over, wat prijs ze wel zouden krijgen. De meisjes hadden altijd de versjes, die ze moesten leeren, prompt gekend; de jongens hadden helaas! wel een enkelen keer gemist. Ko moest bekennen, dat hij meer dan één slechte aanteekening had; 't volgend jaar zou hij beter oppassen.

„En dan zal ik je helpen," zei Moeder; „dan gaat het beter."

't Was wel vaker 't geval, dat Ko door het spel het werk vergat. Aan goeden wil ontbrak het hem niet, maar zijn volhardingsvermogen moest nog wat grooter worden.

De ouders gingen met hun kinderen naar 't feest; Jantje, het dienstmeisje, kon wel zoolang op Tony passen; dat kindje was nog te klein voor zoo'n uitgang.

Een der dames, die lès op de zondagsschool gaven, vertelde de geschiedenis van het christuskind; de kinderen en de ouders zaten vol aandacht te luisteren; er was een vrome stemming in de zaal. Toen de vertelling was afgeloopen, werden er eenige toepasselijke liederen gezongen en daarna brak het eigenlijke feest voor de kinderen pas goed aan: ze mochten bij den kerstboom

komen en ieder mocht het hem toegewezen cadeautje zelf van den boom nemen. Onderwijl werd er een kopje chocolade en lekkers gepresenteerd en — ofschoon de ouders mochten toezien, ze genoten haast nog meer dan de kinderen zelf. Met stralende gezichten zagen ze het genot van hun kinderen aan. Zoo zijn ouders; het geluk van hun kinderen is hun geluk.

Op weg naar huis had de familie Schepers het al gemerkt en toen allen in de gang stapten, merkten ze 't voorgoed, dat het sneeuwde. Toen ze goed en wel in de kamer waren, en de cadeautjes nog eens waren bewonderd, zei Vader: ,,Nu kon er vannacht wel eens spoorsneeuw komen. Ko, loop nog even naar Kees, en zeg, dat we morgenochtend vroeg naar Vreeken gaan. Als hij mee wil, moet hij een paar stevige boterhammen inpakken."

Ko deed gauw de boodschap af en spitste zich op den volgenden dag.

,,Is het nachthok gesloten, en heb jij je duiventil dicht, Ko?" vroeg Vader. Moeder kon het niet stellig zeggen; Ko had voor zijn duiven gezorgd.

Den volgenden morgen stapte Vader met Ko en Kees in de vroegte de stad door. 't Sneeuwde nog: de witte laag was al vrij dik. Wind was er niet, de vlokken vielen bedaard neder. In het schijnsel der straatlantaarns kon je de vlokken goed onderscheiden: even werden ze verlicht en verdwenen dan weder; onmerkbaar zacht vlijden ze zich neer op den grond.

Buiten de stad was 't donker in de lucht. De weg

lichtte een weinig op door de sneeuw. 't Loopen viel erg zwaar: er was geen pad nog. Van 't station drong nu en dan een gillende toon door de sneeuwlucht en geraas en gestamp van machines, maar overigens was 't stil in 't rond: de aarde liet zich vredig toedekken met het vlokkige kleed.

Langzamerhand week de nacht: door de dwarrelende sneeuw werden de boomen langs den weg, en de huizen en schuren hier en daar, zichtbaar: het gekraai van een enkelen haan duidde erop, dat er in de huizen nu ook leven kwam.

„Als Moeder nu het nachthok eens niet dichtgemaakt heeft!" zei Ko plotseling.

„Dan is 't nog niet zoo erg; er zit een nogal stevig gaas om de ren," meende Vader.

Nog voor 't geheel licht was, stond het drietal voor de woning van den boschwachter. De luiken waren nog gesloten: door een reet viel het schijnsel van een lamp naar buiten. Vreeken was dus op; toen ze binnenkwamen bleek, dat hij al klaar was voor den tocht: met een arbeider van 't landgoed zat hij op ze te wachten.

„Dat noem ik flink zijn woord houden," zei de boschwachter hartelijk. „Hoe staat het met de lucht, Meneer Schepers? Zou 't sneeuwen gauw ophouden?"

„Ik vermoed, dat het nog wel wat aanhouden zal, de lucht ziet zoo grijs."

„Dat zou een leelijke streep door onze rekening zijn, want dan kunnen we wel thuisblijven. Als het sneeuwen niet spoedig ophoudt, geeft onze tocht niets."

„Waarom niet?" waagde Ko te vragen.

„Weet je, de marters gaan 's avonds voor het donker gewoonlijk op roof uit, of tegen den morgen. Overdag liggen ze in hun schuilhoek, soms plat op een dikken boomtak, ook wel in een oud vogelnest, of in het hol van een konijn; ook verbergen ze zich wel onder een hoop rijshout of iets dergelijks. Het spoor van gisteravond is natuurlijk al lang verdwenen en 't spoor van dezen ochtend valt ook weer dicht, als 't sneeuwen niet gauw ophoudt. En je begrijpt, als we geen spoor hebben, dan kunnen we wel thuisblijven."

De arbeider ging eens buiten kijken.

„'t Is alles nog sneeuw aan de lucht; het houdt, denk ik, nog met geen uren op." Met die onaangename boodschap kwam hij weer binnen.

„Nou," zei Vreeken, „tegen de natuur valt niet te vechten of te murmureeren, daar moet een mensch zich bij neerleggen. Als 't pakje niet te dik wordt, zullen we 't dan op morgenochtend vaststellen. De jongens zijn nu toch vrij van school."

Er was niets aan te doen, ze moesten zich wel in het onvermijdelijke schikken, ofschoon — 't geval was onaangenaam. Vroeg opgestaan, een wandeling gemaakt in den kouden wintermorgen, vermoeid van het trappen door de sneeuw en nu — zonder een enkele poging te doen weer naar huis. Wat 'n teleurstelling!

„'t Geeft niets, Meneer!" verzekerde Vreeken; „morgenochtend is het veel beter. In 't bosch is de sneeuwlaag nu juist dik genoeg, om die rakkers te sporen."

Daar kwam een jongen van een jaar of zeventien binnenstappen. Hij vroeg, of daar Vreeken woonde. Meneer Schepers en Ko herkenden hem dadelijk. 't Was Willem, de zoon van hun werkvrouw. De eerste dacht terstond aan een ongeluk, wel vaag en onbestemd, maar hij voelde toch, dat de boodschapper om hem kwam. Willem herkende hem ook en zonder 't antwoord op zijn vraag af te wachten, vervolgde hij, tot Meneer Schepers gewend: „'t Compliment van Mevrouw, en of Meneer dadelijk thuis wou komen. Al de kippen liggen dood in de ren."

„Watblieft? Alle kippen dood? Dat spijt me vreeselijk!" riep Meneer Schepers uit.

„Dan heeft Moeder het sluiten toch vergeten!" riep Ko.

„Die akelige roofdieren! Kom jongens, we gaan naar huis! 't Zal Moeder wèl zoo spijten, dat haar mooie kippetjes dood zijn." Meneer Schepers stond op en wilde afscheid nemen.

„'k Ga met u mee kijken, Meneer! Al mislukt onze marterjacht vandaag, we vangen misschien nog een bunzing," zei Vreeken.

De terugtocht werd in gezelschap van den boschwachter en Fox ondernomen.

Moeder stond met Tine in den tuin bij het kippenhok, toen Vader met Vreeken en de jongens binnenkwam. Vader kon een kreet niet onderdrukken, toen hij zag, wat er gebeurd was.

„Die gemeene rakker!" riep Ko. Hij bedoelde natuurlijk den bunzing.

En Moeder zei: „Is het niet jammer! Ze zijn alle dood, die vroolijke dieren."

Allen bogen zich over de ren en keken erin. Het zag er treurig genoeg uit.

Al de kippen waren in de ren gesleurd, een enkele kip was gedeeltelijk opgevreten. Overal lagen bloedvlekken en veertjes op de blanke sneeuw.

„Dat heeft geen bunzing gedaan," meende Vreeken.

„Wat dan?"

„Dat weet ik niet. Maar dat is geen werk van een bunzing. Die bijt niet alle vogels dood, als hij er niet een van meenemen kan. Als het bij mijn huis gebeurd was, zou ik zeggen, dat 't een marter was, maar dat gaat hier niet, of . . ."

„Nu, of?"

„'t Mocht een steenmarter zijn, een fluwijn."

„Zie Fox eens scharrelen bij 't schuurtje. Hij kijkt er maar al tegen op," zei Ko.

„Ja vent," zei Vreeken tegen zijn hond, „die sprong is te hoog voor je. Is je vriend of liever je vijand dien kant opgegaan?"

Er werd een ladder tegen 't huis geplaatst en de boschwachter klom naar boven. Er was niets te zien.

„Hebt u een luik of venster op zolder, waardoor ik op het dak kan komen?" vroeg Vreeken.

Vader antwoordde in bevestigenden zin. Nu ging het naar boven, in de dakgoot tusschen de huizen: de mannen, de jongens en Fox. Moeder bleef met Tine en Tony beneden; ze spoorde tot voorzichtigheid aan;

Op den rand van een dakgoot lag een grijsbruin dier.

L. en S.,
De Wereld in! VIII

Groningen
J. B. Wolters

„want," zei ze, „ik zou niet graag zien, dat een van allen een ongeluk kreeg; voor al de kippen niet."

Fox stak overal zijn neus tusschen, tot hij eindelijk staan bleef bij een opening tusschen de wanden van de twee naast elkaar staande huizen. Vreeken wierp een sneeuwbal naar beneden en nog een. Vader stond met Ko en Kees bij 't dakvenster in spanning te kijken. Fox krabde maar telkens met zijn pooten en liet een woedend gebrom hooren, afgewisseld met een kort, heftig geblaf.

„Daar heb je 'm," riep Kees eensklaps. „Daar zit ie!"

Op den rand van een dakgoot lag een grijsbruin dier ter grootte van een kat maar met korter pooten, kleiner ooren en een eenigszins gerekten, spits toeloopenden kop. Met zijn groote oogen keek het in zijn liggende houding maar steeds naar de personen, die het begluurden.

„'k Wou, dat ik mijn geweer had," fluisterde Vreeken, terwijl hij Fox bij den halsband greep en hem het zwijgen oplei.

„Zal ik het halen?" fluisterde Vader terug.

„Neen, dat zal ik zelf wel doen; blijf jullie maar naar hem kijken; hij is nieuwsgierig genoeg, het ook naar jullie te doen."

Vreeken ging met Fox naar beneden.

Nauwelijks was hij de trap afgegaan, of het grijsbruin dier nam een paar geweldige sprongen en was — tegen de voorspelling van den boschwachter in — verdwenen. Vader en de jongens keken hier, ze keken daar, ze tuurden en tuurden, nergens was het dier te zien. Dat

was vervelend; ze maakten aanstalten, den tuin maar weer op te zoeken.

Daar knalde een schot; Vader en de jongens schrikten ervan. Fluks klommen ze nu naar beneden en liepen den tuin in. Vreeken stond hen lachend op te wachten: het getroffen dier lag stuiptrekkend voor hem, Fox liep er met woedend geblaf om heen.

Ko wou het beest beetpakken, maar Vreeken weerhield hem. „Pas op, jongen, het schot is wel flink raak geweest, maar het beest is nog lang niet dood, het zou je een leelijken knauw kunnen geven. Zie je wel, Fox laat het nog liever liggen, zoolang het niet probeert, weg te loopen."

„Wat is het voor een beest?" vroeg Vader.

„'t Is een steenmarter."

„Die zijn dus net zoo vraatzuchtig als de boommarters, of misschien nog erger?"

„Och, de natuur van die beesten is gelijk, ziet u; ze verschillen alleen maar wat in uiterlijk. Een boommarter is grooter en die heeft ook langer pooten. En dan kun je het verschil ook zien aan *de bef*." Vreeken keerde met de loop van 't geweer het dier een weinig op zij, om aan te wijzen, wat hij bedoelde. Krampachtige trekkingen gingen door het lichaam van den marter, hij krabde met zijn korte pooten in de sneeuw, en probeerde weg te loopen. Op 'tzelfde oogenblik schoot Fox toe, en gaf hem een knauw in den rug, dat de beenderen kraakten. Toch spartelde het arme dier nog tegen, het gaf zijn pogingen tot redding nog niet op. Nog een poos bleef

men wachten; eindelijk bleven de stuiptrekkingen weg.

Vader was inmiddels nog eens naar de ren gaan kijken. Al de kippen lagen er nog; 't was een treurig gezicht. Hij nam ze uit de ren en lei ze voorloopig in 't nachthok. „'t Is toch erg jammer van die vroolijke kippen," dacht hij.

Vreeken pakte den marter bij den staart en droeg hem naar binnen. Allen kwamen er om heen staan.

„Wat een mooi dier!" zei Moeder. „Zoo mooi donker van boven en wit aan den buik."

„En wat zijn die haren glanzig en zacht," zei Tine, terwijl ze den marter langs het lijf streek.

„Die witte vlek aan den buik en de keel, dat is de bef, Mevrouw!" verklaarde Vreeken; „bij den boommarter is die dooierkleurig."

„Wat is het dier krachtig en slank gebouwd," zei Moeder weer. „Het spijt me haast, dat u hem hebt geschoten."

„Hoe kunt u dat zeggen, Mevrouw, hij heeft immers uw kippen doodgebeten!"

„Jawel, maar dat is toch eigenlijk mijn schuld; ik heb niet goed voor die arme dieren gezorgd en hij — kon niet anders. Nu zijn ze allen dood, de moordenaar en de vermoorden."

„Precies, 't zijn moordenaars, die rakkers: ik schiet ze met plezier, dat verzeker ik u."

Moeder wou er niet te veel van zeggen. Ze dacht er wel haast net zoo over als Vreeken, maar ze kon niet helpen, dat ze toch ook wat voor het arme dier voelde.

„Herinner jij je nog, wat je vroeger gezegd hebt?" vroeg Vader.

Moeder herinnerde het zich nog wel, ze had Vader van overgevoeligheid beschuldigd, maar — dat was meer een woordenspel geweest. Nu de moordenaar dood was, had ze toch ook medelijden met het beest, dat daar dood op de tafel lag. Eerlijk gezegd ging het Tine en Vader en de jongens ook zoo; alleen Vreeken was onvermengd blij over zijn welgemikt schot; gewoonte had zijn gevoel op dit punt afgestompt; kleine Tony voelde er ook niets van, daarvoor was ze nog niet ontwikkeld genoeg.

Vreeken blies op den pels. „Ziet u," zei hij, „zijn wolharen zijn wit, bij den boommarter zijn ze beneden blauwachtig grijs en boven zweemen ze naar het gele."

„En hij is toch zoo donker van boven," merkte Ko op.

„Jawel, dat zijn de bovenharen; die heeft de boommarter langer dan hij, maar de zijne zijn niet minder glanzig."

Moeder dacht nog eens aan haar kippen. „Nou," zei ze, „'t is in 't eind toch maar goed, dat hij dood is; hij had nog zooveel kippen kunnen stelen!"

„Voor hem kunt u wel eenige kippen terugkoopen," merkte Vreeken op.

„Hoe meent u dat?"

„Wel, zijn huid is een gulden of acht waard; voor die van een boommarter krijg ik er tien à twaalf."

„Jij hebt hem geschoten, 't is jouw marter, Vreeken!" zei Meneer Schepers.

„Dat vind ik ook," zei Moeder.

„En ik neem hem niet voor niet; u hebt er schade genoeg van. Maar ik wil hem wel voor u verkoopen."

Zoo werd afgesproken.

„Nu zijn we toch nog op de marterjacht geweest," zei Ko. „Gaan we morgenochtend ook met u, Vreeken? 't Sneeuwen is opgehouden."

„Ik zal jullie wachten. Ik hoop, dat we dan even gelukkig zijn, als nu."

„Maar — ik kan ongelukkig niet van 't kantoor; ik heb pas bericht gekregen," zei Vader.

Dan moest Vreeken er maar alleen met Fox en een arbeider op af. Toen hij afscheid van de familie had genomen, zei Moeder: „Ik had het beest toch op zolder gehoord."

---

11. EEN WANDELING OP EEN WINTERAVOND.

„Laat de deur nog even dicht, Marie; de zomer komt er niet in."

„Ko is er uitgegaan. Er passeerde juist een tram en daar holt hij nu achteraan."

„Dolle jongen! — Och Marie, roep hem even terug, anders laat hij den koetsier vergeefs remmen."

De vrouw, die met den naam van Marie was aangesproken, voldeed aan 't verzoek, door even buiten te kijken, maar ze kwam al gauw weer binnen en vroeg: „Ga jullie niet met de tram?" — Zonder een antwoord

af te wachten vervolgde ze: „Durf jij zoo'n wandeling aan, Mina? 't Is van belang koud en je weet, 't is een heel eind."

„In de tram is 't bij zoo'n temperatuur ook niet alles! Daarin ontbreken nog altijd de warmwaterstoven."

Ko kwam hijgend aan 't hoekje van de deur: „Hij gaat alweer weg; hij wacht niet langer!"

„Heb je 'm toch laten stilhouden?" riep Vader.

„We gaan wandelen!" voegde Tine erbij.

„Ook goed!" vond Ko.

De familie Schepers nam afscheid van Tante Marie en stapte den weg van Velp naar Arnhem op. 't Was wel vinnig koud, maar 't was stil en dan voel je de kou zoo niet. En toch — de enkele menschen in de dorpsstraat haastten zich voort, om zoo snel mogelijk weer binnen te komen.

Bij het schijnsel der lantaarns was de uitgeademde lucht telkens als twee dampkolommetjes zichtbaar. „Dat is juist een bewijs van de kou," zei Vader. „Je moet door den neus ademhalen, dat is beter bij zoo'n temperatuur, dan krijg je de koude lucht niet zoo onmiddellijk in je longen. Ze wordt dan in den neus eerst een weinig verwarmd."

Al gauw waren ze buiten 't dorp. Daar was 't minder licht, maar den sterrenhemel kon je er duidelijker zien. Overal glommen of schitterden de vriendelijke, zachte lichtjes aan het donkere uitspansel.

Op sommige plaatsen van den weg, waar de boomen langs den kant niet dicht bijeen stonden en het uitzicht

niet belemmerd werd door een villa, kon je een groot deel van het hemelgewelf waarnemen.

Een ster verschoot; toevallig zagen allen het: een gloeiende vonk verscheen eensklaps aan de lucht, beschreef een lichte lijn aan den hemel, en verdween dan even plotseling, als ze verschenen was; nog even glom een lichtlijn na, althans schijnbaar.

„Daar is een mensch gestorven; een ziel verhuist naar betere gewesten," zei Moeder.

„Pik, pook, puk,
Ik wensch me een nieuwe jurk,"

riep Tine.

„En die krijg je niet," riep Ko, „het rijmt niet. Had je maar purk gezegd!"

„Als je nu wezenlijk een wensch op rijm uitspreekt op 't oogenblik dat de ster valt, zou die dan ook vervuld worden?"

De ouders lachten. Wat kon zoo'n verstandig meisje van dertien jaar nog naïef wezen!

„Er is ook geen mensch gestorven, hè Moe?"

„Stellig wel, mijn jongen!"

„Is zoo'n ster dan toch de ziel van een mensch? Ik dacht, dat dat gezegde maar een praatje was," zei Ko weer.

„Zoo beschouw ik het ook; maar zie je, er sterven elk oogenblik menschen, evenals er elk oogenblik geboren worden, en dus ook, wanneer een ster verschiet."

„Weet je wel, wat een vallende ster eigenlijk is?" vroeg Vader.

„Wat een vallende ster is? Natuurlijk een ster, die valt — dat kun je duidelijk zien," meende Ko.

„En 't is toch geen ster, 't is een gloeiende vonk."

„Een vonk is altijd gloeiend, is 't niet Vader?" vroeg Moeder bij d'r neus langs.

„Ik vat je wel, Moeder! Maar een uitgedoofde vonk dan?"

„Dat is geen vonk meer, dat is er een geweest."

De kinderen lachten. Ze wisten wel, dat d'r lieve Moeder het heelemaal niet kwaad bedoelde, maar ze mocht Vader alleen maar graag eens wat plagen.

„Laat Vader ons nu wat van de vallende sterren vertellen," ging moeder voort. „En dan mag hij mij eerst een arm geven: jullie stapt als soldaten, ik word er moe van."

Moeder zocht den steun van Vader; haar beenen werden ook al wat ouder, — neen, daar zat het 'm eigenlijk niet in — een moeder moet zooveel thuis zijn, dat ze 't loopen haast verleert.

„Nu dan," zei Vader, „een vallende ster is inderdaad niets anders dan een vonk, een korreltje gloeiende stof. — Je weet, dat onze aarde een bol is."

„Dat zullen we tenminste maar aannemen, ofschoon . . ."

„Hoe is 't mogelijk Moeder, twijfel je daar nog aan?"

„Twijfelen, — dat is het rechte woord niet. Ik heb het zoo vaak hooren beweren en knappe menschen zeggen het zoo beslist, dat ik er haast niet aan durf twijfelen, en toch — ik kan het haast niet begrijpen.

We draaien rond, hè? En we vliegen met een ontzettende vaart door de ruimte om de zon, is 't niet? En

weet je, wat me nu zoo vreemd toeschijnt? Vooreerst, dat niet al het water uit zeeën en rivieren, uit meren en plassen van de aarde wegloopt en dan — dat wij niet van de aarde afvallen, als we er onder aanhangen."

„Er onder aanhangen? Er is op aarde geen onder of boven. Overal zijn we omgeven door de oneindige ruimte; van een boven of onder kan bij de aarde geen sprake zijn; waar we ons ook op aarde bevinden, de ruimte is altijd boven en de aarde onder ons."

„Ja, mijn goede man, je hebt een heel domme vrouw; eerlijk waar, ik snap het niet."

„Eigenlijk begrijp ik het ook niet," waagde Tine nu te zeggen. „Je kunt, geloof ik, aan vier dingen weten, dat de aarde een bol is. Daar heb je het schip in de verte, en dan de reis om de aarde, en de maan-eclips, en . . . . ."

„Nou, èn?"

„Dat weet ik niet meer."

„En als ze plat was, dan moest je overal te gelijk dag hebben, en dat is zoo niet," zei Ko.

„Flink zoo, jongen!"

„Ja, dat is het!" viel Tine in. „En toch begrijp ik niet, waarom we 's nachts niet naar beneden vallen, want dan hangen we toch aan den onderkant."

„Hangen? Praat jij ook al van hangen? Dan moesten we nu immers op zij zitten, of al over de zij heen, want 't is nu avond. Maar zoo moet jullie je dat niet voorstellen. Kijk eens, de aarde is heel, heel groot. Hoeveel is de omtrek ook onder den evenaar, Ko?"

Ko gaf een vrij juist antwoord: 40 000 000 M.

„De omtrek is wat grooter, maar laten we maar dit getal nemen. En hoe groot ben jij? Was je niet 1 M. 52 toen we je laatst hebben gemeten?"

„Ja."

„Laten we 1 M. 60 zeggen. — Je kent een globe, hè?"

Moeder keek haar man eens van ter zijde aan; ze zag niets bizonders aan hem, maar 't was ook vrij donker. Wat was me dat een sprong: de grootte van Ko en — een globe! „Waar moet dat heen?" dacht ze. Ze liet haar man echter stil doorredeneeren en dat was goed ook; die twee pasten, in dit verband, toch bij elkaar; dat begreep ze al spoedig. De vraag had de kinderen zeker ook verrast: er kwam niet spoedig een antwoord en daarom herhaalde Vader — en nu op eenigszins verbaasden toon — „je kent een globe, hè?"

Ja, die kenden ze.

„En stel je nu eens een groote globe voor, zoo groot, dat de omtrek ervan 40 M. is!"

„O . . . o . . . och!" riep Ko. „Die wij op school hebben is geen M. in omtrek! Wat een kolossaal ding!"

Zonder op dien uitroep van Ko te letten, vervolgde Vader: „Wat deel is die omtrek dan van den omtrek der aarde?"

Dat was gemakkelijk genoeg te vinden, immers het millioenste deel.

„En als we daar nu eens een jongen van jouw grootte op zetten, Ko, hoe groot moeten we dien dan nemen?"

„Ook een jongen van 1 M. 52 of, zooals u nemen wou, van 1 M. 60."

„Die rolt er secuur af," zei Tine, nog voor Vader iets kon zeggen.

„Ik bedoel, dat je den jongen ook evenveel kleiner moet nemen," zei Vader weer.

Allen dachten even na. „Dat wordt een klein ventje," zei Moeder.

„Je kunt hem stellig niet zien: ik krijg het 625ste deel van een millimeter," zei Tine.

„Ik ook," zei Ko.

„Dat heb ik ook gekregen," zei Vader, „dat antwoord zal dus wel goed zijn. Maar stellen we ons dat nu wel goed voor, begrijpen we dat inderdaad wel? Met getallen moet je voorzichtig zijn, je kunt ze zoo gemakkelijk zeggen, maar zich goed duidelijk zoo'n grootte voorstellen, dat is wat anders. Wat beteekent dit getal anders, dan dat men zeshonderd vijf en twintig jongens op elkaar moet zetten, om een hoogte van één millimeter te verkrijgen! Het kleinste stofje op die groote globe is dus waarschijnlijk grooter dan die denkbeeldige jongen."

„Als jij dat werkelijk eens was, Ko, dan was je voorgoed Klein Duimpje!" zei Tine.

„Loop! veel kleiner nog! Dat zou wel leuk zijn, dan liet ik me voor geld kijken. Maar — 'k ben toch liever, die ik ben."

Vader had blijkbaar dat kleine gesprek van de kinderen niet gehoord; hij hield zich te veel met zijn eigen gedachten bezig en vervolgde: „Uit zoo'n vergelijking

blijkt ons, dat de aarde een ontzettend groot lichaam is. De dingen op aarde, al noem je ook de grootste, zijn, vergeleken met haar, niet meer dan kleine stofdeeltjes. En nu trekken de lichamen elkaar aan."

„Zooals jij en ik," zei Moeder, en ze drukte haar arm nog steviger op dien van haar man.

„Moeder, je moet er geen grap van maken; als je 't niet ernstig opneemt, vertel ik liever niet verder."

„Ho, ho! Vadertje, zoo meen ik het niet. Ga door, ik ben geheel oor."

„Welnu, de lichamen trekken elkaar aan met een kracht, die grooter is, naarmate het verschil in massa grooter is. Wat is het gevolg hiervan? Dat alle dingen, die zich op aarde bevinden, door haar worden aangetrokken, als 't ware worden vastgehouden. Als ze er zich door een of andere oorzaak van verwijderen, dan gaan ze naar de aarde terug, wanneer die oorzaak ophoudt te werken."

„De zaak wordt me al iets duidelijker," zei Moeder. „Weet je, we zullen er nog eens over nadenken. Maar — wat heeft die geleerdheid te maken met de vallende sterren?"

Vader antwoordde: „Ik weet waarlijk ook niet meer, hoe we zoo van ons onderwerp afgedwaald zijn."

Ko kwam te hulp. Hij had een poosje over de rails van de tram geloopen, in het donker al tastende met zijn voeten, maar hij had het gesprek toch goed gevolgd. „U zei, dat de aarde een bol is."

„Juist! O ja, nu weet ik het al. En om de aarde is

een luchtlaag, de dampkring, die niet heel hoog is, als je ze tenminste met de grootte van de aarde vergelijkt. En wat denk jullie, dat er buiten die luchtlaag is?"

„Niets," antwoordden Moeder en de kinderen.

„Niets? Ruimte immers! Een ontzettend groote ruimte, zoo groot, dat we er ons geen voorstelling van kunnen maken, een ruimte, die zonder grenzen, die oneindig groot is."

„Ja, ja," zei Moeder, „als je over de oneindigheid der ruimte denkt, begint het een mensch te duizelen. Wat zijn wij menschen toch kleine, nietige schepselen! We meenen alle dingen te kunnen begrijpen, en daar heb je nu de oneindige wereldruimte: we weten, dat ze bestaat, dat ze bestaan moet, en — we kunnen er ons geen voorstelling van maken. Ik vind, dat die gedachte iemand wel tot het besef van zijn nietigheid brengt."

Een poosje stapte het viertal stil door; ieder hield zich blijkbaar met zijn eigen gedachten bezig. Eindelijk zei Tine: „Weet u, hoe ik me vroeger het einde der wereld voorstelde?"

„Nu?" vroeg Moeder.

„Ik meende, dat ze dichtgespijkerd was met planken."

„En ik stelde me altijd voor, dat ze met kranten was dichtgeplakt," zei Ko. „En toen droomde ik eens, dat ik aan 't eind der wereld kwam, en toen sloeg ik met mijn vuist een gat in die kranten, —"

„Natuurlijk!" viel Tine in, „net iets voor jou!"

„En toen?" vroeg Vader, zonder op de opmerking van Tine te letten.

„Toen zag ik een wei en ik dacht, dat daar toch het eind niet was, misschien aan den anderen kant."

„Waar dan?" vroeg Vader weer.

„Dat weet ik ook niet; van dien anderen kant heb ik nooit gedroomd."

„We zijn alweer afgedwaald. Zou je niet verder willen vertellen?" vroeg Moeder.

„In die oneindige ruimte dan," vervolgde Vader, „zweven of vallen en draaien om elkaar heen al die duizenden sterren, die we daar zien en de millioenen, die we niet zien. Behalve van die groote bollen zijn er in de wereldruimte ook kleine lichamen, niet grooter dan een hagelkorrel. Ze bewegen zich, evenals de groote bollen, met groote snelheid door de ruimte."

„En zijn dat de vallende sterren?" Tine deed die vraag.

„Laat me even uitspreken! Zoolang die lichaampjes, die stukjes wereldstof, door de ruimte vliegen, is hun snelheid heel groot en dan zijn ze erg koud, kouder dan iets hier op aarde. Komen ze nu toevallig in den dampkring van onze aarde, dan doorklieven ze snel de lucht en beginnen te gloeien en dan worden ze natuurlijk zichtbaar."

„Jawel, Vader, maar ik vat niet, waarom die dingen beginnen te gloeien. Begrijp jullie dat, kinderen?"

Tine en Ko begrepen het ook niet goed.

„Kijk eens," zei Vader, „door wrijven kun je een ding warm maken, dat weet jullie toch wel."

„De Indianen maken vuur door het wrijven van twee stukken hout tegen elkaar." Ko wist dat; in de Indianengeschiedenissen was hij goed thuis.

„Zoo is het! En door wrijving wordt het korreltje wereldstof ook gloeiend; door zijn groote snelheid heeft er een zeer sterke wrijving met de lucht plaats, waardoor het korreltje zeer snel in temperatuur stijgt en binnen een paar seconden gloeit."

Tine riep uit: „'t Is gelukkig, dat er maar zoo weinig vallen."

„Weinig? Hoeveel denk je wel, dat men er jaarlijks ziet."

„Honderd," meenden de kinderen.

„Millioenen," zei Vader. „Soms kun je er zooveel zien, dat ze haast vallen als regendroppels of de vonken van een vuurwerk; men spreekt dan ook wel van een sterrenregen. Vooral den 10den Augustus en den 15den November vallen er veel."

„Dan kom ik op die avonden niet weer buiten! Ik zou niet graag zoo'n ding op den neus hebben."

„En ik niet, Tine," zei Moeder.

„Dat heeft heelemaal geen nood; ze komen niet eens op den grond. Ze verbranden, lang voor ze de aarde hebben bereikt; hoogstens valt er een heel weinig stof uit de lucht en de rest ervan verandert in gassen. — Bovendien zou het je weinig helpen, dat je bij avond thuis bleef, want ze vallen bij dag toch ook, alleen zijn ze dan onzichtbaar, evenals de werkelijke sterren." —

„Ik ben haast blij, dat ik zoo knap niet ben als jij,

lieve man! Als je al zulke dingen weet, word je haast bang om te leven. Elk oogenblik sta je aan een gevaar bloot, het een al grooter dan het ander."

„Je overdrijft wel een beetje, Moeder! Als die gloeiende stoffen nu toch niet op aarde vallen, behoef je er immers niet beangst voor te zijn. Maar —"

„Och hemel, is er ook nog een maar bij, wordt het nog erger?" riep Moeder met komischen ernst. Doch ze liet er onmiddellijk op volgen: „Nou, vertel maar op, alle dingen blijven er gelijk om en dan is het in 't eind maar prettiger, dat een mensch weet, welke gevaren hem bedreigen, dan dat hij het gevaar in 't geheel niet kent, dat hem omringt."

„Gevaar? Mijn lieve, dat is, wat de vallende sterren betreft, nagenoeg geheel denkbeeldig. 't Is waar, er valt een enkelen keer een grooter stuk wereldstof uit de lucht, en het zou kunnen gebeuren, dat iemand daardoor getroffen werd, maar die kans is heel, heel gering. Wie heeft er hier in Arnhem of in deze streken, zelfs in ons land, ooit van gehoord? En nu is het toch te gek, om bij zoo'n geringe trefkans van gevaar te spreken!"

Vader wond zich wat op; hij kon niet goed velen, dat zijn vrouw ook nog aan zoo'n malle vrees meedeed.

Nadat de familie een poosje zwijgend was voortgegaan, vroeg Ko: „Zijn zulke groote vallende sterren misschien meteoren?"

„Juist, jongen! Hoe kom je aan dien naam?"

„Meneer Jansen heeft er op school van gesproken;

't kwam, meen ik, voor in een leesles, maar ik weet het niet recht meer."

„'t Is toch mooi," zei Moeder, „dat de kinderen tegenwoordig veel meer leeren op school dan vroeger. Van zoo iets heb ik in mijn tijd op school nooit gehoord."

„Dat is het," zei Vader. „Maar om nog even op die groote meteoren terug te komen: ze verschillen alleen van de gewone vallende sterren in grootte. Door de wrijving met de lucht worden ze gloeiend, hun oppervlakte smelt en bedekt ze bij afkoeling met een laagje glazuursel. Door de groote massa, waaruit ze bestaan, smelten ze niet geheel en verdampen ze dus ook niet, ofschoon het wel gebeurt, dat ze uiteenspatten, vóór ze de aarde bereikt hebben. En dan zeggen de menschen, dat ze een vuurbol hebben gezien, want je begrijpt, dat ze eerder op een bol dan op een vonk gelijken."

„Als een werkelijke ster eens naar beneden kwam, dat zou een andere bons geven, zou het niet?" vroeg Tine.

„Als, als! Dan verging de aarde, dan werd ze stellig in kleine stukken verdeeld, of . . . . ze viel op de ster en verbrandde! Dat is ook iets, waar we geen vrees voor behoeven te hebben, al vertellen de kranten het ons soms in de voorspellingen van den een of anderen zoogenaamden sterrenkundige."

Vader keek eens naar boven. „Kun je de Noordster vinden, Ko?"

„Ja!" zei Ko, terwijl hij zich een weinig naar rechts wendde, daar zit ze."

„*Hoe* vind je ze?"

„Daar heb je den *Grooten Beer* of den *Wagen van David*," zei Ko, terwijl hij het genoemde sterrenbeeld aanwees.

„Waar?" vroegen Moeder en Tine.

De familie bleef even op den weg staan en Ko wees nogmaals aan. „Die zeven heldere sterren daar, waarvan

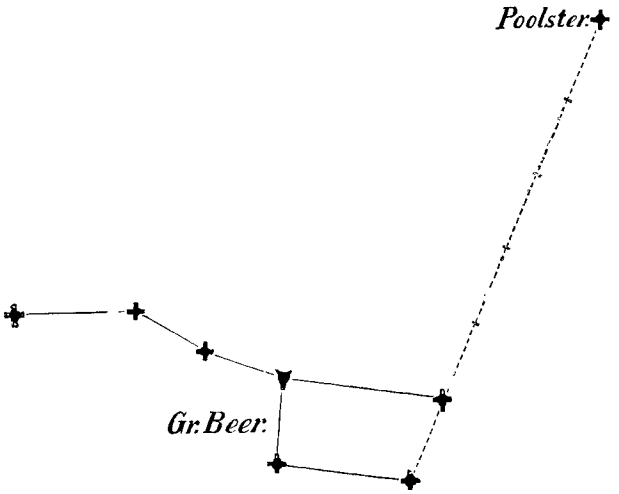

de achterste vier wel wat op een bak van een kar lijken, en kijk, die andere drie op een gebroken dissel, dat is met elkaar een soort van wagen. Die en die en die; ziet u ze niet Moeder?"

Moeder zag ze en Tine ook.

„En als je nu door die achterste twee een lijn trekt, zóó — Ko maakte met zijn hand een beweging in de lucht — en je neemt daarop dan vijfmaal den afstand van die twee sterren, dan ben je bij de Poolster."

„Flink uitgelegd!" zei Vader.

„Dat heb je jongen," zei ook Moeder; „maar we zijn nu alles behalve bij de Poolster. Hier heb je gelukkig de Velperpoort, ik ben zoo moe, dat mijn beenen me haast afvallen. Is me dat loopen!"

„En je hebt zelf voorgesteld, dat we zouden wandelen!"

„Dat heb ik ook, maar daarom kan ik toch wel moe zijn."

In de Steenstraat was 't niet druk meer: 't liep al tegen tienen. Op 't Velper Plein was het nog een en al beweging: gerij van trams en rijtuigen en karren en gewoel van menschen. De familie had moeite, bij elkaar te blijven en ze moesten 't Plein toch over, om langs den kortsten weg hun huis te bereiken. „Wie heeft je de Poolster leeren vinden?" informeerde Vader, toen ze in de Roggestraat samen achter Moeder en Tine liepen.

„Hendrik."

„Zoo. — Jongens uit 't land kijken vaker naar den mooien sterrenhemel, dan die in de stad."

„Hij kent nog meer sterrenbeelden en hij heeft ze ook aangewezen, maar ik weet ze niet meer."

„Dan zal ik je ze leeren vinden. Je moet van die groote, onbekende werelden wat weten, dan leer je den weg langs den hemel even goed als op aarde, en als je dan eens op een avond naar al die vriendelijke lichten daarboven kijkt, zul je merken, hoe aangenaam het is, de oude bekenden steeds op d'r post te vinden."

12. NIEUWE WERELDEN.

„Ik geloof, dat de jongens buiten zijn. Ga ze even roepen, Tine; 't is van avond veel te koud, om buiten te spelen."

„Jongens!" riep Tine; ze stak haar hoofd even buiten de deur, om te zien, waar ze waren. Ze keek links, ze keek rechts, maar ze zag geen jongens. Ze nam haar hoed van den stander, sloeg even haar mantel om, en liep het Roermondsplein op. Daar stonden ze.

„Jullie moet thuiskomen!" Terstond liet ze erop volgen: „Wat doe jullie hier toch?"

„Uitblazen van de warmte! 't Is tegenwoordig zoo verschrikkelijk heet," zei Henk, die zijn handen diep in de zijzakken van zijn jekker begroef en zijn hoofd bijna geheel verborg in den kraag.

„Wat, begin jij ook al te plagen! Je leert niets goeds van Kees en Ko."

„Ho, ho!" riepen de jongens. „Hoor je, wat ze zegt?" En ze pakten elkaar bij de hand, vormden een kring om haar en dansten rond. „Eerst die woorden intrekken, anders kom je niet weer los!"

„Je bent alle drie lieverts, hoor! Maar zeg, wat doe jullie hier eigenlijk?"

„Sterren plukken," zei Kees.

„Plukken nog niet; we kijken er nog naar, welke de mooiste zijn. Help je ons kijken?" vroeg Hendrik. „Kijk, daar heb je den *Grooten Beer*."

„Dien ken ik en de Noordster kan ik ook vinden."

„En den Kleinen Beer ook?"

Neen, dien kende ze niet. Henk wees hem aan. „Zie je, net zoo'n figuur als de Groote Beer, ook zeven sterren."

Tine tuurde, de jongens wezen ze nog eens aan;

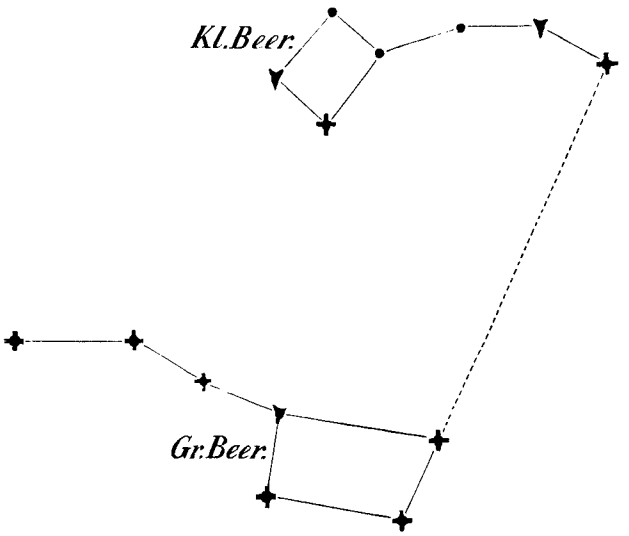

eindelijk zei ze: „Nu zie ik ze; de dissel steekt juist den anderen kant uit, als bij den Grooten Beer."

„Me dunkt," zei Kees, „ik heb den wagen ook wel eens andersom zien staan."

„Hoe bedoel je?"

„Hij staat nu met den dissel omlaag, en die steekt ook wel omhoog."

Dat hadden Ko en Hendrik ook wel opgemerkt en Tine eveneens.

„Draaien ze rond?" vroeg Tine.

Dat wist Hendrik niet precies; hij dacht van wel; net als de zon en de maan.

„Ik zie daar bij den Wagen nog een ster."

„Waar Kees?" vroegen de anderen.

„Daar bij de tweede van den dissel."

Ze tuurden nog eens goed. Nu zagen zij het kleine sterretje ook. Hendrik wendde zich naar het Zuiden en wees op een klein sterrenbeeld, dat daar hoog aan den hemel stond en dat wel wat in vorm overeenkwam met de Beren, maar veel kleiner leek. „Ken je dat gesternte ook?"

Geen van drieën kende het.

„Dat is het Zevengesternte."

„Zeven? Ik tel er maar zes," zei Kees.

„Pas dan eens op! Neem eerst die vier, die in den vorm van een vierhoek staan; zie je die?"

Die zagen ze.

„En dan één links en één rechts daarvan, dat is zes."

Die zagen ze ook.

„En dan zie ik er nog een vlak boven de meest linksche."

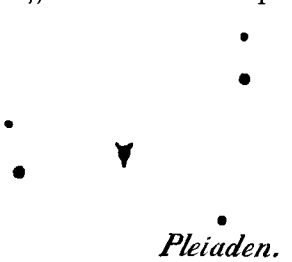

Pleiaden.

De kinderen tuurden nog eens goed. Eindelijk, ja, daar zagen ze dat sterretje ook; Tine beweerde, dat ze er zelfs nog een achtste zag. Maar Hendrik zei: „Neen, dat kan niet, dan zou 't immers geen Zevengesternte zijn!"

„En ik zie het toch," hield Tine vol; „daar boven de hoogste van het vierkant, dat je eerst noemde. 't Is maar een kleintje."

De jongens keken nog even, maar ze zagen 't niet en daarom zei Henk kortweg: „Verbeelding!"

Hij vervolgde: „Ik ken nog een sterrenbeeld. Daar onder het Zevengesternte, die heldere sterren daar."

Dat was gemakkelijk te vinden, 't waren haast alle groote sterren.

„Hoe is 't mogelijk," zei Tine, „dat ik ze vroeger nooit opgemerkt heb, ze springen zoo duidelijk in 't oog." Kees en Ko vonden het al even onbegrijpelijk, maar — 't was toch zoo.

„Wij noemen het Ploeg," zei Hendrik weer, „maar ik denk, dat 't nog wel een anderen naam zal hebben ook."

Vader kwam in de deur staan en riep: „Jullie moet binnenkomen, 't is te koud, om zoo lang buiten te staan." Toen nam hij zijn hoed van den stander en stapte naar buiten.

„Hoe heet dat beeld, Meneer?" vroeg Hendrik, op het laatstgenoemde sterrenbeeld wijzende.

„Het Zevengesternte of de Pleiaden."

„Neen, dat kennen we wel; ik bedoel dat mooie daar, wat lager."

„Dat is Oríon."

„Hoe noemde u het Zevengesternte ook weer?" vroeg Kees.

„De Pleiaden."

„En zijn daar juist zeven sterren in, Vader?"

„Als je een heel scherp gezicht hebt, kun je er met het bloote oog acht zien, wanneer het zoo helder is als nu."

„Zie je wel," riep Tine triomfantelijk, „ik had toch gelijk."

„Jawel," zei Vader, „ik begrijp het al. Kijkt nu nog

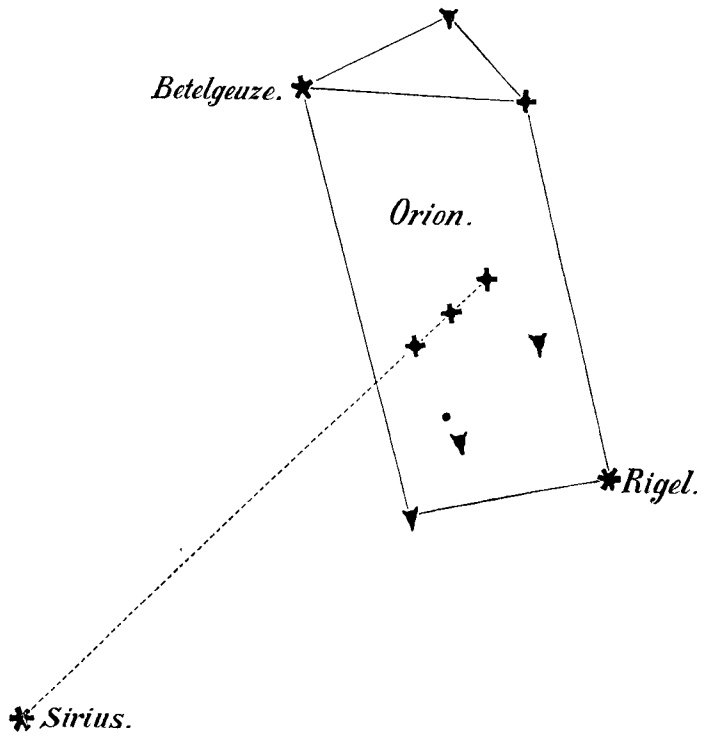

eens naar Oríon! Zie jullie die groote ster. Ik bedoel die, welke het meest in het noordoosten staat.

Dat is *Betelgeuze* en daar schuin tegenover zie je *Rigel.* Tusschen beide in flikkeren drie kleine sterren, dicht bij elkaar. Trekt nu in je gedachten een lijn door die

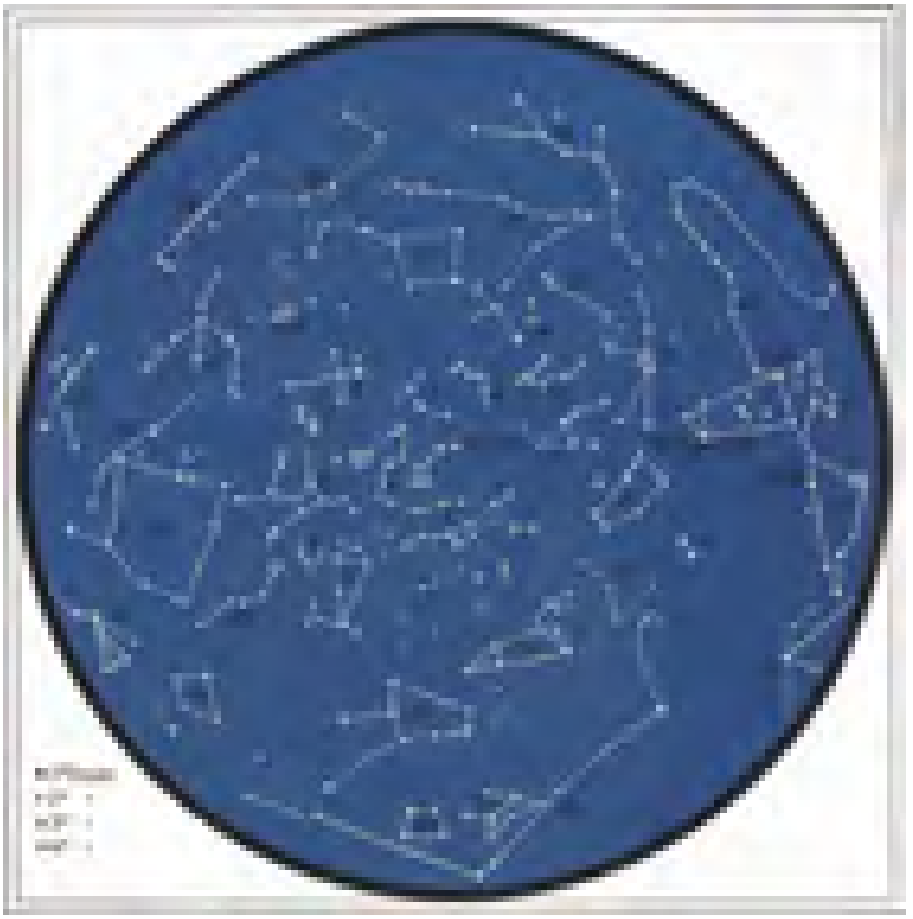

L. en S , De Wereld in' VIII, Groningen, J, B, Wolters.

Namen der Sterrenbeelden.

1. Kleine Beer.
2. Draak.
3. Groote Beer.
4. Cassiopeia.
5. Cepheus.
6. Zwaan.
7. Lier.
8 Hercules.
9. Kroon.
10. Bootes.
11. Jachthonden.
12. Wagenman.
13. Perseus.
14. Driehoek.
15. Pegasus.
16. Dolfijn.
17. Arend.
18. Slang.
19. Ophiuchus.
20. Slang.
21. Maagd.
22. Leeuw.
23. Kreeft.
24. Tweelingen.
25. Stier.
26. Ram.
27. Visschen.
28. Waterman.
29. Steenbok.
30. Schutter.
31. Schorpioen.
32. Weegschaal
33. Raaf.
34. Beker.
35. Waterslang.
36. Schip Argo.
37. Kleine Hond
38. Groote Hond.
39. Orion.
40. Haas.
41. Vloed-Eridanus.
42. Walvisch.

drie sterren en verleng die lijn naar beneden, dan vind je in 't zuidoosten een mooie, groote ster. Zie jullie 'em? Dat is *Sirius*. Ze behoort niet tot de groep van Oríon, maar ze is evenals *Betelgeuze* en *Rigel* een van die sterren, die ons het grootste toeschijnen. Men noemt ze sterren van de eerste grootte."

„Brr! 't is koud," zei Tine.

„Je hebt gelijk, kind! Kom, vlug naar huis: je hebt hier misschien al te lang gestaan en — ik was van plan jullie in huis te roepen, en nu heb ik je nog maar langer opgehouden."

De jongens holden weg, Vader en Tine liepen ook op een drafje. Juist wilden de jongens bellen, toen de deur openging en Moeder in de opening verscheen.

„Waar blijf jullie toch? Eerst gaat Tine de jongens halen en — komt niet terug. Dan gaat Vader de kinderen in huis roepen en — komt ook niet terug. Wat is er toch voor merkwaardigs hier?"

„En nu komt Moeder ze allen halen en — komen ze allen weer terug," zei Vader. „Wat hier voor merkwaardigs is? 't Is een prachtige winteravond, de sterren schitteren helderder dan ooit. Kijk daar de Groote Beer eens mooi staan!"

Onwillekeurig deed Moeder een pas naar buiten. „Zet eerst je hoed even op en sla een doek om," vermaande Vader.

En toen gingen allen nog even kijken. De jongens wezen vlug aan en riepen daardoor wel wat door elkaar, maar Moeder kon ze toch wel volgen, want ze wist er

meer van, dan ze eerst had doen blijken. Dat kwam duidelijk uit, toen ze, nadat ze al hun geleerdheid hadden uitgekraamd, vroeg: „En wie van jullie kan nu de W vinden of Cassiopeia, zooals het beeld eigenlijk heet?"

Geen antwoord. „Past dan eens op, dan zal ik je ook nog wat leeren.

Trekt in je gedachten een lijn door de twee laatste sterren van den Grooten Beer en verleng die lijn door de Noordster en daarna nog even ver, dan zie je beneden de lijn vijf sterren in den vorm van een W. Zie jullie ze?"

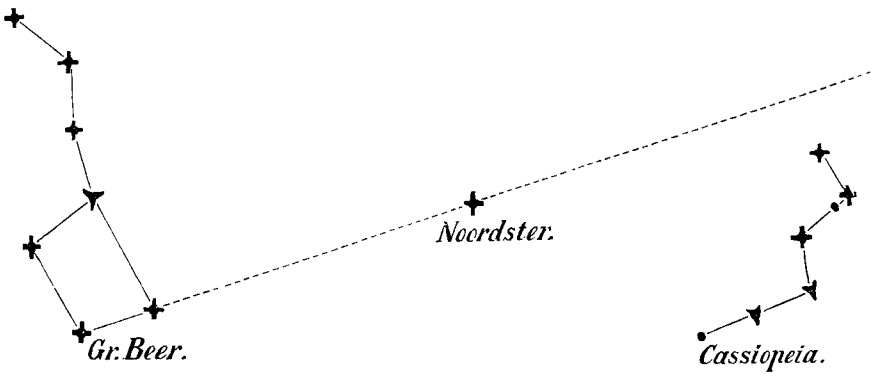

„Ja!" riepen allen.

„Dan vlug naar binnen en naar de warme kachel, en daar mag Moeder ons tracteeren op een kop Van Houtens. Zie je, nu moet ik je in 't eind nog naar binnen sturen."

Toen allen zich te goed deden aan een kop chocolade, zei Moeder: „Jullie bent stellig onder een gelukkig gesternte geboren. Je weet immers, wat dat zeggen wil?"

„Dat we 't goed hebben," zei Kees.

„Dat we gelukkig zijn," meende Ko.

Hendrik dacht even na. „We hebben de uitlegging pas op school gehad. Hoe was 't ook weer? O ja, nu weet ik het. Men meende vroeger, dat de stand van de sterren, vooral op 't oogenblik van iemands geboorte, invloed kan oefenen op zijn lot hier op aarde."

„Flink!" zei Vader en hij keek den nog altijd roodwangigen dikzak goedkeurend aan. Van zulke jongens hield hij: ijverig bij 't leeren en jolig bij 't spel.

„Maar dat kan toch eigenlijk niet, is 't wel, Meneer?"

„Je bedoelt, dat de sterren altijd een gelijken stand hebben ten opzichte van elkaar?"

„Ja."

„Zoo is het, behalve bij de planeten, die zien we steeds op een andere plaats. En de menschen hebben met de uitdrukking waarschijnlijk wel de planeten bedoeld, want de planeet, die tijdens iemands geboorte aan den hemel staat en het geluk aanbrengt, heet de *geluksster*."

„En gelukkig ben jullie," zei Moeder; „je hebt allen nog je lieve ouders, die gaarne alles voor je willen doen. — Kinderen, jullie geniet zooveel voorrechten boven anderen!"

Vader stapte naar zijn kast en kwam terug met een sterrenkaart, een groot stuk papier en een dik boek: De Wonderen des Hemels van Flammarion.

„Zie zoo," zei hij, „vraag nu maar op over de sterren, dan zal ik alles beantwoorden."

„Dat is geen kunst," meende Moeder; „je moest het

zonder het boek kunnen. In zoo'n boek kan ieder het wel lezen."

„Dan moet jullie nog een poosje geduld hebben, jongens! Ik weet niet alles meer, ik moet het eerst zelf nog eens bestudeeren." En meteen nam hij kaart, papier en boek weer op en deed, alsof hij alles weer wilde wegbergen. Hendrik en Kees keken elkaar een beetje verlegen aan: ze wisten niet, wat ze ervan moesten denken. Moeder en Tine en Ko begonnen te lachen. „Vader meent er niets van," zei Tine, „hij plaagt ons maar wat."

Zoo was het. Meneer Schepers ging weer zitten en lei alles voor zich op tafel neer, terwijl hij zei: „We moeten mekaar ook eens plagen. Wat wou jullie nu eerst weten?"

„Hoe ver zijn de sterren van ons af?" vroeg Hendrik.

„Dat is een drommels lastige vraag, jongen! Ze zijn niet alle even ver af; men weet ook niet van alle den afstand."

Meneer Schepers bladerde even in het boek en had al spoedig gevonden wat hij zocht. Toen vervolgde hij: „We hebben zooeven *Sirius* gezien. Herinner jij je 'em nog, Ko?"

„Is dat niet de ster, die links onder Oríon staat?"

„Precies! Hier staat ze op de kaart. Nu, die ster is een van de dichtstbijzijnde vaste sterren. En nu kunnen we 't getal KM. wel noemen, waarop die ster van ons verwijderd is, maar dan maken we ons toch nog geen voorstelling van den werkelijken afstand. Kijk eens! Als we de zon voorstellen door een bolletje met een middellijn

van 6 mM., dan moeten we de aarde voorstellen door een kogeltje met een doorsnede van 0,06 mM. en dat moeten we er een meter van af plaatsen. En hoe ver denk je, dat Sirius er dan afstaan moet."

„Waaraf?" vroeg Moeder, die even goed als de kinderen de mededeeling van Vader met belangstelling volgde.

„Van de aarde of van de zon, dat komt er niet op aan."

De kinderen wisten, evenmin als Moeder, wat ze zouden raden. „10 meter," zei Ko eindelijk; „20, 30, 40," raadden de anderen. Ze zeiden maar wat. „Honderd," meende Moeder.

„Honderd meter! Dat is van hier tot aan de Nieuwe kerk! Zoo ver?" riep Ko.

„Een duizend en negen en zestig kilometer," zei Vader; „dat is meer dan driemaal de geheele lengte van ons land."

„O . . o . . och!" was de algemeene uitroep.

„Hoe is het mogelijk, dat we die ster dan nog kunnen zien?" vroeg Tine.

„Ze is veel grooter dan de zon. Als ze zoo dicht bij was als de zon, dan zouden we ze zien als een schijf met een middellijn, die zeventien maal zoo groot was als die der zon. Als we ze tenminste zagen!"

„Hé, waarom niet?" vroegen de kinderen.

„Wel, jullie begrijpt, dat we onder de gloeiende stralen van zulk een zon spoedig verteerd zouden zijn. Ik bedoel, dat alles op aarde door die hitte zou verbranden."

„Zijn de vaste sterren dan zonnen?" vroeg Tine met de grootste verbazing. Ook den anderen was het aan te zien, dat ze zoo iets niet verwacht hadden.

„Ja kinderen, dit boek heet terecht: De *Wonderen* des Hemels. Je kunt er nu nog niet alles van begrijpen; ik wil eerlijk bekennen, dat mij ook nog niet alles duidelijk is. Maar hoe meer ik ervan leer, hoe meer bewondering ik gevoel voor de grootheid van de schepping."

„En wat wou je met die sterrenkaart en dat stuk papier?" vroeg Moeder.

„Ik wou hun nog wat sterren wijzen, en ze meteen een sterrenkaart leeren samenstellen. Maar 't zal nu wel al te laat zijn, is 't niet?"

Dat vond Moeder ook. Hendrik en Kees namen afscheid en onder 't naar huis gaan blikten ze dikwijls omhoog; ze keken nu de sterren met heel andere oogen aan dan vroeger.

---

13. DERDE BRIEF VAN KAREL.

18 Februari 1898.

Lieve Tine, Ko en Zus,

Och, och, lieve Zus, was je zoo boos, omdat ik geschreven heb, dat je onder het voorlezen van mijn brief wel in slaap gevallen zou zijn? Dat zal ik nooit weer schrijven hoor, want ik wil je niet boos maken. Weet je, ik zal nu eerst maar wat aan jou alleen schrijven,

dan zul je, hoop ik, nooit meer boos, maar altijd goed op me zijn.

Wou je graag weten, wat een *gagga* is? Daar is geen gagga op dezen brief, maar daar is een gagga in den tuin, en niet één, maar een heeleboel en ze roepen: kir, kir, kir, kir! De menschen noemen hem hier ook wel „kriek", net als in Gelderland. Hij is zoowat zóó groot, en 't is een bruine tor. — Zie je, nu is er toch een gagga op mijn brief.

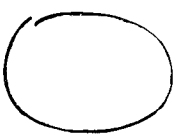

Als het donker wordt en de vogeltjes stil zijn, dan beginnen die „ou-krieken": kir, kir, kir, kir! en ze roepen zoo hard! Op 'n dag heb ik een kaars opgestoken en ben in den tuin gaan zoeken. Ik wou er zoo graag een zien: en dan hoorde ik vlak bij mijn voet: kir, kir, kir, kir! En dan bukte ik mij met mijn kaars en dan was het ineens doodstil en dan liep ik weer verder en — dan hoorde ik het weer en ik bukte weer om te zien en — stil was het. Maar eens was er een door de deur in huis gekomen en toen gingen we zoeken en ja hoor, we zagen hem zitten in een hoekje van de gang, maar zoolang we met het licht bij hem waren, was hij doodstil, en gingen we weg, dan was het weer: kir, kir, kir, kir! En toen hebben we hem uit het huis gejaagd.

Ja Tony, als het hier regent, lijkt de grond ook chocolade, nog meer dan in Holland, want de aarde hier is een beetje rood en niet zwart of grijs, zooals bij jullie.

En nu Tine en Ko, wel hartelijk bedankt voor je mooie brieven. Ik kan jullie vertellen, dat ik er verschrikkelijk blij mee was. En Ko heeft zoo mooi geschreven, dat ik bij mezelf dacht (Ko, je moet niet kwaad worden): „Neen, dat heeft Ko „zeker" niet zelf geschreven." Jullie moet me veel van je vertellen; ik ben er erg nieuwsgierig naar. Ik zou jullie niet graag vergeten en als we elkaar later terugzien, dan zal ik het „lekker" vinden, als ik jullie nog heelemaal ken en dat jullie net zoo zijn, als ik me heb voorgesteld.

Ja, het is heerlijk genoeg in Afrika. Het is hier nu aardig warm. Weet je, hoe het hier gaat? Eerst is het warm, vreeselijk warm, zóó erg, dat mensch en dier het haast niet meer kan uithouden. 's Avonds wordt het dan frisch buiten, maar in huis blijft het benauwd, al staan ook alle deuren en ramen open. Natuurlijk als 't hard waait, houden we deuren en vensters dicht, omdat ze anders toch dicht*slaan* en, als alles dicht zit, komt er ook geen frisschigheid in huis. Meestal houden we overdag alles gesloten, ook de jalouzieën, dan is het in huis nog het minst warm. 's Avonds komt iedereen naar buiten en dan zitten we op de stoep in het maanlicht of in het pikkedonker. Want hier zijn geen lantaarns en de huizen en winkels geven 's avonds ook geen licht (de winkels gaan hier om zes uur dicht), zoodat het geweldig donker kan zijn, als de maan niet schijnt.

Is het nu een week lang warm en meer dan warm geweest, dan breekt er een geweldig onweer los. 't Is vreeselijk, zooals de donder ratelt, en dan wordt hij

nog door de bergen teruggekaatst. De eerste maal, dat ik het hier hoorde, voelde ik me lang niet op mijn gemak, maar nu ben ik er alweer aan gewend. En dan regent het, weet je — maar niet zooals in Holland, druppel bij druppel — neen, het stroomt, het plast en in minder dan geen tijd stroomt het water aan beide kanten van de straat als twee riviertjes. De menschen hier hebben dan ook allemaal een hooge stoep voor hun huis, en een klip of een plank als bruggetje van de straat naar de stoep. En als dan het water zoo stroomt, vloeit het mooi onder dat bruggetje door. Wanneer het regent, gaat er geen mensch op straat, want je zou in een minuut doornat wezen en dat is hier heel gevaarlijk, omdat het meteen, als het regent, heel koud wordt. Vooral wanneer het hagelt is het ineens zóó vreeselijk koud, als bij jullie in den winter. Het gebeurt dikwijls, dat je 's middags geen raad weet van de warmte en een uur daarna klappertandt van de kou. Toch zijn de menschen hier dolblij, als 't regent; ja, ze feliciteeren elkaar bijna.

De droogte doet hier groote schade. Die en de sprinkhanen zijn de twee vijanden, waarmee de Boeren hier te strijden hebben en — droogte en sprinkhanen hooren bij elkaar: bij regenweer gaan de sprinkhanen verloren.

Ik heb al verscheidene zwermen hier voorbij zien komen. Als een zwerm sprinkhanen op het land van een boer neerstrijkt, is zijn oogst weg. Geen sprietje laten ze staan en er is geen middel tegen. Het eenige, dat helpt, om de kleintjes, die niet vliegen maar kruipen,

te verjagen, is waaien. Als de boer weet, dat zoo'n zwerm in aantocht is, gaat hij met vrouw en kinderen, tot de kleinste toe, en met knechts en meiden naar zijn land, allemaal met een stok, waaraan een roode lap is gebonden, en nu staan ze maar al den tijd, dat de zwerm aanhoudt, te waaien dicht langs den grond. „Sprinkhaan," zegt de boer, „gaat voor niets op zij, voor vuur niet, voor water niet, maar voor een bewegenden rooden lap *geeft hij pad.*"

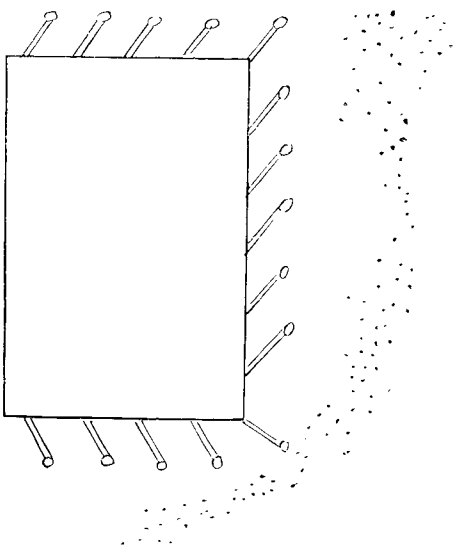

Zie je, nu is hier de boer z'n land en daar komt een zwerm aan. Nu staan ze allemaal te waaien, zoodat de zwerm omtrekt naar — een anderen boer z'n land, om daar alles op te eten, of — ook te worden weggewaaid.

Toch glipt er nog menige sprinkhaan tusschen de waaiers door: als het vlaggetje maar even stil houdt, zijn ze binnen. De menschen moeten soms een heelen dag in de brandende zon staan, om hun arm groen koren tegen die gulzige sprinkhanen te beschermen. Het

zijn geen kleine beestjes ook; ze zijn groot en dik, wel zoo lang als een vinger en bruin van kleur.

SPRINKHAAN.

Het is goed, dat de grond, wanneer alles voorspoedig gaat, zoo overvloedig opbrengt. 't Is hier een oud gezegde, dat de boer maar rekenen kan op een derde van zijn landopbrengst: één derde is voor de vogels en de gagga's (insecten), één derde voor ,,die volk" (de kaffermeiden en -knechts) en pas het laatste derde deel is voor hemzelf.

Nu denk ik ineens weer aan den brief, dien ik van jullie in 't begin van dit jaar heb ontvangen — den juisten datum weet ik niet meer — en dien jullie even na St. Nicolaas hebt geschreven. Ik ga hem nog even inkijken. Nou, ik wou wat graag een ,,gepiepten" appel hebben! Appels zijn hier maar weinig. 't Is nu de tijd van druiven en perziken en vijgen. Ik heb hier al meer perziken ,,geëet" dan mijn heele leven in Holland.

Neen, St.-Nicolaas komt nooit hier. De kinderen hier krijgen presenten van „Vader Christmas".

Het spijt me, dat jullie *alweer* verkouden bent, of ben je alweer beter geweest en nu *alweer* verkouden? Hier zijn de menschen ook dikwijls verkouden; mij heeft nog nooit iets gemankeerd, behalve wat verkoudheid. Het is hier een wonderlijk gezond land.

Fransie en Lettie zijn altijd vol belangstelling naar alles, wat met Tine, Ko en Zus in verband staat en met „neef ze huis en ze land". Het eenige, wat ze tegen Tine en Zus hebben is, dat jullie haar zoo kort is geknipt, want hier wordt van de *meisjes* nooit van z'n leven ook maar één haartje afgeknipt. Daardoor loopen al die kleine kindertjes met leelijke, kleine staartjes in hun nek. Kinderen van twee, drie jaar hebben „hun arm ou-haartjes" al in een staartje van één centimeter gevlochten, en 's avonds als de haren voor den nacht moeten uitgekamd en gevlochten worden, weergalmt het huis van het pijnlijke geschreeuw van en-à-à-à-à, dat hier zooveel beteekent als au!

En nu goeiendag, lieverts! 't Is meer dan bedtijd. Morgen of overmorgen, of anders betovermorgen zeker, schrijf ik verder.

Je Broer Karel.

3 Maart 1898.

Lieve Zusjes en lieve Broer,

En nu is het betovermorgen tòch nog overgegaan, en den dag daarna heb ik niet geschreven en toen nog

niet en toen — heb ik eenige dagen het schrijven heelemaal vergeten en nu — vervolg ik mijn brief van den 18den Februari, zooals je ziet.

Het is hier vandaag toch zoo donker, want het regent en dat is hier een heele bizonderheid. Zaterdag is de regen begonnen, Zondag was het bij tusschenpoozen droog, maar nu regent het weer lekker.

De menschen vragen me vandaag, of het nu niet een beetje op Holland lijkt, en waarlijk, nu is het echt Hollandsch weer. En juist door het weer moest ik dezer dagen aldoor aan jullie denken.

Zaterdag was het koud, net Novemberweer in Holland: gister waaide er een lekker frisch windje, net zacht voorjaarsweer, en vandaag is het zoo'n stil, grijs, zacht regentje, een echt lenteregentje. Maar hier is het nu geen lente. De zomer is voorbij en de winter „kom an". Wij hebben geen herfst: we stappen zoo van den zomer in den winter. Een paar nachtvorsten — en de boomen staan kaal. Ik kan me niet voorstellen, dat jullie in Holland nu dien heerlijken tijd tegemoet gaat.

Maar „de heerlijke lente" en „de heerlijke zomer" zijn in Holland toch ook al te gauw voorbij. Voor je nog goed ervan genoten hebt, is het alweer winter; dat weet ik nog heel goed van vroeger.

Je moet nu hier de straten zien! De straten zijn hier niet geplaveid, maar het zijn grintwegen, zooals er in Arnhem ook wel zijn; loopt maar eens door de Parkstraat of de Emmastraat. Of heeft men daar nu pas steenen in gelegd?

De regen maakt onze grintwegen papnat en dan komen de zware „bokwagens" en die maken het geheele midden van de straat tot een dikke, dikke modderbrij, waar een mensch onmogelijk met goed fatsoen doorheen kan komen. We gingen gisteren uit en we moesten „net zoo's vogelstruisen" achter elkaar loopen op de droge plekjes. Ik benijd de kaffers; die loopen allemaal „kaalvoet".

Heb ik jullie al van de trekkaffers verteld, hoe die achter elkaar loopen? Voorop gaat de „Pa", dan de „Ma" met de baby, en dan verder de kinderen naar de grootte, allemaal met stokken in d'r hand en met al hun huisraad op hun hoofd: steenen potten, die ze zelf bakken, kombaarzen (dekens) en „padkost". Zoo!

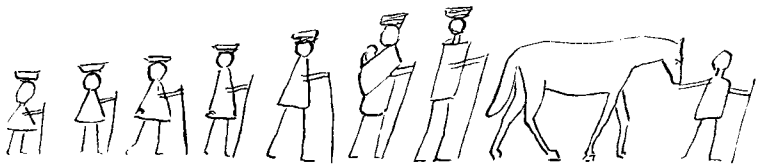

Ze praten niet met elkaar; ze stappen zoo maar zwijgend voort. Alleen als ze vrienden of kennissen tegenkomen, staan ze stil en dan schreeuwen ze tegen elkaar, dat je het „anderkant Grootrivier" kunt hooren. Want kaffers kunnen niet fluisteren of ook maar zacht praten, ze schreeuwen altijd tegen elkaar. Ze behoeven ook niet bang te zijn, dat iemand hen verstaan kan, want ze praten met elkaar altijd kaffertaal. Ze spreken ook meestal kwaad van de witmenschen en bespotten ze en dan lachen ze hard achter je rug, maar je begrijpt niet,

wat ze zeggen. Dat is niet beleefd, vind je wel? Maar ze weten niet beter — en mij deert het niet veel.

Als een kind erg stout is of zich vuil gemaakt heeft, dan zegt hier de moeder: ,,je lijkt precies zoo 's een klein meidje (kaffermeisje)'' en dat is zoowat het ergste, wat je tegen een kind kunt zeggen. Je moet niet denken, dat hier een kind van de witmenschen erover zou denken, een klein kaffertje in huis te halen en ermee te gaan spelen, zooals Frits met Tom doet. En geen enkel kind zal tegen zijn zwart broertje hier zeggen: ,,Van binnen zijn we hetzelfde.''

Fransie en Lettie zijn vandaag gaan spelen in het huis hiernaast. De kinderen spelen hier maar heel zelden met elkaar in hun eigen huis; er zijn altijd ,,maters'' bij hen, of ze spelen bij andere kinderen. Ze loopen zoomaar naar elkaar toe, precies als bij onze familie in Drente. Ieder kind in huis heeft zijn eigen ,,maters'' en den eenen keer komt er een jongetje in je kamer: ,,Waar is Fransie?'' en een anderen keer een meisje met een armvol poppegoed: ,,Waar is Lettie?''

Achter in den tuin is een buitenkamer en daar gaan ze dan spelen en je hoort den heelen dag niets meer van ze. Alleen van tijd tot tijd komt er een: ,,Ma, geef dan voor ons kost'' (iets lekkers dan altijd). Of soms hoor je geschreeuw of gehuil, maar niemand trekt zich daar veel van aan, en het wordt dan ook wel weer stil. Tegen een uur of vijf echter komt er een algemeene opstand en dan worden de poppen aan hun lot overgelaten en ze gaan buiten spelen. Echter niet in den ,,yard''

(tuin), maar vóór het huis op de straat en dan spelen ze ,,vrot'' (naloopertje, tikje) en ,,high spy'' (verstoppertje). Dat duurt dan, tot het donker is. Dan gaan de ,,maters'' naar huis en komen Fransie en Lettie binnen en dan kòmen ze vaak bij mij: ,,Neef, storie, vertel een storie.'' En als ,,neef'' dan in een goede bui is, dan vertelt hij een ,,storie'' en anders zegt hij: ,,ik is nou toch niet lust voor stories'' en dan moeten ze maar zien, hoe ze klaar komen.

Zeker, ik ken ook al wat Afrikaansch, maar ik wil mijn Nederlandsch niet vergeten en daarom leg ik mij er niet zoo bizonder op toe. Hierbij stuur ik jullie een klein stukje, overgeschreven uit het tijdschrift: *Ons Klijntji.* Als ik er een compleet deel van heb, zal ik het je zenden.

En nu is de brief vol, ja meer dan vol. Ik verlang al naar jullie volgenden brief.

Dag Tine, dag Ko, dag Zusje!

Adieu, hoor!

Je broer

Karel.

---

14. WAT 'N HOLLANDER AN AFRIKANERS FERTEL.

Ek wil fer julle wat fertel fan Holland, waar di meeste fan julle foorou'ers tog ook fandaan kom.

Ek krij tog jammer fer julle as ek siin, hoe moet julle na reen wag; in Holland is dit anders, daar reen

dit alle weke, en hulle weet daar ni, wat is droogte ni. Daar is eerder te feul water en hulle maak daar plan om di water weg te keer met slote. Hiir spook ons om damme te maak, net al wat ons kan, mar daar maak hulle juis natuurlike damme, wat hul „mére" noem, droog. So het hulle al foor 'n héle rukki 'n grote meer droog gemaak, en ek wil fer julle fertel hoe hulle gemaak het.

Eerst het hul 'n grote wal rondom gemaak, en daarom heen 'n dipe sloot ('n kanaal) grawe, en daarom weer 'n wal. Op di binnenste wal staan 5 grote stoommeulens, ni om koring te maal ni, mar om die water uit te pomp. Di water loop dan in di kanaal, en fandaar in 'n ander, en dan na die sé toe.

Toen al die water uitgepomp was, moes di grond eers goed droog worde, want hul moes nog slotjiis in di grond maak om al di water, wat met di reen fal, weer weg te laat loóp, na di wal toe, om daar uitgepomp te word.

Toen dan alles mooi klaar was, het hul allerhande goed daar gesaai, soos koring, gars, hawer: ook is daar wijlande gemaak met net pragtige gras, waarop di beeste (want skape het hulle mar min) net lekker loop en freet. As 'n man nou op di wal staan, dan kijk jij o'er di huise heen op al die mooie lande fan ferskillende kleure. Feral as di son so helder skijn, lijk dit al te pragtig: groen en geel en rooi en bruin alles deur mekaar.

15. KENNISMAKING EN AFSCHEID.

„De trein komt bepaald te laat. Is me dat wachten! Dat duurt een eeuw! Ik word zoo koud als een steen. Ga je mee, Kees?"

„En als de trein dan komt?"

„Dan komt hij! Dat merken we gauw genoeg. Ik wou maar een beetje voor 't station op en neer loopen."

„Neen, ik blijf liever hier, want hij komt zoo."

„Dat heb je voor een half uur ook al gezegd. Wat zegt u portier, de trein van Zutfen kan nog wel een heele poos wegblijven, is 't niet?"

De aangesprokene trekt zijn horloge uit den zak, kijkt er even op en zegt: „'k Denk het niet, hij had er al kunnen zijn."

„Daar hoor je 't nu," zegt Tine; „heb nog maar een oogenblik geduld."

„Ik geef er den brui van," zegt Ko. „Ik wil eerst mijn onderdanen eens wat verzorgen," en meteen loopt hij weg uit de tochtige poort van het station, waar de menschen de reizigers mogen afwachten, als zij ze van den trein willen halen. Ko is nauwelijks weg, of Kees volgt hem.

„Blijf jullie maar hier wachten," zegt hij onder het heengaan.

„Gunst wat een goedheid! Dank je wel, hoor!" roept Tine hem na.

De jongens draven eens flink op en neer en dan gaan ze weer kijken bij de poort.

„Sta jullie er nog?"

„Neen," zegt Fok, „we zijn al lang weg. 't Verveelde ons zoo."

„We hebben meer geduld dan jullie," zegt Tine.

„Of jullie bent nieuwsgieriger."

„Daar heb je 'em," zegt de portier.

Op het tweede perron schuift langzaam een trein onder de overkapping en staat dan stil. De portieren worden geopend onder het uitroepen van Arnhem! Arnhem! en in een oogenblik vult zich het perron met menschen van allerlei slag, die zich voorthaasten in de richting van den uitgang, sommigen met de zekerheid, dat ze de juiste richting kiezen, anderen haastig om zich heen kijkend en den grooten stroom volgend in de hoop, dat ze zoo het snelst tot hun doel zullen geraken.

De kinderen bij de poort laten hun oogen van den een op den ander glijden, ze zoeken naar bekende gezichten.

Ko zwaait plotseling met zijn pet en roept: „Bonjour!" Hij heeft Hendrik herkend. De reizigers verdwijnen nu allen voor eenige oogenblikken: ze dalen de trap af naar den tunnel, die van het tweede naar het eerste perron leidt. Al gauw verschijnen ze bij de poort, waar ze worden opgewacht. Nog even de kaartjes afgeven aan den portier — daar zijn ze. Hendrik dringt vlug tusschen het publiek door en begroet zijn kennissen. Dan komen de anderen ook.

„Zoo Tine, hoe gaat het met je?" Dokter Schelthuis steekt haar de hand toe. Hij kent Fokje niet en 't is

daarom geen wonder, dat hij haar over 't hoofd ziet tusschen al die menschen, ofschoon Fokje dicht bij Tine staat. ,,Hier is onze Lize," vervolgt de dokter.

De kinderen kijken elkaar even aan en groeten elkaar.

,,Dit is Fokje," zegt Tine onder 't opwandelen. ,,Fokje Walters. Hendrik zal haar naam wel eens genoemd hebben."

,,Zoo, zoo, ben jij Fokje," zegt Dokter Schelthuis. ,,Ik had je waarlijk niet gezien." Hij steekt haar de hand toe en vervolgt dan: ,,Jullie bent een aardig driespan. Stapt nu maar vooruit. Maar — waar is Gerrit? Die was zoo pas nog bij ons." Haastig kijkt hij om zich heen, doet een stap terug, kijkt en kijkt —

,,Daar loopen ze al," zegt Tine vooruitwijzend. En zoo is 't. Kees en Ko, Hendrik en Gerrit stappen met hun vieren 't stationsplein al over. Spoedig volgen nu ook de anderen; 't gaat naar het huis van Meneer Schepers.

Onderweg nemen de meisjes d'r nieuw kennisje Lize eens op. Natuurlijk loopen ze elk aan een kant van haar en ze hebben haar heel vertrouwelijk in den arm, net of ze elkaar al lang kennen.

,,Aardig," denkt Dokter Schelthuis, ,,dat jonge volkje is direkt met elkaar thuis."

Met de jongens is het even zoo. Gerrit is eerst een voorwerp van de grootste belangstelling. ,,'t Is een stevige jongen," denkt Ko, ,,maar ik geloof toch, dat ik harder loopen kan dan hij."

Kees vindt, dat Gerrit nog rooder wangen heeft, dan Hendrik.

Gerrit zegt niet veel: 't is hem alles zoo vreemd: een vreemde stad, vreemde jongens, waarvan Hendrik hem wel het een en ander verteld heeft, maar toch — hij weet niet recht, wat hij zeggen zal en zoo loopen ze door, en zijn al gauw bij het huis van Meneer Schepers.

Mevrouw staat den troep al in de deur op te wachten en na de begroeting gaat het vlug naar binnen: 't loopt wel tegen April, maar 't is toch nog koud.

„Dat is een heele kamer vol Mevrouw," zegt Dokter Schelthuis, als allen zijn gezeten.

„Dat is niet erg," vindt Mevrouw, „de kamer is nogal ruim. Maar de kinderen zullen wel honger hebben en u zult ook wel een stukje lusten. 't Is een heele rit van Groningen naar hier."

Tony dribbelt de kamer door, ze kijkt Gerrit eens van ter zijde aan, die haar goedig tegenlacht, en eindelijk loopt ze op Lize toe en legt vertrouwelijk haar handje in de hare. „Dag Lize," zegt het kleintje.

Moeder lacht en de Dokter vraagt: „Ken jij Lize?"

„Ja," zegt ze.

„Dat kan toch niet; je hebt ze immers nooit eerder gezien!"

Daar begrijpt het kleine ding niets van. Tine heeft haar van Lize, het zusje van Hendrik verteld, en nu is dit de Lize, die ze zich heeft voorgesteld, en die kent ze.

„Hoe maakt uw oudste het?" vraagt Dokter Schelthuis.

„Uitstekend," zegt Vader; „hij schrijft opgewekte brieven, is goed gezond en voelt zich heelemaal al in zijn nieuwe omgeving thuis. Dat zal wel gaan."

„'k Vind het ook beter, dat de jongens de wereld ingaan; er blijven er te veel bij moeders pappot."

„'t Is toch heel onaangenaam," meent Moeder.

„Och, dat is alleen maar de eerste weken het geval."

„Toch niet."

„Natuurlijk, u denkt nog aan hem en vaak ook, dat spreekt vanzelf, maar u praat er nu toch heel wat kalmer over, dan toen ik hier verleden jaar was."

Dat moest Moeder toegeven. De oudere menschen praatten nog wat over dit onderwerp door, en na het nuttigen van een boterham en een glas melk gingen de kinderen hun eigen gang.

De jongens liepen eens door de stad, de meisjes bleven thuis: 't was bij zulk koud weer ook alles behalve plezierig buiten.

Den volgenden dag is het weer plotseling geheel omgekeerd; de wind is Zuid, inzooverre er van wind sprake is, want je voelt geen tochtje. Bij Onderlangs, waar Gerrit en Lize toch een kijkje moeten nemen nu ze te Arnhem zijn, is het heerlijk. De insecten zoemen er, de vogels jubelen in de boomen, de zon schittert op de teere blaadjes van de heesters langs de hellingen: de zonnestralen worden nog niet tegengehouden door het loover der boomen, ofschoon de knoppen der linden al merkbaar zijn gezwollen: het voorjaar is gekomen.

„Hoor dien vink eens!" zegt Gerrit.

De kinderen blijven staan luisteren. Daar heb je den slag weer: een reeks van tonen, hoog ingezet, langzaam

dalend en plotseling eindigend. Telkens en telkens weer klinkt het lied hoog in de toppen der boomen. Van eenigen afstand klinkt het antwoord, de tegenzang. En hoe langer de jongens en de meisjes luisteren, hoe meer vogelstemmen hun in de ooren schallen: het voorjaar is gekomen.

Onwillekeurig heffen de kinderen een liedje aan; hun opgewekte stemming uit zich in vroolijk gezang.

Maar 's middags zijn ze niet zoo blij. Dan nemen Lize en Gerrit afscheid, de trein zet zich in beweging, de kinderen wuiven met de zakdoeken uit het portier en — dan zijn ze weg.

De drie jongens en de beide meisjes turen hen met een leeg gevoel na.

Nog even willen we jullie vertellen, hoe het verder met de kinderen uit deze boekjes gaat.

Gerrit wordt boer; hij gaat nu naar de herhalingsschool.

Lize en Lena zijn op de H. B. S. voor Meisjes te Groningen.

Tine en Fokje zijn leerlingen van de Kweekschool voor Meisjes te Arnhem.

Hendrik Schelthuis is nog op school bij Meneer Maartens. Johan gaat naar het gymnasium: hij wil dominee worden, net als zijn Vader. Hendrik meent, dat hij daarvoor juist geschikt is, omdat hij al preeken kan, wat hij op het hunebed heeft bewezen.

Ko en Kees denken er over, of ze naar het gymnasium of de H. B. S. zullen gaan. En zoo trekken ze allen weer verder — de wereld in!

16. EEN VOORJAARSLIEDJE TOT BESLUIT.

De winter is geweken . . . .
Met gouden vingertop
Ontdooit de zon de beken,
Ontplooit de zon den knop;
En op een straal gedragen
Van zuivren morgengloor,
Rijdt Lentes zegewagen
De groene dreven door.

Ze tikt op alle paadjes
Aan heesters en aan kruid,
En roept: „Kom, kleine blaadjes!
Komt nu je schuilplaats uit!"
Ze gluurt naar veer en nebje,
Naar nestjes wijd en zijd,
En roept: „Kom, vogels! rep je,
Nu is 't weer zingenstijd!"

En 't groeien, bloeien, tieren
Siert bosch en beemd en gaard;
En 't zingen, zweven, zwieren
Doortrilt er lucht en aard;
En 't geuren en het kweelen,
Van bloem'- en vederpracht,
Roept schalks uit duizend keelen:
„Nacht, Winter! . . . goeden nacht!"

INHOUD.

		Blz.
1.	Levenslust en Levenszorg	5
2.	Een brief van Karel	7
3.	Storm (Jan L.)	24
4.	Met z'n drieën	26
5.	Een kommervolle tijd	40
6.	Een kijkje in de keel	49
7.	Nog een brief van Karel	59
8.	Gevaarlijke dieven	71
9.	Rijp (Jan L.)	85
10.	Hoe het met de wilddieven afliep	86
11.	Een wandeling op een winteravond	97
12.	Nieuwe werelden	112
13.	Derde brief van Karel	122
14.	Wat 'n Hollander an Afrikaners fertel	132
15.	Kennismaking en afscheid	134
16.	Een voorjaarsliedje tot besluit (Dr. J. P. Heije)	140

JAN LIGTHART, H. SCHEEPSTRA EN W. WALSTRA,

HET VOLLE LEVEN.

6 PLATEN VOOR HET ZAAKONDERWIJS VOOR HET WINTERHALFJAAR.

Prijs f 5,00; opgepl. op zwaar carton f 7,50.

Naar oorspronkelijke aquarellen geteekend door W. K. de Bruin.

HERFST EN WINTER.

1. **In het bosch.**
2. **In den houtzaagmolen.**
3. **Bij den houtkooper.**
4. **In het nieuwe huis.**
5. **Op de scheepstimmerwerf.**
6. **Het nieuwe huis klaar.**

BEOORDEELINGEN.

De platen zijn mooi, zeer mooi, en kunnen ook in de hoogere leerjaren, speciaal bij het onderwijs in de Aardrijkskunde, gebruikt worden. Een uitstekend geschreven „Handleiding" geeft voldoende inlichtingen over de wijze, waarop dit zaakonderwijs volgens de schrijvers zal worden gegeven. *De Katholieke School.*

Met genoegen hebben we kennis gemaakt met deze serie platen. Ook de Handleiding lazen we door, teneinde ons op de hoogte te stellen van wat de Schrijvers willen. Veel goeds hebben deze echte vakmannen reeds tot stand gebracht, inzonderheid op 't gebied van methode en leergang. En ook deze uitgave getuigt daar weer van. *School met den Bijbel.*

HANDLEIDING, behoorende bij de 6 platen voor het zaakonderwijs voor het Winterhalfjaar *f* 0,90.

JAN LIGTHART, H. SCHEEPSTRA EN W. WALSTRA,

HET VOLLE LEVEN.

6 PLATEN VOOR HET ZAAKONDERWIJS VOOR HET ZOMERHALFJAAR.

Prijs f 5,00; opgepl. op zwaar carton f 7,50.

Naar oorspronkelijke aquarellen geteekend door C. Jetses.

LENTE EN ZOMER.

1. In de weide.
2. Bos aan 't schaapscheren.
3. Aan 't maaien en hooien.
4. De laatste hooivracht komt binnen.
5. De boterbereiding.
6. De kaasbereiding.

BEOORDEELINGEN.

„De nieuwe serie van de uitgave „Het volle Leven" is **een der beste hulpmiddelen voor ons hedendaagsch onderwijs.**"

De Katholieke onderwijzer.

„Kennis van het volle leven kweekt eerbied voor „leven" en leidt tot een dankbaar optimisme. **Goed werk, dat geleverd is.**" *De Vacature.*

Deze serie geeft ons beelden uit het leven in een weidestreek. De uitvoering voldoet aan de hoogste eischen en alle platen zijn even geschikt, vóór de klasse gehangen en besproken te worden. Ieder klasse kan er wat aan hebben. De leerlingen der aanvangsklasse worden door de fraaiheid der weidelandschappen, de teekening der boerderij en der koeien getroffen; in de middelklassen kunnen zij als illustraties dienen bij het aardrijkskundig onderwijs en voor de hoogere klassen geven zij een welkome toelichting bij de lessen over zuivelbereiding.

Ook de Handleiding is te loven. Zij schrijft gelukkig den gebruiker niet voor, wat hij op ieder gegeven tijdstip te zeggen of te doen heeft, maar zij wekt hem op, zelf te zoeken en zelf te vinden, wat voor zijn bepaalde omstandigheden passende is. Mooi, heel mooi werk!

Het nieuwe Schoolblad.

HANDLEIDING, behoorende bij de 6 platen voor het zaakonderwijs voor het Zomerhalfjaar *f* 0,90.